

Vluchtige verschijningen

Frans Coenen

bron

Frans Coenen, *Vluchtige verschijningen*. L.J. Veen, Amsterdam 1903

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/coen006vluc01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Studies en vertellingen.

Van een klein leven.

Hij was nu een klein oud mannetje met een groot rond hoofd. Hij slofte in immer gelijken tred voort door de straten, een beetje gebogen in zijn vaal demietje, op zijn schrale zwart-pantalonbeenen en zijn lompe schuit-schoenen. Het gezicht was als een oud-geworden kindergezicht in grauwen baardkrans, zoetsappig rimpelig, breedelijk-zachtzinnig met flauw-grijze oogjes, bijziende door het peuterwerk van zijn vak - hij was horlogemaker - en gedwee van opslag. Hij was eerst in de vijftig, maar scheen veel ouder, vermoeid en opgewerkt door dat staag gebogen zitten turen en priegelen met haarfijne instrumentjes onder het moordend-schelle gaslicht.

In zijn jeugd had hij, suffig-stil jongetje,

met voosbleek snoetje en lijmige spraak, al vroeg een ambacht moeten leeren, omdat zijn ouders hem niet onderhouden konden en daar hij zoo ouwelijk-bedaard en stil was, en niet sterk en ook niet erg snugger, had men hem op horlogemaken gedaan. Eerst na veel moeite en langen tijd had hij het vak geleerd, trots zijn goeden wil en inspanning. En sedert, van zijn dertiende tot zijn vijfenvijftigste, had hij nooit iets anders gedaan noch bedacht. Hij repareerde klokken en horloges in het werkhokje achter den schitterenden winkel met spiegelruit en veel verguld en marmer van zijn baas of liep de klanten af, waar hij klokken opwond of pas herstelde terug bracht.

Al het weinige geregelde denken in zijn groot zwaar hoofd was bij dit werk, wat echter niet belette, dat soms zorgen in hem bleven zeuren, die hij 's morgens van zijn huis had meegebracht: veelal geldzorgen om huishuur of dringende schulden.

Zoo tegen de dertig was hij getrouwd met een scherpe, magere vrouw, die meer

hèm genomen had, dan hij hàar en behalve die vrij dikwijls terugkeerende geldmoeilijkheden, voortkomend uit ziekte en klein salaris, waren zij tamelijk kalm tezamen, hij volkomen onderworpen aan haar wil en inzicht, om het huishouden te doen gelijk ze goed vond. Maar zij was een zuinige, heldere huishoudster en meestal leefde hij dus voort in den gelijkmoedigen soes der gewoonte, zijn routinewerk accuraat doende, zich verder latende leven naar de eenmaal aangenomen sleur, waarin zijn vrouw hem leidde.

Hij was al lange jaren bij denzelfden patroon en zoo de steeds verergerende ongeregeldheid van betaling en daaruit volgende verlegenheden hem niet dikwijls gekweld hadden, zou hij er zeer tevreden geweest zijn. 's Morgens om acht uur al zat hij, meest bij gaslicht, in het achterhokje, werkende met het uitzicht in den winkel, die des zomers warm lag in diepen toon, met al het innig geglim op marmer en verguld van zware pendules en rijke coupes en candelabres, terwijl het ongelijkescherp-sprekende

tikken der talrijke klokken de binnenhuisstilte stemmig en aandachtig maakte.

Buiten guldde dan de volle zomer over de straat met blinkend zonnelicht op de overstaande huizen en roesde het veelstemmig morgenverkeer.

Maar vooral 's winters, in donkere nattige dagen kon hij zich koesteren over zijn werktafel waarop het gezellig-gelend lamplicht scheen, als de winkelruimte dofte in matte schemering, alle dingen en vormen vervaagden, met enkel hier en daar een suffig-witte glimpering. Door de groote winkelkast was de straat te zien, grauw van lauw-dampige somberheid, waarin de natglanzend regenschermen heendeinden....

Vóór twaalf rinkelde de winkelbel maar zelden: een enkele jonge man bracht zijn horloge, waarvan de veer gesprongen was of een heereknecht met zilver om zijn pet kwam zeggen dat de pendule op de zaal weer eens moest nagekeken worden.

Zoo werkte het oude mannetje in zelden gestoorde rust, het lichaam stil, alleen hoofd

en handen bewegend in den schelgelen lichtsfeer. Het hoofd ging op en neer met kleine schokjes, wendde links en rechts met het klein beweeg der groezel-vingers, die uiterst fijne instrumentjes maniëerden. Dan, een cilindervormig loupje knijpend in de scheefgetrokken ooghoek, bukte het rimpelig-licht gelaat zich dieper en tuurde een oogenblik aandachtig in het staalgrijs raderwerk van een horloge, terwijl de vingers een puntig tangetje als een lancet richtten op iets blauws, dat opschokte, gelijk een smartelijk beroerde zenuw in een openliggend organisme. En om hem stond de stilte-rust, die het ongelijk gewandel der langzaam gaande klokken bevolkten....

De patroon zag hij zelden voor den middag. Die bleef meestal 's nachts laat uit en sliep tot laat in den morgen om dan op te staan met bleek-betrokken gezicht en zoo grommig, zoo wreed-onredelijk, dat het mannetje blij was, na het middaguur Vrijdags en Zaterdags, zijn kale jas te kunnen aanschieten om de klanten af te loopen en zoo den patroon uit den weg te zijn.

Langs de kalme middaggrachten ging hij naar de statig-stille huizen - want zij hadden een voorname clientèle - en opgedaan door minachtend-voorname knechts in donkere livrei, was zijn stap bescheidengeruchtloos door lange schemerige gangen en langs breede trappen. En wie van de bewoners toevallig uitging op dat uur, groette vluchtig dat vaaggekend onverschillig-gezien manneke, dat nederig en glimlacherig, zich terzij hield op de breede treden, met den hoed in de hand.

In al die groote huizen kende hij alleen de klokken, de staande Friesche, imposant als persoonlijkheden, de ouderwetsche console-pendules, die iets breed-goedigs hadden, de stijf-deftige empires en de nieuwerwetsche van groote blokken marmer opgebouwd. Hij wist hun vormen en hun innerlijk, de eigenschappen en fouten der uurwerken, en het was hem een halfbewust genoegen hen weer te zien van week op week. In al die koele pracht der hooge, stugzwijgende vertrekken waren zij hem vertrouwd-klein,

zijn dingen, in zijn macht gegeven, en gedwee of weerspannig, maar toch altijd *beneden* hem. Voor de rest van het huis voelde hij een schuwe bewondering. Hij begreep het niet, het stond hem ver, als de zee of als een bosch, iets waarmee voor hem nooit gemeenzaamheid kon zijn. Maar hij voelde toch vaak, op de dagen dat er geen geldverdrietelijkheden waren, een vage nieuwsgierigheid naar de statige rust van die gangen en trappen en kamers. Het was hem soms als een reis in vreemde gewesten, waar hij vèèl wonderlijks zag, maar toch blij was wanneer hij er van terugkwam en zijn klokken weer voor een week verzorgd waren.

Maar op regendagen met modderige straten of als het sneeuwde, had hij een weerzin tegen die tochten huis in, huis uit, met doorweekte schoenen en nat-klevende kleren, ook om het grauwen van meiden en knechts, die hem bits heetten voeten vegen en parapluie in de bak zetten.

Dit leven met het geregeld klein werk,

de wekelijksche gangen door de stad, het dagelijksch snauwen van den patroon, dat hij verdroeg kalm-lijdzaam als iets onvermijdelijks in de natuur der dingen, het zoetsappig helpen der klanten in de winkel met het beuzelig praten en eindelijk het weinige, materieele leven in zijn bovenwoning met de vrouw, wie hij zooveel mogelijk van de zorgen liet, had voor hem kunnen duren tot zijn dood, als de ‘zaak’ niet hoe langer hoe meer achteruitgegaan en zijn vrouw niet zoo eierzuchtig ware geweest. Minder omdat de klanten weglieden, dan wel omdat de patroon teveel geld uitgaf, op één avond soms de verdiensten van de heele week verteerde en nu ook vaak overdag zijn winkel verwaarloosde.

Hij kleepte zich bij peperdure kleermakers naar de nieuwste mode, reed paard en speelde eindelooze partijen biljart met vrienden, die hij royaal tracteerde. Maar als dan de wissels kwamen was er geen geld in kas en moesten de sommen van alle kanten door leenen en zelfs beleenen worden bijeen-

geschraapt. Dit kon zoo niet duren. Het oude mannetje deed zijn uiterste best de verslechtering van de zaak niet naar buiten te doen blijken. Hij werkte ingespannen den ganschen dag, meestal heel alleen in den winkel nu, doch op de dagen dat hij uit moest, bleef deze vrijwel zonder opzicht en bediening. Een loopjongetje was er achtergelaten, dat zoo goed en kwaad als het ging de boodschappen aannam en de klanten te woord stond, als hij tenminste de winkelbel hoorde en niet achter op het plaatsje over een schutting hing om met een buurjongen te praten.

Maar het ergste voor den ouden man was de slechte uitbetaling van zijn loon. De achterstand groeide aan en er waren weken dat zij gebrek leden, omdat bakker en melkboer en kruidenier niet langer wilden borgen. Hij had dit nog kunnen verdragen, want de behoeften van zijn klein uitgedroogd lichaam waren weinige, doch het ergste was dat de snibbige, lange vrouw hem zoo heftig aanviel als hij niet met zijn volle geld thuiskwam. Zij schold hem een laffen kerel, die

niet durfde optreden, zelfs als het zijn recht gold, die zich maar liet trappen, zooveel ze wilden of zij beschuldigde hem zijn centen ergens anders op te maken, terwijl zijn wettige vrouw armoe leê, en of hij al schuchter zijn onschuld zeide, hij kreeg uren lang enkel grauwen van haar.

Maar toen de toestand van schrale uitbetaling duren bleef en de zaak al meer verliep, hielden haar woede en de scheldpartijen op, sedert zij gehoord had, dat ‘schulden wegens loon’ preferent waren bij een faillissement. Zij had een plan in het hoofd en vaak als het oude mannetje thuis kwam, vond hij haar gebogen over vuile papiervodjes waar zij getallen optelde en aftrok, zóó beziggehouden door dat werk, dat zij nauwelijks een knik voor hem over had. Eindelijk bleek wat zij voorhad. Bij de aanstaande verandering der zaak, hetzij ondershands of door een faillissement, zou hun ruim duizend gulden loon moeten worden uitbetaald. Daarmee werd het mogelijk een zaakje in de Hoogstraat over te nemen, als de eigenaar die gaarne verkoopen wilde,

er in toestemde drieduizend gulden als hypotheek er op te laten staan. Maar de dikke bierman aan den overkant, die aan de vrouw de zaak had aangeraden, zeide dat zijn kennis daartoe wel genegen zou zijn, als hem een hooge hypotheekrente verzekerd werd. Op die manier zouden ze eindelijk hun eigen baas worden, niet meer afhankelijk van vuile doorbrengers, die je maar trappen konden en je dan nog niet eens betaalden voor al je geploeter.

Het oude mannetje leefde sedert in trillende onrust. Hij was nooit eerzuchtig geweest, nooit was het idee van eigenbaas-zijn in hem gekomen en hij werd er duizelig van en angstig. Zijn hart bonsde en zijn gedachten verwarden als hij aan de groote verantwoordelijkheid dacht, aan het bestellingen doen, wissels afwachten, klanten om betaling manen, moeten optreden tegen leveranciers en bedienden misschien.... al die noodzakelijkheden, die tot nu toe langs hem waren afgegleden op de schouders van anderen, sterkeren. Hij was in zijn aard een goed, taai lastdier, die onder schop-

pen en slagen, zijn sukkelgangetje liep den steilen berg omhoog, met vrij wat vrachts op den rug. Daarvoor was hij geschapen, daarin was hij rustig, maar alleen hoog te staan, zelf te besturen, ergens de verantwoordelijke man te zijn.... hij kromp ineen als hij er aan dacht in de slapelooze nachten en het was maar op enkele zeldene oogenblikken dat voldane ijdelheid zijn ziel wat opklaarde.

Eerst had hij getracht zijn vrouw van het plan af te brengen, alle bezwaren saamgebracht, die zijn beetje meer zaken-kennis aan de hand deed. Doch zij, die zijn wil niet achtte, voelde zich tegen zijn zakeninzicht nu ook sterk door de raadgevingen van den dikken bierman en van een neef van haar, die klerk was bij een commissionair.

Het kon alles heel goed zooals het plan was, en de zaak gaf een goede broodwinning. De neef had er de boeken op nagezien als deskundige en de bierman, als goeie kennis van den horlogemaker, de duurst eeden gezworen, dat zijn vriend het altijd in die zaak goed en zelfs 'rijk' had gehad. Wat konden

ze dus voor kwaad? Het was alleen de lamledige laksheid, die zijn staat niet verbeteren wou, als 't in 't redelijke mogelijk was en als hij nu niet toegreep, zou hij altijd de ouë knecht moeten blijven. Het mannetje had niets meer te zeggen. Zeker was de speculatie dan ook wel goed en 't lag alleen aan hem, als hij er niet aandurfde.

Overigens bezorgde zijn vrouw met den neef het voornaamste van de onderhandeling; hijzelf had alleen maar vele boodschappen te doen in zijn vrijen tijd, nu de zaken van zijn patroon ondershands geliquideerd werden. Hij moest trachten zooveel mogelijk van de klanten voor zichzelf te krijgen, en dat werk was hem pijnlijk genoeg. Hij trof het bijna altijd dat de menschen uit of 'en besogne' waren, een enkele antwoordde er vriendelijk, maar velen beten hem bits af of behandelden hem uit de hoogte. Sedert hij niet meer om de klokken alleen kwam, waren die groote huizen hem vol neerdrukkende koelheid en angstigende plechtigheid en 's avonds nog beefde hij bij het herdenken hoe hij hier en

daar had aangetikt en onder koud-ondervragende oogen maar hakkelend zijn woord had kunnen doen....

Maar eindelijk was alles geregeld en zaten ze in het klein, hokkerig winkeltje, schamel gemeubeld, op de klanten te wachten.

Weer, als vroeger, zat hij stil te werken, nu voor zijn *eigen* werktafel, en het benauwde winkeltje, dof-schemerig in den valen winterdag, en waar de klokken nadrukkelijk praatten, was zijn *eigen*, maar zijn hart was vol onrust. Telkens, in een hartkloppenden angst, moest hij aan de hoge huur denken en aan de gasrekening en de rente-aflossing en aan zooveel, daar hij vroeger geen zorg voor had. Wat hij toen zoo genoot, die kalmte, het niet-gestoord-worden door klanten, gansche uren lang, dreef hem nu in onhoudbare ongedurigheid op van zijn kruk om, het suffende winkeltje door, aan de open deur in het donkere straatje te gaan zien. Het was of hij zóó de menschen kon lokken.... maar vaak kwam de kijfstem

van zijn vrouw hem terugroepen.... Of hij dacht dat de mensen het voor een drukbeklante winkel zouden houden, als ze 'm altijd aan z'n deur zagen staan luieren. Beschaamd deed hij de deur weer dicht, waarop het mager rijtje horloges rammelde, sloop zwaarmoedig naar zijn werktafel terug, rillend van kilte en angstige voorgevoelens. En de klokken praatten dan nadrukkelijker, markeerden scherp en wreed elke seconde, die verliep, en waarin de winkel leeg stond, terwijl de schuldbetaling naderde.

Soms op eenzame middagen, als zijn vrouw uit was en het straatje al donkerde in de trage uren, met een enkelen zeldzamen stap, die voorbijging, steeg zijn onrust tot radeloze angst. Hij had wel willen uitlopen als hij maar gedurfd had voor zijn vrouw. Klanten kwamen er toch niet, waarop hij moest wachten en de donkere stilte en eenzaamheid benauwden hem om zijn hoofd.

Het klokketikken klonk al harder en dreigender, tot hij het niet meer uithield en ze stil zette één voor één. Maar dan werd 't

nog erger, want als in een groot graf vol schemergrauwheid viel de stilte op hem, het zware zwijgen van overal - en zijn hoed nemend, liep hij tòch naar buiten, naar den uitgang van het straatje, waar het jagende verkeersgedruisch hem rustigde en afleidde. Telkens omkijkend naar zijn huis, bleef hij daar hunkeren, schuw onder de blikken der voorbijgangers, soms terugsnellend als hij meende een klant te zien aankomen.

Maar 't wàs nooit zoo, en pijnlijk zich voelend onder het spotgekijk van een meid, die stond te strijken in een achterkamer en van den groenteboer die op een omgekeerde mand gezeten koffie lurkte, sjokte hij tòch weer heen waar de menschen en de gezelligheid waren.... tot zijn vrouw thuiskwam en hem bekeef....

De eerste maanden konden ze nog, guldens en kwartjes, moeizaam bijeenschrapende, de huishuur en rente betalen, maar tegen de derde maand scheen er geen kans op. Er ging bijna niets om in het winkeltje en dan

nog waren de sjofole klantjes schaars in betaling. De verzekeringen van den vroegeren eigenaar waren grootendeels bedrog geweest en het leek wel of dit doorgestoken werk was met den kennis, den dikken bierman, die de zaak had aangeraden, terwijl de commissionairsbediende, een bluffer en opsnijer, zich had laten bedotten door de onderdanige vleierijen van beiden en niet durven bekennen dat hij uit de boeken niet wijs kon worden. Maar de vrouw verdedigde nog die twee en deed of 't haar mans schuld voornamelijk was, dat er niet gewonnen werd.

Zoo maakt zij hem dag op dag het leven ondragelijk. Hij was altijd onder het bereik van die scherp-kijvende stem, die in zijn overspannen, trillende onruststemming hem zelfs fysiek pijn deed.

Hij voelde zich als de eng-gevangene van zijn vrouw en van onvermijdelijk ongeluk en schande. Al tweemaal was hij, op haar last, naar den hypotheekhouder geweest, den man die hen bedrogen had, om uitstel te

vragen. Maar tegenover dien bullebak met grooten, rooden drankkop en grove stem voelde hij zich klein worden en schuldig, of *hij* 't was, die het bedrog pleegde, en hij verkreeg niets. Hij werd zelfs met deurwaarder en uitzetting bedreigd.

Toen nu de vervaldagen van allerlei grootere en kleinere schulden aanstaande waren, de vrouw ruzieig-zenuwachtig rond-ging, hijzelf radeloos-dof neerzat, heette hem zijn vrouw tegen den avond nog een laatste poging te doen om uitstel te krijgen. En zij wond zich heftig op, zei dat 't recht aan hun zijde was en het alleen zijn lafheid schuld kon zijn, als hij geen concessies verkreeg.... Zij zou zelf maar liever gaan.... Maar daarna bedacht zij zich: daar was altijd nog tijd genoeg voor, eerst moest hij nog maar eens gaan vragen.

Zoo slofte hij de deur uit en ging in het stralend stadsdonker. Zijn hart werd al zwaarder naarmate hij het huis naderde. Hij voelde zich zoo op en nutteloos. Hij was tot niets nut, de vrouw had gelijk en de schande

was toch niet meer te vermijden, wat vroeger of later. Zij zouden uit het huisje worden gezet en hij wist zich niet te bedenken waar dan heen te gaan. Menschen die helpen konden, waren er ook niet.... Waarom ging hij dan dien noodeloozen tocht?.... Waarom was hij in 't geheel nog in leven? Zijn vrouw had niets meer aan hem, integendeel: zijn dood zou de menschen misschien medelijdend stemmen en kinderen waren er immers niet.... Wat deed hij dan nog hier? Hij voelde zich zoo mat, zijn hoofd zoo zwak door al het denken en klijf-praten der laatste dagen, weken, hoe lang was 't al?.... Als hij op een stille gracht zich zacht in 't water glijden liet, niemand zou 't hinderen en *hij* was uit z'n lijën....

Even, terwijl hij voortschreed onder het schaduwig boomendonker der ijl-galmende lange grachten, kwam hem de herinnering aan de rustige ochtenduren bij zijn laatsten patroon. Dat was zijn gelukstijd geweest. Zoo iets kon nooit weer komen. Hij voelde zich klagelijk-klein, had veel medelijden met

zichzelf en dat verzachtte zijn laatste oogenblikken. Op den walkant zat hij een poos suffend stil, trachtend zich op allerlei dingen te bezinnen, ook of hij zijn vrouw de huissleutel niet moest doen terugbrengen. Maar dat verstoof alles onder een vlaag van nieuw-opsnerpenden angst, toen zijn toestand hem weer te binnen kwam, en met een ruwen afstoot gleed hij het water in.... Hij voelde ijskoud het nat hem omsluiten, proestte een oogenblik in verbijsterde benauwdheid, plomp spartelend, en toen was het voorbij.

Wintermorgen.

In de maffe broei-atmosfeer van de alkoof begon een klein-kinderstem te schreien, eerst zachtjens, nog half in slaap, dan bewuster, dóórdringend het zware nachtzwijgen.

Daarop het kraken van een ledikant, dof gemompelde woorden, een zware zucht van onder het dek...

- Gofferdomme! begint 't gejangk weer! schold een mannestem in het donker.

- Ja, hou je maar bedaard, ik zal d'r wel weer nemen, suste de vrouw met geresigneerd doffe stem.

Een kaars lichtte, sloeg als een gat in 't duister, waarbij haar witte gestalte opspookte uit 't vlottend schaduwen, terwijl zij het kind, dat met gebalde vuistjes en wijdopen mond

te krijten lag, opnam en loopend begon te wiegen in haar armen.

- Stil nou, stil nou maar! is 't zoo dan goed! Wat is er dan me hartje? Kan je dan niet slapen? Hei je dan weer pijn ergens? fluisterde haar stem, terwijl het kind bleef drenzen, met afgebroken vlagen, als een waterketel die van de kook raakt.

- 't Is toch verdomd, dat een mensch niet eens z'n nachtrust kan hebben, knorde, ongeduldig zich omgooiend, de man. Dat kleine kreng laat je geen oogenblik met rust...

- Maar, Jezis! bemoei je der dan niet mee... ga dan slapen - ik zal d'r wel mee blijven loopen. Wie weet wat 't schaap hèt, kriegelde zij heftig terug.

- Och, 't is een lastig nest, ze wil opgenomen zijn... dàt is 't... Mooi zoo! nou begint de-n-andere ook!...

Een klein stemmetje in den hoek begon dreinig te klagen: moesie!... moesie, moe-oe-siè-e. Hij snauwde:

- Ja, wi'je, godverdomme, je bek dicht-

houden, of ik zal bij je komme. Ga slape! Je heb nies te moesie-en.

Het gedrens hield dadelijk op, en terwijl om 't eentonig neuriën, de stilte weer volliep, leefde 't alkoofhokje in den schaduwenden nachtschemerschijn van de kaars, die op 't houten waschtafeltje stond. Het teere vlamlijf puntte blauwig-wit op, beweegloos-recht, zacht overgietend den eenen gezichtskant der zittende vrouw, wit-goudend de nachtplooi tot op den blooten voet in de breeduitgetrapte muil. En verderop matlichtte die heele alkoofkant: het bed met het rood van de deken, het verward kreukel-geplooï van laken en kussens, daarboven 't armoedig behangseltje van zwarte blommen op loodgrauw.

In de kussenbultingen het groezelig slaapbakkes van den man, de haren sprietig-verward overend, het smalle gezicht zweetiggeelglimmend onder het licht, met diepe groeflijnen en druipsnor. Het dek rondde om zijn schouder, terwijl hij stil lag toe te kijken met knippende oogen, die bij elken opslag spiegellichtten.

Maar juist toen 't kijken vaag en star werd, de oogleden moede zakten, betrok weer mistroostig het klein-kindergezicht en brak een knorrige drens 't mondje breed open.

Het stille lijf van den man schokte saam, de oogen openden verschrikt-wijd, toen fronste het gezicht in woedeplooien.

- Jezis-kristis! snotverdomme!... sla dan toch dat lamme kreng de harses in, vloekt hij gesmoord huilerig.

- Nou, bedaar maar... ik zal met 'r achter gaan, dan ka'je maffen - ze hèt zeker wat, anders is ze nooit zoo...

- Verdomme, d'r gaat geen nacht voorbij of ze haalt je-n-uit je slaap... Dat komt omdat je d'r verwent... overdag ook... as dat kind maar kikt, bè je d'r al bij!...

- Wou je dan liever da'k ze nou liet schreeuwen, verdikke!... en overdag... wâ weet jij nou van overdag! Je bent er toch nooit bij... Dáar - ga nou maar maffen, anders kan je d'r straks weer niet uitkomme ... ik zal wel weggaan.

- Asjeblief, gromt hij terug, bruusk zich

omkeerend dat 't ijzeren bed knarste, terwijl zij, de kaars nemend, door de halfopen tusschendeur verdween. Schaduwen vlogen achter haar de wanden op; even een gloor op 't kinderbedjen... toen duwde ze de deur dicht en plonsde alles in 't duister terug, waaruit allengs een grof gesnork regelmatig begon te zagen.

In de achterkamer zette zij de kaars op de tafel. De vlam sleep eerst hoog op, sloeg toen òm naar alle richtingen, als in worsteling, aarzelige schijnsels werpend in de kille ruimte achter de neergelaten gordijnen.

Het kind was door de kou nog onrustiger geworden. In haar armen, terwijl zij langs de tafel af en aan ging, bewoog het met stuipige trekkingen, heftig schreeuwstootend bij elke nieuwe ademing. Maar zij, binnenmonds neuriënd, omwikkelde het zorgzaam met 't wollen dekentje, en deinde het kleine lichaam, tot het gerimpeld huilsnoetje ontspannen ging en de oogjes dichtvielen. Al zeldzamer stootte uit het mondje nog een mechanisch drensens, toen sliep het stil in.

Zij had gedacht het een flesch te geven, maar dat was nu niet noodig en zij bleef er maar meelopen, van het raam, de tafel voorbij, tot de alkoof en weer terug.

Gelukkig dat ze nou weer sliep... arme kleine peuter, ze had secuur wat, dat ze niet slapen kon... die ellendige kerel, dat mispunt... 'Sla d'r harses in!' Ja wel... ze zouden'm... Ze mochten hem z'n herses inslaan, voor haar part... zoo'n stumpertje, god weet wat pijn 't had!... Als je geen kinderen velen kon, da mos je ze-n-ook niet maken... hij was de heele dag in touw - nou goed - maar zij dan... de godgansche dag zat ze geen kwartier op 'r stoel. 'n Huishoue met vier kleine kinderen en dan met een dagkind... d'r kwam wat kijken!...

Jees! wat was 't hier koud - zoo waterkoud - je zou zeggen in een kamer waar altijd gestookt wier!... d'r teenen vielen af van de kou... Hoe laat zou 't al wezen?

In 't schijnsel van den onrustigen kaarsvlam zag zij naar den spiegel, die hol-metaalachtig blauwde, toen naar 't wekkertje. Het tikker-

de nijdig in de holle stilte, terwijl zij even naar het uur zoeken moest. De twee wijzers bogen over elkaar, een dikke streep op het schemerwitte plaatje, de VI voorbij... Het was al over half zeven... Zoo laat al!... zoo meteen zeven uur en dan kwam de melkboer... Dan maar hier blijven en niet meer Jaantje in 't wiegie terugleggen. Dirk kon nog een uur maffen... Maar Jezus, ze had 't zoo koud... ze voelde d'r voeten nie meer van de kou!... Ze wou wel theezetten... maar zij dorst 't kind niet uit handen te leggen.

Zoo denkend stond ze voor den spiegel. De kaars vóór haar lichtte haar beeld scherp af tegen het weifelig donker rondom. De nachtjapon plooidde weer goudwit, maar 't gezicht was leelijk zóó, met dat licht van onderop... zoo geel... Zij vond haar gezicht oud geworden, rimpelig-mager en zurig van uitdrukking om den mond. Niks jong meer... ja... dat kwam er van, bijna zes jaren getrouwd en vier kinderen, dat ging je ook niet in je koue kleeren zitten... en dan

sjouwen om rond te komen... dan kan je je plezier óók wel op... Een mensch was waarachtig niet voor z'n plezier op de wereld... as ze dat allemaal vooruit geweten had... nou! - afijn, tot nou toe was ze nog al gelukkig geweest met de kinderen... weinig ziektes... dan mos je al blij zijn... want dat sleepte anders 'n macht centen weg aan dokter en apteker... dat wist ze van die menschen van 't huis, wat die in de tijd van vier maanden een geld verdokterd hadden en medicijnen en al dat gesnor!... 't eene jongetje had een gezwel in ze halsie gehad, en 't andere kind roodvonk... Maar die menschen waren toen niet in de bos... nou wèl - omdat ze geleerd hadden. As je in de bos was, dan hadt je tenminste de dokter voor nies. Ze zeien wel, dat je slecht geholpen wier... maar dat hadt zij nooit gemerkt. Ze was nou ook wel nooit erg ziek geweest... Eens 'rooie hond' en nog eens een etterzweer in d'r zij... Dat was erger... daar was ze bijna zes weken mooi mee geweest. Maar toen had de bosdokter d'r héel goed gehol-

pen. Een heel voorkomend mensch... och! maar je hadt ook zukke rare menschen. En in zoo'n bos wàs ook van alles...

Heel voorzichtig, omdat haar vingers kleumden, legde zij het kind in den grooten stoel, schuin, 't koppie op 't kussen. 't Gezichtje vertrok even, maar bleef doorslapen.

Toen haalde zij langzaam-rollend de gordijnen omhoog en de kamer lichtte op in den valen, grijzen dagschijn, waarin de meubelen slaapsuf rondom stonden. Kil-helder en roerloos-nuchter waren de overkanthuizen in het kleine licht, met geloken raamoogen stil. Maar hier en daar geelde licht door de gordijnen, dat vloekte met het bleeke dag-openbaren. De lucht grijswolkig dicht op de huizen, de tintjes benee zwarte vocht-gaten, wanhopig-triestig in hun verlatenheid.

Zij keek even naar dit bekende van elken dag. D'r waren al vrij wat menschen op. In een paar keukentjes zag je onderbroeks-beenen bewegen voor de gootsteen, onder het halfneere gordijn. Die diamantslijper was

ook op. Natuurlijk!... de waschvrouw ook... maar de kruier met zijn vrouw nog niet - die schenen nooit haast te hebben, die...

Een harde schel luidde op het portaal. - Daar had je de melkboer... As Jaantje nou maar doorslapen wou nog een half uurtje, dan kon ze tenminste voortkomen.

Maar toen de melk was aangenomen en ze in de kamer terug kwam, was 't net bijtijds om te beletten dat Jaantje van den stoel gleed in haar kribbig bewegen. Die lastpost was zeker van dat gestommel op de trap wakker geworden... die melkvent hoskloste als een dragonder!...

En weer liep ze sussend en rillend er mee heen en weer, tot om bij half acht de bakker schelde.

Toen legde ze 't nog altijd drensend kind resoluut in de wieg. Haar man werd er wakker van, met een laatste hoestende snork. Nog doezelig draaide hij zijn ontevreden gezicht om.

- Ja... kom d'r nou maar uit, 't is over half acht, zei ze onverschillig - nou

hoef je niet meer te slapen... ik kan d'r nou niet meer stil houden, nou mot ze maar schreeuwen.

En ze ging heen om in 't kamertje de twee oudsten bij het aankleeden te helpen.

Wat later in het holle donker van de alkoof, terwijl Jaantje met woedende scheuten drensde, stond het bleek, verpieterd mannetje in zijn grijze onderbroek te schurken en moedeloos de armen te rekken, voor hij er toe kwam zich aan te kleeden voor weer een nieuwen leefdag.

Oud-woorden.

Het was bij half drie. De twee gasten waren zooeven weggegaan. Zij wilden graag den trein van kwart voor drie halen, om voor den eten in Amsterdam terug te zijn. En hun stoelen stonden er nog: twee met gebloemd Turksche stof overtrokken lage crapauds, aangeschoven bij den ouderwetschen haard, waar een kolenvuur stil gloeide en vlamde. Op een laag notenhouten tafeltje twee Chineesche koffiekopjes, in een het lepeltje overeind, en twee likeurglaasjes met een laagje olieig bruin op den bodem. De heeren hadden hier hun koffie en p o u s e gebruikt en de gastheer was nu alleen gebleven, die aan den anderen hoek van den hoogen schoorsteen in een ouderwetschen veilig-breed-ruggenden leunstoel te peinzen

zat. De zijig dunne lokken van zijn grijzend hoofdhaar omhingen zijn fijn, oud gezicht met den spitsen baardloozen kin, den scherpen neus en den ietwat precieus gelipten mond zonder snor.

Zóó beweegloos zat hij, dat de lichte haren langs de slapen zelfs niet trilden. Zijn hoofd hing even gebogen, de tengere, gesoigneerde handen waren op de magere knieën tezamen gevouwen, zooals oude mannen dat plegen te doen. Om hem was de leege stilte van de groote, rustig-luxueus gemeubelde studeerkamer en buiten, achter de donkere zwaarplooiende gordijnen en de hoog-lichte ramen, stond een zielloos heldere Februarimiddag.

Sedert die heeren vertrokken waren, hun beweging uit de omkamering was verdwenen met het toeslaan der deur, zat de oude man roerloos en peinsogde in de stille flikkervlammetjes, die om de gloeiende kolen speelden.

Een weemoed was in hem opgewolkt, als trage rook die geluidloos blijft drijven onder grijze winterluchten. Hij mijmerde in dat mistig-vage, fragmentarische, dat in de herinne-

ring zijn leven was. In het donker van zijn heugenis wat gevoel, wat weten van feiten, met sensatie der zinnen gemengd: dat heette hij zijn leven en vandaag meer dan anders drukte dat zwaar bewustzijn zijn stemming door het bezoek van de ‘jongens’, zijn medevennoten.

Zij hadden hem verantwoording gedaan van hun beheer in het afgelopen jaar, zoals gewoonlijk in dezen tijd en hij moest zeggen: er was alle reden tot tevredenheid. Het waren een paar werkzame jongens, heel capabel, zijn neef nog meer dan zijn zoon, en sedert hij zich vier jaar geleden teruggetrokken had uit de fabriek, was er waarlijk geen reden tot klagen geweest.

Om zijn leeftijd had hij toen rust genomen, was natuurlijk in de zaak geïnteresseerd gebleven, maar wilde het werk voortaan aan jongere krachten overlaten, zoals dat billijk en behoorlijk is. De jongen nemen het werk over, de ouden hebben recht op rust in hun laatste levensdagen, dat zeiden allen en dat was ook de natuurlijke loop der dingen. Dat was immers goed zoo...

Hij mocht ook wel wat rust hebben nu, na zijn hard werken, veertig jaar lang. Hij had de zaak er bovenop geholpen, nog al aardige chemische ontdekkingen gedaan... Wel had hij zich altijd meer geleerde dan industrieel gevoeld... Al dat praktisch gewurm van den handel was hem altijd c o n t r e c o e u r afgegaan... Enfin, je went er aan, maar het was hem dikwijls zwaar gevallen, die heisa, die soesah, en dan de zorgen en onrusten en de last met 't werkvolk en de relaties met de afnemers... O, hij was wel blij geweest, toen hij daar 't einde van zag, toen hij de fabriek aan zijn zoon en den jongen Van Tille gerust kon overlaten... en voortaan zich heelenal en rustig geven aan zijn analyses en preparaten.

Zijn leven, zoo teruggezien, was toch een heele sjouw geweest...

En nu was 't al vijf jaar geleden, en nu zat hij hier, rustig met zijn vrouw en liet de jongeren doen.

Hij verveelde zich niet... hij had gewerkt, vrij wat in dien eersten tijd, zoodra hij aan

de groote verandering gewend was, minder, véél minder in het laatste jaar... sinds hem al meer die vage onvrede bezocht, die hij zelf niet goed begrijpen kon. Wat wilde hij dan? Was hij niet tevreden? Hij genoot nu toch de welverdiende, de weldadige rust na veertig jaar hard werken. Zij hadden het allemaal zeer betreurd, toen hij zich had teruggetrokken, schoon ieder hem gelijk gaf. De minister had hem gedecoreerd... 't Was waarlijk een otium cum dignitate, dien hij hier genoot. En nog was hij heel wel voor zijn jaren. Wat rhumatisch, wat kortademig soms, anders leefde hij 't leven kalmpjes... Waarom had dan de gedachte aan zijn studiën allen glans verloren? Wat beteekende dan zijn depressie bij deze gelegenheid, bij zoovele andere, bij telkens méér. Een beklemming van moedeloosheid, van nutteloosheid, een klagend gevoel van alleen-gelaten-worden. Het was of zij langzaam van hem terugtrokken, al verder weg, de dingen zoowel als de menschen. Hij begon te leven buiten of boven den drom

der andere mensen uit. De dingen konden hem niet meer zooveel schelen en hij kon hun niet meer schelen.

Was dat de ouderdom... zijn 'gezegende' ouderdom... het loon van zijn 'welbestede leven.' Zoo heette 't toch?

De oude man kwam op uit zijn stoel, wischte met de hand een traan af, die hij op eens kil langs zijn neus voelde wegglijden. Schreide hij? Ja hij schreide. Hij voelde zich bitter en bedroefd, een wijde droefenis om den loop van zijn eigen leven. Vreemd toch! Het was niemand uit te leggen, zelfs zijn eigen vrouw niet. Hij was nu aan 't eind en vond zich bedrogen. Dit voelde hij niet als een r e s u l t a a t ; dit was verlopen in 't zand. Hier was hij naakt en leeg 't leven, na zooveel jaren inspanning en ontbering. En voor de deur van morgen stond de dood, dat leege, zwarte, onbekende. En niemand had meelij met hem. Hij was immers een oud man, die alles van het leven genoten had, een 'welbestede', 'honorabel' leven en een 'gezegende' ouderdom...

Het was de tweede maal, dat hem die uitdrukking te binnen schoot, als een terging. De voorzitter van het geleerde genootschap had haar gebruikt in zijn speech bij de aanbieding van het eereidmaatschap... en de woordvoerder der deputatie van werklieden nog eens... De oude man was eenige malen driftig door de kamer gegaan, keek nu met niet-ziende oogen naar buiten in den leeghelderen zonneschijn.

Een 'gezegende' ouderdom?... Omdat hij geld had, een comfortabel huis, een redelijke gezondheid tot nog toe?... IJdelheid! Was er dan nooit vroeger iemand oud geworden, die dit ook zoo gevoeld had, wat hij nu voelde?... Godsdienstig zijn... Hij was 't nooit geweest... had er geen tijd voor gehad... Wie geloofde kon misschien rustiger zijn, kon misschien verlangen naar het einde. Maar was dat de normale, gezonde levenslust, die deze aarde voor een gevangenis aanzag en altijd verlangde naar den dood? Was hij dan bang voor den dood? Neen... Hij wist niet, wat dat was:

dood, hij voelde er zich niet nader toe dan b.v. dertig jaar geleden. Het was alleen een weten, dat hij er nu dichterbij was dan toen. Maar zij konden hem wel wat minder dikwijls die gedachte opdringen. Niet opzettelijk, zeker, maar duidelijk genoeg lieten ze hem voelen, dat hij een 'man van den dag' was, dat hij geen toekomst meer had. Het was in hun bezorgd vragen naar een lichte verkoudheid, hun vrees dat hij zich te zeer vermoeien zou, in hun manier van hem te spreken over later, ook in hun soms plotseling zwijgen...

Dat zou toch den kalmsten, meest filosofischen mensch ten slotte gaan drukken.

Buiten, over het leege plein, in de blikkelige zon, kwamen schaarsche menschen gegaan, naderden langzaam elkaar en verdwenen om de hoeken. De oude man aan het venster volgde droomig hun gaan en hun schaduw, die achterna gleed. Maar dicht bij dezen straathoek was een gebogen oud wijfje komen staan in geelgroen verkleurden omslagdoek, die telkens klagelijk haar

magere hand voor een aalmoes ophield. Maar niemand lette op haar, zoolang de oude heer, nu opmerkzaam, toekeek.

Hij werd moe van 't staan en terwijl hij zich aan zijn bureau zette, om te trachten een brief te schrijven, dacht hij dat dit ook een oude was, maar een die geen 'welbesteed' leven achter zich had en zonder 'gezegenden' ouderdom.

En toch, was hun onderscheid wezenlijk heel groot? Het deed er toch niet veel toe wat het leven was geweest, als het hier op uitliep, op deze ijzige verlatenheid aan het eind, dit langzaam los worden van alle belangen, de geestelijke verstijving vóór de lichamelijke. Hij had zich nu hierheen teruggetrokken om te sterven, het onverschillige gonzende leven was hem voorbijgetrokken als een leger op marsch. Die drom was nu daar, in de verte, waar zich allen tezamen met elkaar repten en zwoegden, waar ze verdriet hadden en ook vroolijkheid, waar zij kibbelden en den tijd vergaten. En de ouden bleven achter, niet rijker dan

toen ze het leven intraden, wellicht nog wat illusies armer, en wachtten. Hij benijdde nu zijn jongen opvolgers hun jagend, zwoegend leven. Hij wist hoe hard dat zijn kon, maar 't scheen toch immer of er nog iets daarna komen moest, een soort van verrassing of zoo... Hij had dat beloftegevoel niet, z i j n verwachting was de dood en hij leefde vaak in een benauwende zenuwachtigheid als iemand, die elk oogenblik een dringend telegram kan ontvangen, dat hem wegroept. Alles was precair geworden. Hij wist niet of hij zich nog in een nieuwe studie zou begeven, twijfelde zelfs of het nog wel de moeite waard was nieuwe kleeren te bestellen. Wat konden hem de gebeurtenissen schelen, als hij toch niet hun verloop en hun einde mocht zien. O, de 'gezegende ouderdom' was zwaar te dragen en de vriendelijk lachende ongevoeligheid rondom verlichtte den last niet...

Na zooveel jaar wist hij niet wat het leven was, maar het bezwaarde hem, dat hij er tevoren zoo weinig over had gedacht.

Alle andere bezigheid scheen hem nu ijdel en zonder beteekenis...

De schellichte dag was buiten allengs verstrakt tot een begin van schemering. De vormen der meubelen en wanden binnen werden vager en dieper, de stilte minder schraal en leeg, terwijl nog altijd de oude man starend peinzend zat.

Een kloppen aan de deur deed hem opzien. Een oud meidegezicht verscheen even in de opening, om te zeggen, dat mevrouw net thuis was gekomen.

‘Vraagt mevrouw naar me?’

Nee, dat niet, maar zij liet toch even aan meneer weten, dat zij er was.

‘Nou goed, ik kom,’ knikte hij vriendelijk terug.

Dralend, met onzekere handen, sloot hij het bureau, terwijl zijn gelaat zwaarmoedig stond. Toen, de donkerende kamerruimte doorschrijdend, zei hij zich zuchtend dat er weer een dag om was, dat het leven voortging, of men er over peinsde of niet.

Hoe lang nog voor hem?

Een vergissing.

In den grauwen ochtend drongen zij samen op het modderig trottoir, een schamel troepje kale jassen, hoog toegeknoopt en verruigde of al te blinkende hooge hoeden. De spitsige comediantengezichten zagen katterig bleek en verlept boven de stijve plechtigheid der witte dassen.

Zij praten lauw onder elkaar, huiverig, dandineerend, met opgetrokken schouders, de handen diep in de zakken. Een paar korte joodjes met groote snavelneuzen gesticuleerden rumoerig. Hun stemmen klonken uit de gonzing op. Maar aan den kant van de groep, een paar passen af, stond een kort, gezet man, met een rood-rond drankgezicht boven een pels met astrakan kraag. En de zwaar beringde vingers van zijn kort, dik handje

hielden een grooten krans met linten, waarvan het frisch groen fel afstak op al de vaalheid rondom.

Dat was de directeur van den troep en de groote krans was bestemd voor de lijkbaar van den gestorven collega, die zoo straks hier langs zou komen op zijn laatsten gang.

De directeur stond met zijn buik vooruit verstrooid te staren op den trottoirrand, alsof hij in zichzelf iets opzei; en de anderen keken soms schuin naar hem om, enkelen met een bleek glimlachje tot elkaar.

Achter hen rees de sombere wand van het theater, oud en groezelig in den nuchteren dag, dof-zandgeel met vele hol-geopende deuren naast elkaar en boven lange rijen van verwaarloosde vensters. De schelkleurige affiches alleen zetten beneden telkens een vroolijken noot tusschen al die doffe, verleefde grauwheid.

Het troepje had een beetje bekijks van treuzelende, op een been hangende jongens en witte slagersknechts, maar niet veel, want het weer was te guur en het schouwspel ten slotte niet belangrijk.

Zoo stonden zij langen tijd wezenloos dralend midden tusschen het onverschillig morgenverkeer der drukke straat. Het begon weer te regenen en de meesten zetten hun kragen op, kropen achterwaarts onder de uitstekende deurlijsten. Alleen de directeur en een paar anderen bleven alleenig drentelend op het trottoir, gestadig naar één kant uitzierende of de lijkstatie nog niet kwam. Ze vonden dat die donders lang wegbleef, maar een lange, magere, demonstreerde wijs dat het altijd zoo was met die dingen. Je rekende om zoo-en-zoo laat en 't werd geregeld een uur later - maar niemand lette veel op die woorden. Zij waren ongeduldig en koud en de dikke directeur voelde zich, met zijn krans bezwaard, bijna belachelijk.

Eindelijk, besluitende, riep hij een sluiken jongen, die in een soort van communiepakje ingepend, haastig naar voren schoot, struikelend over zijn lange beenen. En een dociel blond schaapgezicht opheffend naar den gebuikten, poenig-breed doenden directeur, kreeg hij van dezen den krans, met bevel,

'm zoolang binnen te brengen maar 'm voor de hand te zetten, voorzichtig, dat hij dadelijk weer te krijgen was, als de stoet 'r an kwam.....

Met de anderen besprak daarop de dikke man de kwestie of zij de overjassen moesten uitdoen als de stoet verscheen. Hij, directeur, was natuurlijk in rok; maar als 't zoo regenen bleef, dan verdomden-i 't vierkant om z'n eigen nat te laten maken voor plezier van zoo'n dooie....

Ja maar, 't kòn toch niet anders, 't was decorum, ijverde een klein bol joodje met blauwzwart-geschoren wangen en zwart kralende spleetogjes.... 't kon niet anders, je was hier deputatie als 't ware.... en op een kerkhof, as deputatie, kwam je in 't zwart, voor de plechtigheid van de dooie....

- Ach, wat leuter jij met je kerkhof, we zijn hier toch niet op 't kerkhof....

- As 't ware.... ik zeg, as 't ware.... u mot 't geval gelijk stellen....

Maar de directeur hoorde niet meer; had zich afgewend, verzette langzaam zijn breed

lichaam op de lompe voeten, en de dikke lippen van zijn grof vleezen gezicht waren zelfgenoegzaam en verachtend gespitst. Hij zou wel weten wat-i te doen had.... Een ander hoefde 'm dat niet te wijzen, goddome! En met statige schommeling van z'n geheele kwabbige persoon, drentelde hij den trottoir-rand langs. En de drie of vier anderen volgden.

- De collega laat zich wachten.... brak een luidruchtig-hooge stem van een smalbleek, al te zwierig jongmensch, toetredend, in het gedempt heftig gesprek van een groep donkere jassen, schuilend onder de lijst van het gebouw.

Zij zagen even om en hem aan; zwegen een oogenblik als mensen, die onaangenaam gestoord, elkaar met de oogen raadplegen welke houding aan te nemen. Toen viel weer het spreken in, even levendig als te voren. Ja, 't duurt lang', had er een ten antwoord gezegd, maar terloops en onverschillig.

- D'r is niks van waar, van wat je daar zei.... hij had geen bliksem talent, hij kon

niks niemendal, dat zeg *ik* je.... hève nog bij Roger de Schandvlek gezien.... Kwam nies van terech.

- Nou sja, nou sja, was m'n ook een rol!.... een rolletje van niks, mô je daar nou na rekenen!

Het bleeke jongmensch, met de blauwomkringde oogen, die even had staan luisteren, om te weten waarover zij het hadden, viel nu in op zijn pedant-stelligen toon:

- Ach wat talent, voor geen snars had-i talent..... handigheid, kunstjes, anders niks. Weer een zwijgen met opgetrokken wenkbrauwen.

- Ah!.... meneer, zal 't 's effetjes zeggen, smaalde een comiek met een zuur gezicht, tanig en gegroefd, of 't uit hout gesneden was. - Jongetje, wat weet *jij* d'r van, zou ik zeggen? Kijk eerst 's na je zelf! 't Is waarachtig zoo mooi niet wat *jij* doet. Hoe maakte jij je entree eergisteren?

- Allemachtig! omdat jullie daar net een

bankie hadden neergezet om me te laten struikelen; 'k had me nek kenne breken. Lamstraal, dooje stokvisch, 't publiek het allang genug van je!....

Het magere lichaam van den komiek stijfde op onder de strieming van die laatste woorden.

Over het gelaatsgeel lichtte even een rood kleurtje en zich star toewendend naar het jongmensch wilde hij heftig antwoorden.

Maar de anderen kwamen er tusschen. Ach, m'neer Löse, laat 'm loopen! Vermoei je toch niet! Bemoei je toch niet met hèm, Löse! Wat raakt 't jou, wat-i zeit!

En zij sloten den kring dichter, met ruggen en schouders naar den slappen, bleeken jongen, die mopperend, met een valschen zijblik, wegslechterde.

- Ondertusschen - mompelde een klein oudachtige jood - we staan hier maar te blauwbekken. Zoo gaat je vrije ochend na de bliksem.

- Nou ja, een kunstbroeder! zei iemand halfgemeend.

- Khunstbroeder - khunstbroeder -

maggi-me gestolen worden; ik ben me eigen khunstbroeder. Ze hoeven voor mijn niet in de regen te komen staan as ik dood ben....

- Ja, maar je mot toch wat doen.... 't is ook voor 't publiek.

- Ja.... en zoo gaan je centen d'r maar an.... dan hieran, dan daaran.... een krans voor die, een cadeau voor die - altijd wat.... goddome!

- St!.... daar komt wat.... zei d'r een, en allen zwegen, dadelijk turend naar één kant. Zij zagen den dikken directeur zenuwachtig wenken en gesticuleeren. De slungelige jongen kwam met den krans aanloopen, en terwijl alle zwarte jassen nabij saamdrongen, stond de directeur al in postuur op den trottoirrand.

Om den hoek der straat kwam hoogschommelende een lijkkoets nader. Twee rijen rouwddragers slenterden onverschillig vooraan, in ongelijken, scharreligen optocht en trokken voorbij, met verwonderd schuine blikken op dien donkeren drom voor het hooge, grauwe gebouw. Toen, omdat de

lijkwagen ook voorbij scheen te gaan, commandeerde de zware directeurstem: hou op dan! en blijkbaar verbaasd hield de koetsier de paarden in, dat de wagen met het laaghangend zwart kleed juist voor de comédie stand hield. De stoet van voorloopers waren ook blijven staan, keken, twijfelend en vraagkijkend, om.

Maar de directeur was al blootshoofds toegetreden en had zijn lijkrede begonnen. Die achteraan stonden hoorden in 't wijd rumoer van de straat nauwelijks enkele klanken: 'Uit naam van.... diepbetreurde kunstbroeder.... uit onzen kring heen gegaan.... uitstekend talent.... onvergetelijk.... roeping.... jeugdig leven.... te vroeg afgesneden, lauweren.... ons allen ten spoorslag en voorbeeld....

Zij zagen het dikke vleeschhoofd met den plooi-nek boven het boordwit draaien, dan naar rechts dan naar links, terwijl de eene witte hand met den hoogen hoed gesticuleerde. Maar soms hief hij ze beide op, ook die met de krans, in één breed-cirkelend gebaar.

Dàn sprak hij half gewend naar de rijtuigen, die successievelijk hadden stand gehouden; dàn weer naar den ordelloozen troep der voorloopers toegewend, die nu lijdzaam en geduldig - blijkbaar meenend dat dit er bij hoorde - in zakkerige houdingen wachtten.

Maar uit het eerste volgrijtuig keken twee dikke burgerheeren met onrustige verbazing naar den ijverig-oreerenden man met den grooten krans. Zij zaten schuchter-benauwd te kijken uit de diepte van het binnenrijtuig, tot eindelijk één zich vermande, en het portier opende. Hij stond al op de trede, toen de directeur, op dat punt zijner toespraak gekomen, statig langzaam de krans ging hechten aan de baar. Dit ziende heesch de zware burgerheer zijn breede beenen weer in 't rijtuig: 't zou nu zeker dadelijk uit zijn.

Maar toen de krans was vastgehecht trad de directeur weer terug en verhief zich nogmaals de zwaar galmende stem: Rust zacht.... geliefde vriend en collega.... uw

nagedachtenis zal nimmer... waarop de rouwzwarte heer opnieuw het portier open drukte en zich naar buiten zakken liet, doch zonder het treeplankje te verlaten, blijkbaar besluiteloos wat te doen. Dan, als er een einde scheen te zijn, trok hij zich haastig naar binnen, maar dan als de stemgalmen weer aanzwollen, zakte hij met een bruuske beweging weer naar buiten. Tot driemaal toe, als een leelijke zwarte vogel, die van zijn stok op en afspringt, herhaalde zich deze beweging, tot de slagers en koksjongens begonnen te grinniken en het dikke hoofd in het rijtuig van schaamte en onrust vuurrood werd.

Maar eindelijk zweeg toch de redenaar, trad zichtbaar zelfvoldaan op het trottoir terug. Vooruit, koesier! zei gedempt luid een der omstanders en de zwarte wagen schokte verder. Een voor een zetten zich nu ook de volgrijtuigen in beweging en met een schouderophalen trok de heer, die zich zoo druk gemaakt had 't gordijntje voor het glas. Twee, drie rijtuigen rolden stemmig-

langzaam voorbij, onbeweeglijk aangestaard door den ganschen acteursgroep, toen loste het zich alles haastig op in kleinere groepjes, die weldra verliepen tot het trottoir leeg was.

De directeur was een der eersten geweest, die, zwaar stappend, naar binnen gingen.

Hij was zwijgend en zijn gelaat bewaarde een zalvende uitdrukking van voldaan-zijn.

- Hoe von je 'm, m'n speech? vroeg hij eindelijk, breed in de gang staande aan een paar oude acteurs. Zij vonden 'm allen uitstekend, bepaald treffend. 't Zou de familie goed gedaan hebben.

- Maar hadt jij gedacht, dat die arme drommel nog zoo'n swiet zou slaan op zijn begrafenis? vervolgde de directeur. Waar haalt die vrouw 't geld van daan!...

- Och, de famielje zeker, meende er een, doch de meesten waren verwonderd, bleek het en niemand begreep eigenlijk die staatsie van volgkoetsen en voorloopers.

Maar opeens kwam de slungelige jongen haastig de gang instuiven, roepend:
'M'neer,

m'neer Maijer! daar is-ti pas - daar komt-i nou pas an....'

- Wat? wie?.... wat zeg je ezel?

- Nou, de dooie.... m'neer Hels.... de lijkstaatsie.... 't was de verkeerde zeggen ze....

U hebt 'n verkeerde angehouen.

- Wat, donders! ben je gek, of wat mankeer je,' raasde de directeur, haastend naar buiten, door een verward dringenden troep gevolgd.

En daar in de druilige straat kwam waarlijk een andere schameler begrafenisstoet langzaam en aarzelig voorbij.... als vond hij niet, wat hij verwacht had.

Toen week de directeur haastig naar binnen en smeed met een vloek de deur dicht.

- Je hebt verdomd gelijk.... 't was 'm niet, zei hij, terwijl hij perplex de onthutste en verlegen gezichten rondzag.

Het leven dat voorbijgaat.

Dit is een herinnering van lang geleden, weer opgewekt door ik weet niet welke oorzaak. Misschien is het wel de grauwe winterdag, die het aspect der dingen plots zoo verbijsterend-hetzelfde doet opleven als toen, op den dag dat zij gestorven is.

Ik had haar bijna niet gekend, ik wist zoo goed als niets van haar. Zij was mij eenvoudig een meer-geziene overbuur in die tijden, toen ik nog woonde in die vale nieuwe straat....

Uit mijn ramen zag ik op de huizen aan de overzijde. Natuurlijk.... Ik zag een vuilrooden baksteenwand, onvermijdelijk, naar rechts en naar links, met wanhopige regelmaat doorbroken van rechte en liggende raamstijlen. Soms waren er drie vensters van

een huis wat hooger dan die daar naast en dan ging meteen het dak wat hooger, maar dat was ook het eenige onderscheid.

En boven de ramen had je een daklijst, een dakvenster en een hijschblok, een daklijst, een dakvenster en een hijschblok, altijd maar weer een daklijst, een dakvenster en een hijschblok. Natuurlijk: een huis kan niet zonder een daklijst, een dakvenster en een hijschblok. Hoe zou iemand 't anders willen? Was 't al niet aardige afwisseling genoeg, dat sommige huizen *twee* dakvensters hadden en de hijschblokken langer of korter waren en méér en min uitstekend, als neuzen van verschillende lengte en plaatsing?

En beneden in de straat, waarin ik neerzag, kon men ook niet zeggen dat een bandelooze fantasie haar woeste spel had gedreven met de huizengevels of zelfs met het plaveisel. Al die onderpuien, zoo straf in 't gelid, schenen moe en òp van ouderdom, vaal-verfloos van versletenheid. Het waren toch nog alle jonge huizen, maar die nooit een jeugd van blinkende, propere nieuwheid schenen gekend

te hebben. Uit slecht materiaal saamgesteld, hadden zij terstond veel te zware lasten moeten dragen, nog vóór ze goed droog waren, en dat gaf hun dit uitzicht van moeë ouderdom, als van opgewerkte mensen.

Wezenloos-glazig staarden zij uit hun vensters, star-geduldig leunden zij elkaar aan, rechtop in de rij, onder regens en blakenden zonneschijn en drijvende wolkenluchten. En zielloos-duldend ontvingen zij over hun ingezakte drempels, door hun kale deuren, op hun uitgesleten, gemeene trappen de menshtreden van 's ochtends vroeg tot diep in den nacht. En de holle kamerruimten gaven zich aan het lawaaiende, het haastige, onrustige leven, het radeloos-drukke, het krioelende-bewegende op en onderelkaar. Zij waren luidruchtig van kindergeschreeuw en gelach en krijschende ruziestemmen. Zwaar bonzend geloop, geholderdebolder deed hun muren trillen, en dan kwamen 's avonds de stille rusten, met gehoorige, vage geluiden en het lange, brommende praten. Maar 's nachts waren zij vol donker en zwaar gesnork. Al

wat met en rondom mensen is, wat hun weervaart in de afgetelde levensdagen, bevatten zij stil-gelaten, terwijl dekkend al die kleine nooden en vreugden, de wit-glanzende zinken daken droomden in het koud-blanke manelichten der stille nachten of massaalzwaar donkerden, met de schoorsteenen als vage, manende vingers, wijzende naar de windvlagende onrust der jagende, vaalduistere regengezwollene nachtwolkgevaarten in somber herfstgetij....

Waarom ik zoolang spreek van de huizen in die straat? Omdat als *zij* de mensen waren, juist als zij. Hunner waren de doffe, halfbewuste levingen, geschrompeld onder den rauwen wind van den dagelijkschen, harden arbeid en nijpende, miesige zorgen. Hun begripen en begeerten, smarten, haat en liefde reikten niet verder of hooger dan hun straat en hun buurt en de lucht, die zij er boven zagen. Dàt was hun wereld, waarin zij werden geboren en stierven. Zij leefden een laag bestaan en klaagden veel.

Zij leden dikwijls van bittere armoe, maar zij waren ook weer gauw getroost en beseften nooit ten volle hoe ellendig en tevergeefs hun levens en hoe nutteloos al hun moeiten en zorgen waren.

De vrouw, van wier dood ik sprak en die ik nauwelijks kende, woonde in het huis recht over mij. Het was eigenlijk geen afzonderlijk huis, eerder een afdeeling van de groote kazerne, die de gansche straatwand vormde. Er waren drie verdiepingen, negen gelijke ramen met blinkend schoongeboende ruiten, door franje-gordijnen of dichtgebloemde vitrage suf-netjes behangen. Daarboven de onvermijdelijke gootlijst en het dakvenster en het hijschblok en beneden aan de straat de groote spiegelruit van een fietswinkel met vette, witte letters in een halven cirkel beschilderd. En achter het spiegelend vlak een fijnkleurige etalage, plooiing van fluweel achter een slank, luchtig rijwiel, nikkelblinkend en weelderig, een luxe-fabrikatie, zonderling in deze omgeving van prutsige goedkoopheid.

Die rijwiel-winkelkast was waarlijk het eenig aristocratische in de gore straat....

Zij huisde op de tweede verdieping met een man, zeven kinderen en de meid, gelijk er beneden op de eerste een echtpaar woonde met zes kinderen en een meid. Hoe al die mensen in zulk een kleine ruimte huisden, kon men nauwelijks begrijpen en toch scheen nooit het huis te klein.

Vaak was er achter de twee nette ramen der voorkamer een gehunker van kinderen, verveeld en knorrig uitziende naar het luidruchtige jongensgespeel op straat. Op Woensdag- en Zaterdagmiddagen en geheele Zondagen lang, ook vaak 's zomers in den vacantielijd, leunden en hingen daar drie, vier schrale jongens, met stokkige, bloote armen uit hun rood-wollen truien en scherpe wangunstige snoeten, of opgeschoten, spitsige meisjes, met waterig-bleeke, slappe gezichtjes en vaal-blonde haren.

Zij keken starend of lazen of speelden kaart. Soms lachten en stoeiden ze samen, maar vaker kreuwden ze in duwen en stooten,

met vinnige gelaten, tot opeens zij van het raam verdwenen. In het vaag-donker der kamer bemerkte men dan een heftig beweeg, waarin een groot-vage vrouwegestalte kwam en ging.

Later zag men dan dezelfde jongens terug, met roode oogen en sippe gezichten en naast hen, eindelijk tot rust gekomen, in een leunstoel de moeder....

Zij was een bonkige vrouw, een zwaar lichaam met een grof hoofd, grof gebeend. Haar snerpende stem klonk van de overzijde der straat, als zij kijkend dong met een groentevrouw, of lachte met de buren. Zij leek een hard-gewerkte vrouw, plomp van beweging, met rappe handen, verruwd van vel, eerder een *wijf*, fikscher van aanpakken dan een dame, onzacht en voortvarend omgaande met haar kinderen, maar toch in wezen niet ongevoelig en toegankelijk voor liefkoozen en zachtheid in de schaarsche momenten van haar rustig neerzitten na gedaan werk.

Achter de donker-hol-blikkerende glazen

zag men haar op Zondagmiddagen koeiigzwaar neergezeten, de kin in de breede hand, stil-aandachtig toekijkend op het haakpeuteren tusschen kleine vingers, waarover het muizig-spits-bleek gezichtje van een dochtertje gebogen was.

De vader scheen echter een heel ander mensch. Was *zij* de grof-brave burgervrouw, ruw driftig en goedhartig, *hij* was de *mijnheer*, employé aan een bankinstelling, de nog altijd 'mooie man', met dik-zwarten snor en rijzige gestalte. Hij ging angstvallig-net gekleed, altijd met glimmend hoogen hoed en nieuw geganteerd, en, op straat hem ontmoetend, zoo ernstig-correct, zou men niet gedacht hebben dat hij daarginds, in die ondeftige straat op een tweede verdieping, een geheel nest met kinderen had en een grove, afgewerkte meid-vrouw. En het scheen wel of hij dit zelf gaarne vergat en het hervinden van dat rumoerige en vulgaire huishouden hem elken dag hatelijk was. Hem ziende als hij de straat in kwam, 's middags na kantoor, met dien stijven, zich-voelenden

stap, de wenkbrauwen van bedwongen wrevel saamgetrokken boven de kwaad-zwarte oogen, en ziende hoe de zoontjes, bij toeval spelend voor de deur, schuw in huis schoten bij zijn aankomst, begreep men ongeveer, hoe van dat gezin de geschiedenis was. De vrouw, een flinke, niet mooie burgerdochter, was verliefd geworden op den ‘knappen heer’, die hij was, en zijn ijdelheid had zich laten vergoden en zijn grof-egoïste overweging had begrepen hoeveel gemak hij van zulk een praktisch-eenvoudig wijf kon hebben. Half tegenstrevend, ook wellicht omdat hij er niet meer af kon, had hij haar getrouwd, ofschoon zijn sterk zinnelijke natuur en ijdelheid bij haar geen bevrediging vonden. Waarschijnlijk had hij zich een beetje voor zijn vrouw geschaamd, doch haar aanbidding en het vooruitzicht van een gemakkelijk leven overreedden hem den stap te doen, waarover hij altijd iets als berouw gevoelde. En hoe het later gegaan was, leek zeer duidelijk. Er waren veel kinderen gekomen, de vrouw was in de toenemende zorgen van het harde

werk tot het ruw werkdier geworden, dat zij thans vertoonde en hij leefde in de irritatie, - door gewoonte tot een stemming van kwaadaardige knorrigheid verdoft - zijn levensverwachtingen van carrière-maken en genieten te zien geavorteerd in dat burgerlijk-bekrompen bestaan van een huisvader met 'zwaar gezin', voorgoed gebonden in nederige positie. Er bleef hem niets anders over dan het gedeeltelijke mislukken van zijn leven aan dat gezin te verwijten en op vrouw en kinderen zijn wrok te koelen.

Maar zijn vrouw, sedert lang bekomen van haar verafgoding, nu zij hem kende, stelde vaak haar vierkante grofheid tegen zijn oplopende drift over en zoo restten hem alleen de kinderen, die hij kon tyranniseeren naar hartelust.

Zij waren een troep kwaadaardige, door slechte voeding en gebrek aan frissche lucht en beweging anemische wezentjes, de jongens brutaal en afgunstig, de meisjes snibbig en zurig kijkend, jaloersch en hatelijk. Zij vreesden allen hun despotischen vader, zonder de

minste liefde, met een schuwe inschikkelijkheid voor zijn al-voor-zich-nemend egoïsme. Was hij voor het eene raam gezeten, waar hij alleen alle plaats innam, dan schoolden zij benepen-stil tezaam voor het andere, waagden het enkel onder elkaar te fluisteren, en begonnen eerst te krieuwen als pa, in slaap geraakt, met zijn bullebakkig hoofd op den stoelrug, regelmatig snurkte uit open mond.

Toen kwam de tijd, de lange maanden van zijn ziekte. Hij kreeg zware reumatiek (misschien was het wel de jicht als gevolg van vroegere leefwijze) en moest het bed houden.

Zelden zag ik nu meer de heele familie bijeen in de voorkamer achter de spiegelen schoone ruiten met de roode gordijnen.

Het oudste meisje ging thans op een atelier bij een modiste of naaister en het middelste, een nuchterbleek gezichtje met flauwe oogen en schrale blonde haren hielp zoowat mee in het huishouden, samen met moeder en

een scheef, groezelig gedrochtje, dat meidenwerk deed en waarvan men wel zeide dat het de zuster van de vrouw was.

Het jongste meisje en de jongens gingen nog school, maar stellig eenige malen per week zag men een van hen met een kiespijndoek om het landerig bakkesje achter de ramen suffen, thuis gebleven om ziekte.

En men kon zich voorstellen hoe het in dat huishouden toe moest gaan, thans nu de vader ziek te bed lag. Hoe alles voor hem moest zijn: alle comfort en goed voedsel, en die kinderen, schraaltjes gevoed, in onverschillige hardheid aan zichzelf werden overgelaten in het appartement, mits zij pa niet hinderden en aan zekere convenances voldeden.

.... Later zag men pa beteren, stilstarend voor het raam, en nog later uitgaan op twee krukken geleund, pijnlijk moeizaam voortschuivend, door zijn vrouw begeleid. En lang nog liep hij zwaar trekkebeenend en met behulp van een kruk, zijn verbleekt gezicht norsch gegroefd, verouderd en vermagerd.

Tegen den zomer, in den tijd der langlichte Juni-avonden, verdween toen de moeder. Nooit werd zij meer op de straat of achter de ramen gezien, en ik vergat haar maanden lang geheel. Waarschijnlijk lag ze ziek in dat kleine kamertje, waaraan het derde raam behoorde. Hier was altijd het onberispelijk lancaster rolgordijn met de bolletjes-franje neergelaten en vaag schemerende gestalten zag men uit en ingaan door de verbindingsdeur der groote kamer.

Maar ik dacht bijna nooit aan haar. Dat eene raam was zoo héél klein-onbeduidend in dien grooten wand en het leven was zoo zich roerend van overal....

Ik wist niet eens heel zeker dat zij ziek was; alleen zag men haar nooit meer, doch ook de kinderhoofden toonden zich maar schaarsch - en dan nog maar een enkele - achter de voorkamerramen. Van de geheele familie merkte men minder dan vroeger, vooral nu de vader, opnieuw zieker geworden, maar zeer zelden uitging....

De zomer ging voorbij en het najaar en

wij hadden al vele flauwlichtende winterdagen doorleefd met regens en sombere luchten, of ijzerharde dagen met droge windvlagen onder het dof gesloten grijs van wolkenluchten, toen, op een middag, de belangstelling van de buurt en ook de mijne werd opgewekt door het bericht dat ‘de vrouw van tweehoog hierover’ gestorven was.

Den vorigen nacht overleden: kanker aan de borst. Zij was eerst in het ziekenhuis geopereerd, de linkerborst afgezet, maar daarna was de kwaal teruggekomen in den linkerarm. Zij moest veel geleden hebben....

Niets was veranderd in het aspekt van het huis of het raam, waarvoor het lancaster-rolgordijn nog immer neerhing. Maar toch scheen daar nu iets in dat er tevoren niet geweest was. De gedachte aan dat maandenlange lijden in den valen dag van dat benauwde kamerhokje achter het gesloten gordijn, de angst en onrust van het begin, de gruwelijke zekerheid, de ellende van die wreede operatie, waarna misschien een tijd van betrekkelijke berusting gevolgd

was, en toen weer de wanhoop en het einde....

Dat was nù de betekenis geworden van het witgesloten venster, onbeduidende, kleine spleet in den langen hoogen huizenwand.

Dàt was dáár, ongeweten zelfs voor de naaste bureu, geleden: de ergste lichaamsspijn, het langzaam sloopen van een krachtig leven in slapeloze lange nachten en dagen van zielsangst, dàt was daar gebeurd en geen seconde had het rumoerig levensverkeer rondom zijn tred vertraagd of zijn stem verzacht. Op weinige schreden afstands van dat kamertje, wist men niets meer van de ellende daar ondergaan.

Te midden van honderdduizenden toch gelijk-lewenden was van dezen ondergang geen enkel gerucht vernomen....

Hoeveel soortgelijke ellende, hoeveel andere levens in doodsnoed waren er nog verborgen achter de vale strakheid van die wanden in die dorre straat?....

In den valen ochtend van een lichtloozen winterdag is zij begraven. Er stonden eenige

zwarte koetsen stil voor het huis; er was een kleine belangstelling van mensen, die om de koetsen wachtten tot de zwarte kist bonkend van de steile trap werd afgedragen. Een paar sluike heeren in 't zwart volgden, toen ook twee zoontjes, linksch doende in hun nieuwe pakjes, eindelijk de vader korrekt en ernstig in keurig rouwgoed.

De koetsen vertrokken langzaam en de straat was weer gewoon.

Een paar dagen later zag ik het kamertje luchten en schoonboenen. In zijn leeggedragen kaalheid was het een banaal hokje precies als andere. Het spichtig dochtertje en de scheve meid werkten en praatten er gewoon... Er was niets meer van haar....

En nu vandaag, ik weet niet waarom, moest ik in eens die gestorven vrouw herdenken, zoals ook soms een vergeten wijsje plotseling kan opklinken in bewustzijn. Ik zag weer het bedrijvig ommegaan van haar zware gestalte en het dicht neergelaten gordijn, en ook de begrafenisakoetsen op den

doffen, onpersoonlijken werkdag. Die was als deze als zoovele, en zoo was ook haar geval, haar leven en haar dood.... niets ongewoons voorzeker.

Hoe komt 't dan dat ik een bitterheid voel kroppen in de keel en mijn hoofd een oogenblik zwaar wordt van doffe droefheid bij het herdenken....?

Aan zee.

Na het aankleeden was hij uit de kleine kamer gegaan, door het hardblauw geverfd houtklossig gangetje, - naar buiten.

En tredend onder het afdak, dat de geheele achterzijde van het huis overhuidde, zag hij uit over de zee.

Uit het wijd-wijde kwamen van alom de rappe wateren schuim-vloeien naar het strand, terwijl een gedempt geraas opdruischte, gestadig. En de groene golven vervloeiden in banen van lichttinteling en donkerder grauwgroen.

Vanaf de stille lijn om den horizont onder het ijlkoepelend hemelblauw, was dit de eeuwige rust van rusteloos ruischen, dat steeg en viel uit de eindeloze waterwemeling van ver en nabij. Een zilte koelte ademde er van

op, van het watervlak, dat telkens in kartelende schuimlijnen verbrak langs de bleeke, geduldige kust.

Hij staarde een lange poos.

Onder de veranda was er niemand en het huis stond geluidloos-stil, als uitgestorven, achter hem. Maar de wijde zee was levend van het verlaten strand tot de schemerige, tintelende kim. Het raasde daar voor zich heen in eentonige fijne bruising en scheen zichzelf genoeg in zijn rustloos vervloeien, in zijn talloosheid van vallende, stijgende verschietende golfjes, die als gelederen van kleine witte paarden zich steigerend verhieven aan 't strand. Het spiegelde eerlijkklaar en blijde den hoogen hemel en leek een levend organisme, gelukkig vrij bewegend in zelfgenoegzame, breede, statige kalmte.

Hij werd er rustig van.

Van zijn slaapkamer had hij over het land uitgezien: een ver perspectief van bouwlanden, met donkere boomgroepen hier en daar bezet en schel òproodende daakjes tot in kleine verte. Maar dat alles was star en

roerloos als dood, terwijl dit hier leefde in zichzelf, tevreden en gelukkig, immer voor zich heen neuriënd met eentonige stem.

In een leuningstoel liet hij zich neergaan, luisterend naar die wijd-ruischende fluisterstem van verre, zijn blikken over het eenzame strand en de bleekgroene duinen, die in matgolvende lijnen meeboogen met de kust.

Hoe wèl was hem dit!

De gedachten vernevelden allengs in zijn hoofd, de zorgen slaakten hun spannenden greep en 't werd bijna stil in hem.

Wijl die zeeëstem ruischte, ruischte in zijn ooren, verzonk hij - de stadsman, de zenuwmensch, die gewoon was voort te jachten door 't leven van dag op dag, van uur tot uur - verzonk hij en gleeed zijn bewustheid zachtjes neer in een dommeling, als een half-sluimer met open oogen. Weldadig voelde hij zich wegzwijmelen, zoet zich begeven en stil verzinken in een wijde fijnstille grijsheid, die één was met de teergestadige ruisching uit zee.

Zoo was 't goed.

De zorggedachten, de kleine levensbekommeringen waren weggedampt uit zijn hoofd en ijle, grijze stilte was nu om hem. Hij verlangde niets meer, opgaande in de omgeving van zee en lucht en landen, tot rust gebracht door hun groote kalme als door een koelende hand op zijn hoofd....

Maar allengs, terwijl hij zat en de zilte koelte ademde, begon het zich weer te roeren diep in hem. Een kriebel van onrust steeg op en de grijze nevel van stilte versmolt er voor. Hij wilde zich verzetten, weer terugzinken in 't gedachtenlooze,... maar juist die inspanning maakte hem nu bewusthelder, en een bittere spijt drong hem de tranen in de oogen.

Dat was dus niet voor hem! Hoe zou 't ook kunnen? Was hij niet zijn leven lang vervreemd geweest van de natuur en diep in klein levensgedoe begraven...

Dus *begeerde* hij nu weer, haakte naar 't volgend oogenblik, de volgende handeling.... omdat 't tegenwoordige hem niet genoeg was. Hij voelde al meer die nijping van

onrust, die hij ook wel verveling noemde, als er onlust tot de daad mede verbonden was....

Nu was 't niet zoo, maar frisscher en hoopvoller nog...

Om 't even, 't was o n r u s t, doelloos verhangen naar wat nog n i e t was, en, eenmaal bereikt, zijne begeerlijkheid weer zou verliezen voor 't daaraanvolgende... En immer zoo verder, tot den dood...

Dit heette dan leven... Wie blij en lustig dat Danaïden-vat van elken-dags-handelingen vulde, zeide gelukkig te leven, wie 't weezinnig deed, opziend tegen 't eeuwig doellooze herbeginnen, voelde zich ongelukkig.

Maar allen deden 't, onvermijdelijk. Het was de voorwaarde van hun bestaan, deze altijd wisselende schijn van verwording. Zij moesten voort, voort in tijd en ruimte, als gezweepten slaven voort door de momenten, door de daden....

En daarom kon er voor hen geen gemeenschap zijn met dit grootsch-kalme van zee en lucht en land, dit wensch-looze, in zichzelf geheel en genoeg....

Weemoed deed tranen naar zijn oogen zwellen, weemoedig verlangen naar deze uiterste rust, die zijn natuur ongemeenzaam was. En tegelijk voelde hij het zijn hier voortaan als een benauwing. Te duidelijk had de majesteit dezer natuur gesproken en altijd weer zou de gelaten rust van het duinland, de eeuwigheid-zangende ruisching dier zee hem verlangen doen, hem den scherpsten prikkel van zijn levens-onrust pijnlijk doen gevoelen. Hij wenschte heen te zijn, het bekleemde hem al, wat hij nog gisteren zoo hevig had begeerd....

En zenuwachtig-driftig stond hij op, om door beweging die obsessie van starheid af te schudden.

Als 't niet beter werd, moesten ze maar weer naar de stad terug...

Och, maar 't zou wel beteren en hij leeren die hooge rust te verdragen, die stem te hooren zonder dat knagende gevoel van spijt en verlangen. Of liever: hij zou allengs niet meer luisteren en verder leven met de zee als gewoon, onverschillig décor daartoe.

Dat was wel niet als hij 't gedroomd en gewenscht had, maar.... anders zou het niet kunnen... En hij mocht bedenken dat, zoo die wenschlooze rust niet voor hem was, zij ook voor geen mensch was, zoolang die schijn, het leven, duurde. Zij was on-menschlijk en het verstandigst wat men doen kon, was kracht genoeg te winnen om met *lust* te begeeren en te willen, zoolang er begeerd en gewild moest worden....

Alleen was het dan niet duidelijk wat hij eigenlijk hier kwam doen, waarom hij die 'heilsame kalmte der natuur' had gezocht, zoo zij hem prikkelde of onverschillig liet. En de schaarsche droommomenten, die hij haar dankte....? 't Was de vraag of hij daarvoor wel dankbaar moest zijn. Zij dienden misschien enkel tot verslapping van zijn levenskracht, die hij juist gemeend had hier te versterken.

Dat hij dit niet eerder begrepen had! Dat hij nog eens de dupe was geworden dier algemeene dwaze inbeelding, als zou natuur

en buitenrust alle menschen gelijkelijk kalmeeren en versterken.

En dat terwijl dagelijks vele voorbeelden leerden dat de menschen ongeduriger dan ooit, prikkelbaarder en vermoeider-overspannen van het buiten-zijn terugkeerden.

Zoo er dan waarlijk verandering van omgeving noodig was, moest men liever in een drukke stad gaan zitten, was zijn laatste overweging, terwijl hij, even schouderchokkend, langzaam naar binnen ging om te zien of het ontbijt nog niet klaar was.

Een visite.

Met haar strak visite-glimlachje was ze de kamer komen indribbelen, de leegblauwe oogen liefkijkend onder de altijd zorgelijk getrokken brauwen.

- Dag mevrouw, ik denk, ik most maar weer 's 'n keer na mevrouw komme zien... dag juffrouw... gaat 't u oòk wel?...

Ze sprak met een weinig dat eigenaardighard, Friesch-nuchter accent, dat de n's op het eind van de woorden meest scherp betoont, de g's week maakt en de klinkers een opener klank geeft. En nu zat ze recht op den stoel, een neutraal juffie, in jaren dicht aan de veertig, klein menschje in Zondagsche zwarte zijde, de groote veeren-hoed, breed schaduwend over het zorgelijk rimpelgezichtje, met den naviant omgroefden mond

en de geduldige oogen onder steeds bekommerde wenkbrauwbooging en gerimpeld voorhoofd.

In vlugge beleefdheidszinnnetjes vroeg ze toen hoe 't meneer en de kinderen ging... Meneer had ze nog niet lang geleden voorbij zien stappen... maar hij keek niet... en Gerard was ze eens tegengekomen toen-i van school gehaald werd met de meid... Wat die jongen groot werd!... telkens als je 'm weer 's 'n keer zag, moest 't je opvallen. En Lucie was nu na kostschool, héé? En hoe beviel 't?... Goed? Ja, dat kan je wel denken, altijd met zooveel vriendinnetjes... zoo aardig!... erg prettig voor zulke meisjes!... en dan zoo buiten!...

Toen hadden de twee andere vrouwen, - moeder en dochter rustig-breed zittend in waardigheid onder 't waterbleeke licht van den stillen Zondagmiddag, zoo welgemoed neergezeten en bereid ter ontvangst van visites en tot urenlang bleek beleefdheidspraten - haar gevraagd hoe 't bij haar thuis ging, hoe of nicht 't maakte en Fie en Cor en of er

nog verandering gekomen was in den toestand van neef die in een zenuwlijdersgesticht zat.

En 't vroeg-oud, benepen menschje antwoordde met een gewoonte-zuchtje van gelatenheid, dat 't alles tamelijk wel bij 't ouwe was.... Neef ging niet beter.... nee... en dat was ook eigenlijk niet te verwachten... Wel treurig, hée? En nicht en de meisjes, dat was ook nog altijd zoo bij 't ouë, mevrouw wist wel, de eene dag 's wat moeilijker dan de andere... de menschen maakten mekaar vaak ook overstuur!

En zij zuchtte weer, terwijl de wenkbrauwen nog hooger trokken en de mond zorgelijker plooide...

‘Nou, ik begrijp niet hoe u 't uithoudt, altijd in zoo'n omgeving van zenuwmenschen, al ben u nou honderdmaal familie! viel geïrriteerd de dochter uit, zoo heftig als de beleefdheid maar even toeliet, en haar breed, spekkig gezicht roodde van ergernis... Ze kon die aanstellerigheid en dat martelaars-

air van dat mensch niet verdragen... Liet ze dan heengaan, als 't er niet beviel. Een plaats als huishoudster kon je overal nog wel krijgen...

Maar met haar zelfvoldane gelatenheid antwoordde 't menschje:

“Och, ziet u, 't is ook al veel gewoonte... en dan, wil u wel gelooven, hùn zenuwachtigheid en hùn jachten maakt mijn kalmer.”

“Zoo? Wat zeg u? Maakt dat ù bedaarder? 't Is toch niet waar!”

“Ja, maakt mijn kalmer, is dat niet gek? Ik kan haarlui ongedurigheid best verdragen. Maar as ze dan ook weg zijn...”

Dan komt de reactie...?’

‘Ja, dan zak ik in mekaar... dan moet ik eerst weer 's een tijdje op me verhaal komme...’

Het menschje glimlachte bij deze woorgen, een modest lachje van zelfbewuste gelatenheid en vervolgde:

‘Maar anders, dat ze wat lastig zijn, dat kan ik heel best verdragen... bij ons thuis was papa ook vaak lastig... gut, dat moe

wel niet wist wat met 'm te beginnen... Als ze maar niet onredelijk zijn, want dat...'

'Nou, ù liever dan ik,' zei weer de dochter, die, met haar dikke armen over elkaar, toeluisterde, terwijl haar moeder, tegenover, enkel meewarig knikte, onder 't strakbelangstellend luister-kijken...

'*Ik* zou 't er zeker geen dage uithoue... zijn dàt mensche!...

'Och heusch... dat is ook veel gewoonte ... as ze maar niet onredelijk zijn, zeg ik, want dat kan ik niet velen... Soms ben *ik* 't nog die lastig ben, moet u weten, en niet zij.'

'Och nee... toch!'

'Ja, dan vinden ze mijn zenuwachtig... en da's dan wel 's moeilijk te verduwen, ziet u... En dan kan ik ook niet goed zwijgen ook...'

'Vinden ze dan dat u lastig van humeur bent en dat zij kalm zijn?'

'Ach ja, kijk's, dat kwam toen eigenlijk zoo...'

En 't menschje schikte zich meer vóór op haar stoel, stijfrechtop 't ouevrouwenkin-

netje vooruit, gereed tot breedsprakig knus vertellen.

‘t Was met Fietje Leenhoff, dat achternichie van nicht, weet u wel, die d'r zoo vaak logeert... Nou, die was t'r dan net te logeeren geweest en weer weggegaan, na de familie Mulder, geloof ik... Pas de vorige dag gegaan... En toe kwam d'r 's morgens... die volgende morgen, 'n telegram voor d'r uit Ede waar d'r moeder woont... Nou, nou moet u weten, dat 'r moeder zwaar ziek lag, een heele poos al... Dus, toen ik dat telegram zag, toen docht ik: O God, da's mis!... U moet weten, ik had dat net een jaar gelejen zelf zoo gehad... Toe was me moeder gestorven, terwijl ik hier was, en toe stuurden ze me ook een telegram... of eigenlijk *twee* telegrammen... eerst een: moeder ernstig ziek, overkomst gewenscht... en toen een uur later weer een: moeder overleden... Maar ze was bij 't eerste al dood, of tenminste al op sterven, ziet u.

Nou, dat had me toen toch zoo vreeselijk

angegrepen, dat ik van die tijd af altijd de schrik kreeg as ik 'n telegram zag... Dus, toen er nou weer zoo'n telegram voor Fietje kwam, net een jaar nadat dat met mijn zoo gebeurd was, toen docht ik: o God, dat is nou weer net zoo... nou is d'r moeder zeker ineens erger geworden en al dood ook! wie weet!...

Ik kan u zeggen: ik voelde m'n knieën onder me beven en ik zag zoo wit als 'n lijk...

Ik zeg tegen nicht: zal ik nou maar effen gauw heenloopen, na d'r toe? Goed, zegt nicht, en ik me hoed opgezet en zoo maar weg... Maar onderweg werkte dat al in me... Ik beefde over al me lejen... Wat moet ik Fietje zoo ineens zeggen, docht ik... Ik dacht zoo zeker, dat d'r moeder al dood was, net as de mijne toen... Ik zag d'r toch zò tegen op om Fietje te zien... dat kan u begrijpen; hée? Ik had wel weg willen loopen en toen ik voor dat huis stond, ik dorst maar niet anbellen!... Maar 't most wel, hée? Ik begreep ook wel dat ik 't niet lang moch uitstellen, as ze

misschien moest overkomen, niet waar? Maar mijn tanden klapperden en ik zag zeker krijtwit... De mensen keken me an!...

Maar ik vermande me toch maar en schelde an en toen vroeg ik of juffrouw Leenhoff thuis was, of ik d'r dan effe spreken moch... En die kwam toen naar beneden en ze zag dadelijk an me, dat er wat gebeurd was. God! is t'r wat gebeurd? zeit ze... Ja, zeg ik... je moet maar niet schrikken, maar d'r is bericht voor je... ik zei maar niet van telegram, om d'r niet ineens zoo op de gedachte te brengen... D'r is bericht voor je... van je moeder, uit Ede...

En ineens wier ze ook zoo wit, zoo wit as de muur!... ja, en toe raakte ik ook heelemaal van streek... D'r is 'n telegram voor je gekomen! zei ik toe maar in eens... Wel onvoorzichtig... maar hoe bèn je dan al... hée? Ik was mijzelf toen ook al niet meer meester... Letterlijk alles trilde an me. En toe ineens grijpt z-n 't me uit me hand en scheurt 't zoo open....

En toen was 't geeneens van d'r moeder!...

maar van een oom, geloof ik, die ze an 't station Utrecht zou treffen en die nou niet komen kon...

Nou, ik kan u zeggen: ik was toen toch zoo kwaad op dat ellendige telegram, héé! dat ik me daar nou zoo voor overstuur gemaakt had... Op Fietje natuurlijk niet, die kon d'r natuurlijk ook niks an doen... Maar dat ik mij daarvoor zoo naar gemaakt had, dat sloeg me nou toch zoo tegen, héé! Dat was nou wel niemands schuld eigenlijk, maar u begrijpt! ik had mij dat zoo duidelijk voorgesteld: d'r moeder was al oud en ik wist dat ze zwaar ziek lag, an de blaas, geloof ik... En as 't je dan nog zelf zoo versch in 't geheugen leit!...

Ik kan u zeggen, toe ik weer thuis kwam, toe was ik heelemaal òp, op van de zenuwen, dat ik zoo in huilen uitbarstte... Nou, as ze me toen maar hadden laten zitten, maar Cor kwam uit d'r bed... ze most nog 's middags gaan leggen, omdat ze nog zwak was van de ziekte, ziet u?... en die zei: ze zou nou 's middags niet meer gaan leg-

gen, as je nooit rust kon hebben. En nicht kwam d'r bij en die verweet mijn dat ik mijn zenuwen niet beheerschte... verbeel u...! Als zij van jongsaf d'r zenuwen niet zoo bedwongen had, dan zou ze nou onverdragelijk geweest zijn, zei ze... En Fie - de andere Fie - kwam toe ook thuis en die riep maar al dat 't een schande was om je zoo toe te geven... Nou, dat most zij nèt zeggen, wat zeg u?...

En door al dat gedoeite wier ik natuurlijk hoe langer hoe naarder.... dat, ik ben dadelijk maar na bed gegaan, want ik voelde wel, dat 't mis ging.... ik kreeg zoo'n hoofdpijn en ik werd toch zoo wee om me hart....

Nou, toe ben ik die dag maar in bed gebleven, ze mosten benejen zich dan maar redden.... maar ik kon 't toch niet verkroppen, wat ze gezeid hadden, dat ik de zenuwen in huis bracht.... ik kon 'r ook 's nachts niet van slapen.

En toen 's morgens kwam dokter Van Tijen voor nicht en die stuurde 'm toen

meteen naar boven, om naar mijn te zien.

En nicht kwam zelf mee.... Nou toe heb ik dokter alles net zoo gezeid, dat dokter wel wist hoe 't hier was en dat 't vooral de onrechtvaardigheid geweest was die mij zoo overstuur had gemaakt.... en ook dat telegram natuurlijk. Maar toch vooral, dat ze zoo onbillijk geweest waren....

Dat zei ik 'm allemaal net zoo, waar nicht bijstond - ja zeker.... ik kon 't niet verkroppen.... 't was erg brutaal.... maar ik kon 't niet zwijgen, d'r moest maar van komme wat er wou....

Maar dokter gaf mij schoon gelijk.... hij moest er om lachen.... en toe gaf-i me zenuwpoeiers, daarvan moest ik driemaal daags gebruiken.... En 's middags ben ik toen weer opgestaan....

.... Maar wat zegt u daar nou van? besloot zij, een beetje hijgend van 't ijverig spreken en met vragenden oogopslag naar de anderen.

Die hadden oprecht belangstellend gehoord naar het verhaal van dit geval, dat, jammer

genoeg, geen catastrofie had willen worden. Maar wat er ten slotte aan spanning had ontbroken, was goedge maakt door gewekte ergernis over zooveel domme zelfverblindende in die anderen.

Zoodat, toen 't menschje zich om instemming tot hen wendde, zij konden zeggen innig-overtuigd en met fel-schamper grinniklachje:

‘t Is toch wat te zeggen!... en

't Is mooi, hoor!’

En toen was er stilte en wendden zij de hoofden af naar 't grijsregenig Zondagsbuiten, zoekend naar wat er vervolgens te praten zou zijn.

Maar ze vonden geen van drieën iets, zoo gauw, en de klok tikte hoorbaar in de lastigwordende stilte....

Tot ineens het menschje van haar stoel opwipte en het verluchtende zinnetje sprak:

‘Nou, mevrouw.... 't Zal mijn tijd weer worden.... doet u de complementen aan meneer.... en zegt u Lucie van mij gen dag en’....

‘Ja zeker.... ja zeker....!’

En glimlacherig en vriendelijk, bij kleine stappen en schokjes, begeleidden de twee vrouwen hun bezoeker tot de voordeur en groetten nog na, met herhaalde lieflachende knikjes.

Op straat.

De jongens speelden.

Als het hard gekwetter van een schaar groote vogels rumoerde hun geschreeuw door de stille avond-sstraat, waar het late licht kwijnde. Er waren er zeven, even oud zoowat, met sporthemden en buisjes en korte broeken, maar een slungelig-lange was veertien en droeg al een lange broek.... die hem te kort was... Zij waren burgermanskinderen, echte straatkinderen, met blonde groezelig-bleeke gezichten, stompig-brutaal of miezerig-zwak en knokige vuile handen uit de korte mouwen.

Al uren lang hadden zij samen omgezworven, stoeiend, vechtend, tegen elkaar opkrijschend; samengeklit, als er een wat te zien had: een postzegel, een stukje rood

glas in zijn kleine groezel-zwarte vingers; gehunkerd voor winkelramen in de buurt, waar ze 't schoone glas met hun adems smoezelden; woest rennend elkaar gejaagd met gehoekte elbogen en de hielen in de lucht.

En nu waren ze vermoeid en verveeld, alleen samenblijvend uit traagheid, lusteloos slierend van het eene trottoir over naar het andere, straat in, straat uit, waar hun hang naar afleiding hen trok, prikkelbaar en wreed voor elkander en al wat hun nakwam en klein of ongewoon was.

- Hè jonges, lawe 's blindemannetje spelen! riep ineens de lange, terwijl ze doelloos drentelden op den hoek van een straat.

- Jasses, nei! - Jees, ja! - Goddome ja! Boà, blindemannetje, wat hei je nou in jesisnaam an blindemannetje!

- Toe maar! - V'ruit maar! - Maen goed! riepen de stemmen dooreen.

- Ik verdom 't, ik doen niet meê, klonk een enkel-stem na.

- Och, toe nou, verdomme! Sloome Dries!

Hij 's bang voor se moeder! toe nou, wees nou nie so scheiterig!...

- Nai, ik verdom 't nou... ik mot noa huis toe.

- Hoar haì nou: hij mot noa huìs toe... ach jonge, en je moeder is nog geen eens thuìs!.... jassis, blaêf nou hier...

- Och, lâ'me toch me âogen gang gaon!... ik doen 't niet, seg ik... nou atjuus, jullie, speê-el plesierig...

- Ach verrek!.... lamstrâal.... mispunt!....

Ze riepen 't hem na, terwijl hij opzettelijk langzaam, met treiterig-wiegende pasjes van hen afging, onverschillig rechts en links kijkend, handen in de zakken.

- Och jonges, la't 'm gaon! die beroerling!... riep weer de lange, maar er was toch een aarzeling, een weer-in-zinken van de opgewekte lust bij de groep. Alleen de tegenzin om al naar huis te gaan, op de zwoele, vunze bovenkamers, bij de harde wijf-moeders en de norsch-bonkige vaders, hield hen nog bijeen. Ze stonden een

oogenblik te druilen. Toen riep er een:

- Nou, verdomme, spele we nou? Wie zal 'm saen?

- Ik nie... ik nie, krijschten de anderen, en toen: - Hendriks! Hendriks! laat Hendriks 'm zijn.

Een min joggie met nuchter-kaal geschoren, blond koppie schreeuwde t'egen, de gevouwen, half-vuilen zakdoek afwerend, dien een andere jongen, hem voor wou binden.

Maar die, een bol-bleeke met brutalen stompneus en blauw omwalde oogen, drong toe; de lange schreeuwde; 'Kom Hendriksie, kom jonge,' en de anderen duwden plagerig rondom op, zoodat de kleine zich eindelijk, onwillig met een kwaad gezicht, liet binden.

Hij werd daarop vlug bij de schouders rondgedraaid en stond even wankelend met tastend-gespreide vingers, terwijl de jongens nu als een schaar musschen schreeuwend uit elkaar stoven. Maar zij liepen terug en dansten voor hem heen, grimmassend achter hem langs, schreeuw-joelend in een kring rondom hem. Een gaf opeens een harden

stoot in zijn rug. - Nee, da's gemeen, da's gemeen! riep hij, maar zij bedrongen hem hoe langer hoe enger, krijschten en gierden door elkaar.

En eindelijk wierpen zij den slappen bleeken tegen hem aan, wiens zakdoek zijn oogen bedekte, en toen rukte hij woedend den doek omlaag, wendend en met elbogen stompnd links en rechts tegen hun treiterig bestoken, al maar schreeuwend:

- Ik doen 't niet! ik doen 't nie meer, hoor!... ik schai d'r uit.

Zijn oogen bleek-blauw, keken angstig-boos uit het geroode apensnoetje, terwijl zijn roodvuile vingertjes zenuwig plukten in den zakdoekknoop achter aan zijn hals.

Maar ook de bleeke was nijdig geworden, krijschte mee in het schreeuwgekwetter dat onophoudelijk hing om de beweeglijke groep. Hij wou òok niet meer, hij wou zijn zakdoek terug, en dicht op den kleine gedrongen, plukte zijn vingers mee in den knoop.

- Gee 'm hier, goddome! gee 'me zaddoek op!... maak dan lès, maak lès, maak

lòs tan!... Ik mot me zaddoek hebbe...

Maar dat ging zoo gemakkelijk niet, de knoop was te stijf toegetrokken, en de anderen, uitgelaten door dit nieuw plaagspelletje, zorgden wel dat de kleine niet stilstond. Dansend sprongen ze om hem rond, met pretlichtende oogen en wijde schreeuwmonden en telkens kwam er een dichtbij en joepte een snellen ruk aan den zakdoek, tusschen de woest molenwiekende armen van den huilerig-boozen jongen door. Of de lange slungel sjarde hem aan zijn buis een eind op zij of naar voren, dat zijn bruine lijf op zijn struikelende beenen met een ruk verzette, en het arme rood-gehavende bolletje naar achter getrokken werd, vastgehouden door de kneukels van den bleeke, die zijn zakdoek niet losliet en al maar door nijdig rukte aan den knoop. Met de bruuske schokken van het ventje mee in ongelijke linksche beweging, volgde het lange lijf van den bleeke, die woedend schreeuwend den kleine tot stilstaan trachtte te dwingen. En telkens werd deze bijna gekeeld, als weer een jongen aan een

arm of een been hem onder de handen van den lange had weggerukt. Hij trapte eindelijk van zich af en sloeg met vuisten blindrazend om zich heen... toen opeens met een schok de knoop losschoot en de witte lap, van den rooden kop af den lange in de hand bleef.

Maar nu begon de kweeling eerst hevig van dezen eenen door allen. Zijn eerste beweging was hard weg te loopen, omzwermd door den tierenden hoop. Hij werd gestompt, gestooten, wankelde over de straat, telkens zich omkeerend, struikelend en weer half-rondgedraaid, tot hij razend van woede een van zijn vervolgers achternastooft. Maar de anderen beletten hem dien te bereiken, sprongen er tusschen, dansten al gillende tegen hem aan en hij, met zijn huil-rooden kop, voelend zijn keel rauw van het schreeuwen, zijn hals en ooren gloei-schrijnen van den harden doek, werd verbijsterd en wanhopig, liep weer hardop grienend weg.

En dan begon het spel van vervolgen en opdrijven opnieuw.

Zoo telkens met loop en tegenloop naderden

de troep den hoek der stille avondstraat, waar de weinige voorbijgangers naar het wreede spel nauwelijks omzagen. De plagers raakten vermoeid, zij liepen niet hard meer, volgden op een korten afstand, altijd nog dooreen schreeuwend en joelend, hun klein plaagoffer, zonder hem echter meer aan te raken.

Die, doodmoe, keek hen over den rug huilerig-boos aan, een enkele maal nog woest uitvallend. Maar meest trachtte hij met telkens enkele dralende stappen de bende langzaam te ontsnappen, als katten wel doen als ze in 't nauw zitten en schuinsweg met sluiptreden, loer-oogend pogen te ontkomen.

En evenals zij, zette opeens de jongen het op een loopen, met al zijn laatste krachten, angstig-hijgend omkijkend, met uiterste inspanning de hielen opslaande in de lucht.

Maar de overigen vervolgden hem niet, bleven mat dralen, hem uitjouwend al meer uit de verte, tot hij den straathoek omsloeg en verdween.

Toen drentelden zij langzaam, onderling

krakeelend en zwak schreeuwende, terug en verliep de troep allengs en hun stemmen verklonken, terwijl de huizen verwaasden in de dichtende schemering.

IJdel verlangen.

Van jongsaf gloeide zijn ziel van een onstuimig verlangen naar de verten van ruimte en tijd en nimmer tikte zijn harteklok gelijk-op met het rythme des levens.

Dat kwam wijl hij op een torenwoning geboren was en een geniebult had.

Van het oogenblik af dat hij aanving met bewuste oogen te kijken, lag diep beneden hem de wereld als een kinderspeeldoos met poppig-groene boompjes, huisjes met roode daakjes, heftig-gebarende molentjes en met rechte of kronkelende linten, glinsterend in de avondzon: de rivieren en vaarten...

En juist beneden hem zag hij de stad: een rommelig gewar van donker- en lichtroode dakrugjes, hoogere en lagere, met nauwe, diepe gleuven er tusschen. En boven die roer-

looze massa, als de versteende golven van een roode zee, wezen de schoorsteen
als vingers op, trage blauwgrijze rookkringels er boven... Dat was op mooie heldere
dagen, als de hemel overal diep-tintelblauw was en lichter, waar de welving naar
den einder begon en vogels, als kleine zwarte stippen, verschoten tegen het blauw.

Maar die speelgoedstad en 't land, die wereld van kinderachtig-kleine dingen, kon
hem eigenlijk niet veel schelen. Men zei hem, dat daar ook mensen woonden als
hij zelf en die dingen enkel maar zoo klein s c h e n e n . Doch dat wilde hij niet
gelooven, 't leek hem àl te poppig en nietig....

Veel meer voelde hij zich aangetrokken tot de snelle vogels, die aan den toren
voorbij schoten, soms zoo dicht dat hij het vleugelkleppen hooren kon, en tot de
grootte stilzeilende wolken.

Hij tuurde hen na op hun dalende vlucht den lichtneevligen horizont toe en hun
statigen gang door de ruimte van de blauwe hemelhal, zoo zeker, zoo doelbewust
heen

naar dat geheimzinnig-verre land, maakte hem boordevol van een vreemd gevoel, een hijgende onrust met hen te gaan, zoodat hij, weenende, verlangende armen strekte.

En daarna, als zij waren vertrokken, drukte kille verlatenheid zwaar op zijn ziel en angstig werd 't hem te moede op de hoogte.

Waarom had hij geen vleugels als de vogels? Waarom namen de groote wolken hem niet mee op hun verren tocht?

Maar eens, zoo zei hem zijn hart, zou hij gaan, als hij groot en sterk geworden was. Dan zou hij trekken waar vogels en wolken gaan en zijn zielsverlangen eindelijk gestild zijn....

Zoo droomde hij de stille dagen aaneen.

Maar zijn vader, een wijs man met een pruim in den mond, verdroot dit doelloos peinzen zijns zoons. Hij zag het gevaar, dat van een torenwoning, in verband met een geniebult, dreigt voor een gevoelig rustloos gemoed, en besloot in te grijpen eer het te laat was.

Dies zond hij den jongeling naar omlaag en deed hem, met behulp van hooge protectie, in de leer bij een Voddenraper, opdat hij het belang van het Kleine en het overwicht der Materie op aarde zou gaan inzien.

Die leertijd duurde twee jaren en in dien tijd leed de jongling onuitsprekelijk, vooral door zijn neus. Want ach, al was de onrust zijner ziel niet gestild, hij geloofde wel aan het overwicht der materie, sedert hij tusschen de menschen leefde en in de kelderachtige straatjes, met de oogen naar den grond, in goten wroette. Maar aan den stank kon hij niet wennen.

Hij liet dus dit vak, waar hij tot hooge ambten en eere had kunnen raken en dat, als men eenmaal gewend raakt, niet onwelriekender, daarentegen veel symbolieker is dan eenig ander.

En toen... toen leidde hem zijn noodlot in de baan, waar hij zijn verderf moest vinden.

Hij kreeg een aanstelling aan het Spoor (als baanveger, geloof ik) en dit, in verband

met zijn neiging en bult, werd tot zijn ongeluk.

Want hier, van uit de wijde welving van het hoog-galmig station, zonk weer zijn blik in die licht-nevelverte, die hem van jongsaf aantrok met een onweerstaanbaar duizelend verlangen. De glinsterlijnen der stalen sporen ijlden er heen, liepen er te-zaam en de telegraaf sloeg van hoogen paal tot paal dalend naar die verte haar zwierig net. En de wijde hemel er boven en het vlakke aardeland, weerszijds uitgelegen, waren open en stil...

Toen erkende hij zijn kwaal als heimwee naar de verte.

Immer weder dreunden de treinen aan uit geheimzinnig-verre oorden, en altijd opnieuw floten de heengaande treinen zieldoordringend (en oordoovend) ten groet. Hij zag ze langzaam in vaart versnellen, hij zag ze deinzen en krimpen, als ingeslorpt door de verte... Eerst was het een hoog-vierkant van wagenrug, log en stompzinnig schuivend van hem weg met het starend oog, dof-rood als van geronnen bloed tusschen de stomparmen der buffers.

Dan slonk het, al kleiner en kleiner... een straktrillend klein ding tegen het groote luchtverschiet... En dan was het een donkergrauw vlekje diep in de hoogwelvende tunnel van wemelgrijze verte...

Op heiïge zomermorgens, dauwfrisch en koel, schoven de zwarte locomotief-monsters vaart-verloomend uit den dun-omnevelde horizont en hun inkomst was hijgend moe-zwaar. Zij schenen afgemat, bezweet en grauwbestoven, als verleeftde nachtbrakers in den ochtend terug van een feest.

En 's avonds, wanneer buiten de stationskap de groene en roode seinlichten als jongleerballen opkogelden tegen het zwaargalmende nachtdonker, werd de verte nog wel zoo verlokkelijk-mysterieus.

Tusschen al het zwak gepink van kleine verre lichten, hooger en lager op de baan, was daar ineens, onverhoeds, de strakheldere straling van een paar ronde lichtoogen. Men wist niet vanwaar het gekomen was, zij stonden daar plots even laag aan den grond, fel-geel stralend uit het zwart.

En het was heerlijk huiver-angstig hun groei te zien in klaarheid en omvang, tot zij, Cyclopenoogen gelijk, verblindend groot de stalen lijnen brandrossig deden verglimmen voor zich uit.

Maar 's morgens of 's avonds, hetzij treinen kwamen of gingen, de 'armen jonge man' had geen deel aan hun jachtig bestaan. Hij was nimmer onder hen, die in de drukte van de afreis een plaats zochten, met gewenden hoofde, ijverig speurend langs de open wagons; hij was nooit bij de haastige stoeten, die schutterig voeten repton naar den uitgang, terwijl de machine nog te hijgen stond van den snellen tocht.

En eindelijk werd dit hem te zwaar om te dragen.

Op een somberen wintermiddag, dat een luxe-trein afreed naar ondenkbaar verre zuiderlanden (men bedenke dat de jonkman zelfs nooit tot het naaste station was meegeweest) barstte hij in tranen uit, tot verbazing van roodgedekte chefs en grinnkende kameraden. Hij verontschuldigde zich echter

door te zeggen, dat een geliefd oud-oom met dien trein als koloniaal naar Indië vertrok en men eerbiedigde zijn familiale afhankelijkheid.

Doch toen hij eens vijftien malen achtereen op één dag tot schreien bewogen werd bij het vertrek der treinen, kon de bewering als zouden zijn tranen telkens scheidende verwanten gelden, bezwaarlijk meer dienen en men ontzette hem, als te teerhartig voor zijn hoogen post. Daar hij echter geheel vrij van sterke drank was, wilde men hem niet voor goed ontslaan en werd hij, wijl dit met zijn talent en neigingen meer scheen te strooken, bij den goederendienst als remmer besteld.

Helaas! hoe eervol ook, leek deze benoeming hem een bittere bespotting van zijn zielestaat.

Hij r e m m e r , wien de dolste vaart naar de immer deinzende verte niet snel genoeg ware geweest! En dan op een g o e d e r e n t r e i n , wiens voornaamste actie immers het stilstaan op een wissel, wiens doelbereiking

een wissel op de eeuwigheid en wiens eenig, doch onbereikbaar, ideaal een vrije baan is!

Het werd voor den ‘armen jongen man’ een tijd van droevig lijden, gelijk geen pen vermag te beschrijven, die nu aanving. Gezeten op zijn hoogen remstoel, verslonden zijn oogen hongurig den afstand en zijn ongeduldig hart hijgde, hijgde naar de verte.

En echter moest hij wachten, steeds wachten in de waaige stilte der vlakke, leege landen, bij kleine verlaten stations, waar één zelfde man de koffers woog, de kaartjes uitgaf en de bel luidde. Hij moest wachten tot de razende sneltreinen waren voorbijgestoomd, het landschap vervullend met hun machtig gedruisch, om het te stiller achter te laten.

Dan mocht ook zijn wagensleep weer voort... Een fluitstoot, een ijzerklankige schok van wagen op wagen voortgeplant en de lange reeks donkere schijven draaide weer, traagde voort door de dofgrijze, leege winterlanden...

Hij had in dien tijd ook veel last van koue voeten en winterooren, maar dit was waarlijk het ergste niet.

Want toen eindelijk, eindelijk zijn hartewensch was voldaan, en het einstation bereikt, waarnaar hij immer had gesmacht, ging ook daar zijn blik weer vrij uit in nieuwe, tintel-nevel-verten en het scheen hem of hij niets had gewonnen.

Dat besef zonk zwaar op zijn hart.

Maar droeviger werd 't hem te moede, toen hij zich bekennen moest, evenzeer te verlangen naar de verte, v a n w a a r h i j w a s g e k o m e n , als naar de andere, de nog onbekende en toen men hem zeide dat de aarde rond was.

En hij keerde zich af van de mensen en tot zich in. Wat was dan dat heimwee, dat hem kwelde en dat hij gemeend had het verlangen naar de verte te zijn? A l s h i j g e e n v e r s c h i l t u s s c h e n t w e e v e r t e n m a a k t e , indien hij even sterk begeerde terug te zijn als hij tevoren had weggewild, dan was het heimwee, niet naar de onbekende verte, maar n a a r d e n a n d e r e n k a n t , waaraan hij leed en geen treinsnelheid kon hem helpen...

Zoo was het helaas!

Allengs verergerde zijn kwaal, tot hij op een onbarmhartig schoonen zomerdag, halfwegs tusschen Nieuwersluis en Vreeland, zijn rem voorgoed vastdraaide en weigerde verder mee te gaan.

Het was toch àl nutteloos, luidde zijn halsstarrig antwoord op belangstellende, zoo al niet deelnemende, vragen. Wat gaf het, met ijver en verlangende haast, te sporen naar een eindstation, als dit nimmer voldoening gaf noch rust, en men reeds den volgenden nacht weer van daar heen wilde, hijgend naar den anderen kant. Hij voor zich had het ijdele van zulk doen leeren inzien en weigerde medeplichtig te zijn aan zoo dwaas bestel.

Dus werd hij, als men zegt, op stel en sprong ontslagen en gehoond bovendien, wijl zijn collega's, grove lieden, de fijnere roerselen van zijn hart nimmer begrepen en de ongewone vorm van zijn hoofd hen trouwens al lang gehinderd had.

Zoo was dan wederom een tijdperk in 't

leven van den ‘armen jonge man’ gesloten.

Hij zat nu te Vreeland en bepeinsde zijn leven in verband met 't groote Al-leven. En dit duurde drie weken, zonder dat hij er veel verder mee kwam. Maar het was hem toch duidelijk geworden dat hij weer een baantje moest zoeken ‘om zijn mond open te houden’, en ook dat hij zijn hartsverlangen eenigszins miskend had door in spoordienst te gaan, waar slechts idealen op langen termijn voorhanden zijn. Wat hem derhalve thans te doen stond, was tamelijk duidelijk. Hij zocht en kreeg, door dezelfde machtige protectie, gemakkelijk een aanstelling als koetsier op een electriche tram en was in den eersten tijd waarlijk volkomen gelukkig. Zijn traject werd in 7½ minuut bereden, en het scheen als zou hij hier geen tijd hebben heimwee naar den anderen kant te gevoelen, omdat hij, nauw aangekomen, reeds weer vertrokken was.

Doch, terwijl dit zijn kwaal schijnbaar verlichtte, werd zij er door verergerd. Het was een toegeven aan de kwade passie, ter-

wijl alleen een strenge geheel-onthouding had kunnen baten.

Zijn staat was aan die eens dronkaards gelijk te stellen, die, wijl hij jenever als nadeelig voor zich heeft erkend, nu eau-de-cologne drinken gaat, in de naïeve meening hierdoor aan zijn ondeugd te ontwennen.

De ongelukkige! Terwijl hij zich minder ongedurig voelde, zijn smart-verlangen minder knaagde, bemerkte hij niet, dat hij zijn belachelijke reizen au sérieux nam, dat hij kregel werd bij oponthoud, dat hij al meer haast had om a a n t e k o m e n .

Wanneer hij 's morgens met rijden aanving, had hij nog een voldoening na elken rit, alsof hij waarlijk nu iets bereikt en een vast resultaat verkregen had. En eenzelfde, maar zwakker, gevoel ondervond hij bij de verschillende eigen-gestelde stations op zijn traject.

Daar was eerst zekere straathoek, waar in een café twee mannen een eindlooze partij biljart speelden; daar was een armoedig, verwaarloosd huis, met, achter een boven-

raam, een kleermaker zichtbaar in zijn donker interieur, ijverend altijd door, zonder opzien; daar was vervolgens een klein, verlaten plantsoentje, stukje donkere moddergrond, waar het vettig onkruid-gras kwijnend-pierige heestertjes omzoomde, en daar eindelijk het wijd-strekkende, warrelige hek van roestig-zwarte staven om een oud kerkhof. - Er achter, in 't vaalgroene, een gedrang van wankelige kruisen, halfomgevallen zwarte bordjes en scheeve zuiltjes, waarop vele bedriegelijke adressen en namen van lieden, die al lang verhuisd waren.

En dan was er het eindpunt der lijn: een stoffig pleintje met schrale boompjes.

Steeds vernieuwd gevoelde hij tot elk van die plekken drang om er te komen en bevrediging bij 't bereiken.

Doch na zes, zeven ritten, werd die al te vaak bevredigde begeerte hem walgelijk en wee, als te veel zoetigheid. Het was als water en melk in zijn ziel: een eeuwig, slap verlangen en even slap voldaan-worden.

Zoo bleek en wezenloos zagen hem de plaat-

sen aan, waar hij nu weer en weer voorbijkwam, alsof hij niet zoo-even vertrokken was en het verwarde zijn besef van den tijd.

Was dit waarlijk een nieuwe of nog de vorige keer, dat hij de bukkend-loerende biljartmannen, den ijverende kleermaker en het drasgrondje met de waaiige heesters zag?... En bleven ze altijd op hun post als hij weg was?... Hij voelde zonderling-kriebeligen lust hen te betrappen, spoediger terug te komen dan gewoonlijk.

En het ongeduld klopte al feller in zijn aderen en golfde heet op naar zijn hoofd.

Hij kon nimmer geraken tot die eenvoudige en wijsgeerige onverschilligheid zijner collega's, voor wie er maar één eindpunt was op den dag: het uur waarop zij naar huis gingen. Hij bleef integendeel altijd vurig belangstellen in zijn arbeid en elke reis opvatten als had hij inderdaad het voornemen zich naar zeker punt te begeven. Elken keer weer opnieuw een ander voornemen...

Maar 't maakte hem gek op den duur, dit eeuwig en tegelijk komen en heengaan,

deze karikatuur op Aankomst en Vertrek. Zijn ongeduld moest wel klimmen tot verbijstering bij zoo onmenswaardigen arbeid!

En zoo was het niet te verwonderen dat hij ten laatste met volle kracht zijn wagen in dolle vaart voortdreef en in verbeten woede weigerde tusschentijds iemand in- of uit te laten. Nadat hij dit vier ritten had volgehouden onder het stijgend protest van ontzette passagiers, en nadat hij twaalf kinderen, drie volwassenen en een hond had overreden, werd hij met ruw geweld van den wagen gesleurd, en - als minder geschikt voor den tramdienst - weldra ontslagen.

Ontslagen, wijl hij een ideaal had!

Ach, slechts de ideaalloozen reüsseeren in deze wereld...

Het overige van dit verloren leven is in weinige woorden verhaald. Zijn rampzalige neiging deed hem al dieper zinken, tot hij eindelijk terecht kwam op een Veerpont, als opper-stuurman.

In doffe onverschilligheid volbracht hij aanvankelijk zijn plicht, zoo eentonig als die

van een klokslinger. Maar weldra kwam ook hier het noodlottige onrust-verlangen weer boven, dat hem al sneller over het water dreef, tot inderdaad groot ongerief van hen die mee wilden. Ja, hij begon neiging te vertoonen telkens halverwegen terug te keeren, en het schijnt dat lieden zich beklaagd hebben drie kwartiersuurs aan boord gebleven te zijn, eer de pont haar tegenstrijdige neigingen overwinnen kon en tenminste op één der beide kanten afstevenen...

Dit mocht zoo niet duren. De 'Arme Jonge Man' werd nogmaals ontslagen, als te besluiteloos voor den veerdienst.

Wat er verder van hem geworden is? Men weet het niet juist.

Sommigen beweren hem gezien te hebben aan een sloot als Bediener van een Overhaal.

Zijn oogen hadden toen iets onrustigs en zijn haar was zorgvuldig gescheiden, ter aanduiding van een gelijke neiging voor beide oeverkanten...

En een laatste vage gerucht gewaagt er

van dat hij stil lag midden in zijn sloot, weigerend voor een van beide kanten te kiezen en zijn wanhopige blikken nu eens naar dezen, dan naar genen oever richtende... Ten slotte zou een plons in de drabbige diepte hem van zijn onrust eindelijk verlost hebben,

Wat hiervan waar zij, weet men echter niet.

Natuurstemmingen en reisindrukken.

Van zee en land.

I.

Aan boord van een kleine stoomboot op een koelen zomer-avond, gezeten op de brug, in den guren wind, terwijl het schip in de grijze schemering de rivier afvaart, bezwaart ons het kil-nijpend besef van de rauwe, woelende water-eenzaamheid die wij tegen gaan.

Over een klein uur zullen we in zee zijn, is ons gezegd, en in dien klank z e e komt het kille, waaiend-opene ons vaag benauwen, terwijl wij, stilzittend, ons achter den wand van het kaartenhuis trachten te dekken voor de guur bolderende windvlagen, die over het weg-grauwende, vlakke oeverland aanvaren.

Na het groote stadspanorama van huizen,

achter huizen en koepels en kerken, strak oplijnend in den glorieschijn van een rooden zonsondergang, langzaam glijdend achter ons weg, is het land vlak geworden op beide oevers, maar dicht bezet met boerehofsteden, verre kerktorentjes en drukwiekende windmolens overal....

Daarna weer een stadje, maar dieper-in, als weggedrukt en saamkrimpnd onder het zware schemergrauw.

En dan nogmaals de vlakke en de verlatenheid tot aan den verren horizon.

Wij merkten plotseling dat het veel stiller geworden is om ons heen: een huiverige stilte. Een mat bruisen klimt op van de kleingolvig vervloeiende, grijze wateren; uit de diepte van het schip pompt hol-eentonig het schroefgestamp en verder is er niets onder het hemelgrauw dan de kille wind, die komt en gaat over de vlakke ruimte. Een grijze woestijn zonder leven is nu rivier en oeverland, hier en daar van een blikerend lichtje doorboord, dat oogt van een scheepsmast, geankerd op stroom, of van een boerenhoeve, landwaarts in.

Op het dek, waar alle voorwerpen vervagen, is geen beweging meer. Hel-geelend licht het uit de druischende machinekamer: een innigheid van leven en rustigende bedrijvigheid in de woest-stormige leegte rondom.

Soms gaat een vage gestalte achter ons voorbij, zonder de eenzaamheid te verstoren, en als wij om den hoek van het kaartenhuis buigen, zien wij immer, maar telkens vager, tegen het luchtgrijs, de drie menschvormen op de commandobrug boven ons. Een gaat rusteloos heen en weer; wij kunnen zijn doffe stappen hooren, en brommende klanken waaien tot ons neer, tusschen machinegepomp en windgeblaas.

Dan plotseling vooruit, laag in 't loodgrijze, schittert het fel gelicht van 't station aan den riviermond. Fijne stralen schieten vandaar in de oogen en krimpen weer in; al breeder uit en hooger op heft zich de bundelende lichtung, tot het, zich verdeelend, afzonderlijk sterrelen gaat in lange lantarenrijen langs de verlaten kaden van een leegwachtend stationsgebouw.

Wij zien de enkele kleine gedaanten bij het langs en voorbijvaren. Een zwaar stoomschip ligt er voor, met veel licht schijnend door zijn donkere zijde en nauw merkbaar kringelende rookwolkjes uit de hoge geele schoorsteen.

Het station ligt nu achter ons als een gloeiing van saamgetrokken leven, een troostende stelligheid van menschedoen en mensenmacht, en vandaar blikkend naar buiten, vooruit over de eindeloosheid van opzwalpend water, grijsschuimig lichtend naar de strakke luchten op, voelen we ons heviger beklemd...

Maar de schroef pompt loomer sinds eenige oogenblikken, tot het geluid machteloos uitsterft in een wijde bruising van water. Er is riemgeplas en stemgeklank beneden buiten boord, dat van de brug grofzwaar beantwoord wordt.

De loods, een man als een ruige beer, met breed-rossen baard, klimt in zware stappen de brugtrap af, na handschuddend afscheidnemen. Dan tegen den scheepswand

een doffe stoot in de vreemdruischende stilte. De loods staat aan den valreep en roept tegen die beneden in de boot. Hij gooit zijn bundeltje vooruit, klimt over, en daalt in krachtig-rustige handgrepen omlaag in de schommelende sloep, die een der twee mannen, den voet schrap tegen de bank, met een bootshaak langs-zij houdt. Fel schuimen de wateren om den scherpen boeg. De ander zit op de bank, wachtend, de riemen recht.

De loods in, laat plots de man zijn haak los, stoot af wijl de riemen plassend te water vallen en in schuine richting wijkt het druk hobbelend bootje van ons af, terwijl de schroef allengs haar doffen cadans herneemt, maar nu sneller, als om den verloren tijd in te halen.

Nog eenige oogenblikken, terwijl wij in de bleeklichtende schemering voortgaan, strekken de steenen havenpielen langs onze zijden, maar dan wordt het bruisen sterker rondom, steekt de boot al dieper den kop in de golven, richt zich al hooger op in loom-zware deining, en wij zijn in zee.

Wij blijven nog eenige oogenblikken op dek, en verzetten ons, en trachten te gewennen aan het duizelig op en neer gaan.

Den zwarten boeg zien we steeds gericht naar 't schemer-grijze, waarin, zoover wij blikken, witkuivende golven rijzen en dalen en, dof ons aanbotsend, langs de zijden vervloeien, met breed gebruis, als lang-uitgehouden zuchten der zee. Rijen van golven komen statig aangezwommen, werpen zich in de schuinte zwaar op het schip, breken uiteen in witkruivend-sissend schuim, dat kleine wielende kolken maakt in de kortstondige dalen, tot achter ons nieuw aandeinende golven het weer opvoeren, en weer overstorten in schuindampige kaskaden...

En voor en achter het schip zien wij immervoort de lange golflijnen in statig rythme, het strand toesnellen, op korten afstand verdwijnen onder den grijzen schemerschijn en vervangen worden door nieuwe rijen, waarachter nieuwe opkomen.

Het is niet meer de passieve rivier, die geduldig dragende den last van het schip

ondergaat. Het is het eigen leven van de zee, ongeduldig plonzend op wat de zware baren stremt in hun renloop naar de kust, hun aanval op het starre strand de nachturen door. En het schip, als een vreemd en vijandig element, brengt wanorde in die golfslagorden, ploegt een smartelijken voor in het schuimgolvig-bewogen lichaam der zee.

En voor aan den boeg gestaâg het dof ploffend gebons, als botsen van knotsen, en achter den steven het smart-woede-sissen van het gewonde water, dat nog lang een lidteeken nasleept als een diepe nerf in het vleesch.

Maar het schip voorbij, herstellen zich de schuimgewonde gelederen, hernemen hun stormgang naar de kust, met statig breed uitrollende bruisingen, als salvo's gaande van linie tot linie.

En den ganschen nacht door, onder de bleekstille luchten, is de oceaan een eindeloos leger in bataille, vurend zijn statige salvo's langs de stranden, met de aanblazende winden als krijgsmuziek.

Duizelig ons aan de reeling vastgrijpend, strompelen wij naar beneden, het bovendek af, de kajuitstrap in, waar wij onze hoofden stooten.

De kajuit is een gezellig langwerpige kamer, met zindelijk wit gedekte tafel onder zacht gelenden lampeschijn.

Het golfgeruisch is hier niet langer hoorbaar, des te meer de dompe schroefslag in het aanhoudend sidder-schokken der paneelen. En het krakend overgaan en weer overgaan van de wanden, onder dat gestadig fabrieksgedreun en de flauwe lucht, doen ons, ziek en duizelig, verlangen naar de hut en stilliggen, uitgestrekt.

Maar daar, in 't eng vierkant hokje, geheel vervuld van kraken en schroefgedreun, benauwt ons nog heviger die weeë lucht van zeewater en olie, waarmee elk stoomschip doortrokken schijnt en het bruisen der langzijz afvallende golven geeft ons opnieuw het visioen der woelende grijze zeeën.

De witte paneelwanden deinen stom, het flikkerend kaarslicht in den melkigen bal-

lon zoekt, onophoudelijk schommelend, zijn evenwicht en in onze benauwdheid worden wij ruw gestooten tusschen deur en zitbank, tot wij geërgerd en versuft en benauwd, met groote moeite ontkleed en in de kooien raken.

II.

De nacht duurt ons lang, als de kaars eindelijk walmend is uitgedoofd. Een vale lichtgloor, die door de kajuitspoort valt, houdt de hut in zwaar doffe schemering, waarin de dingen nauw onderscheiden, als onreëel, opstaan.

De deining wiegt ons, drukkend dån naar voor, dån naar achter ons lichaam, en in de duizelige leegheid van het hoofd is alle vrees gedoofd. Wij liggen lijdelijk, wat weeig van benauwdheid, luisterend naar 't bruischend zeeë-zuchten, en 't krakend stappen vlak boven ons hoofd, maar niet meer het schroefgepomp hoorend, dat is als de harteklop van het bewegend schip. Soms meenen

wij dat 't slingeren heviger wordt en 't houtwerk zwaarder kraakt. Gepraat bromt tusschen krakend-haastig geloop en wij luisteren opgeschrikt-aandachtig of er ook iets gebeurd mag zijn.

Maar als er niets volgt langen tijd, zakt het moe-zware hoofd weer in 't kussen, en met den wantrouwigen drang tot luisteren en waken, lossen zich de doffe gedachten zonder dat wij 't merken allengs op in slaap.

Wij worden ons de omgeving weer bewust in treurend-grijs morgen-schemerlicht. Een verscherpte zeeïg-zilte lucht luwt door 't hutpoortje binnen. De deining schijnt verzwakt en wij liggen stil bevredigd in het daglicht, met de vertrouwelijk-kalme rust om ons heen, waarin de schroef hol pompt en de zeeën droomerig bruischen. Het is nu alles al zoo lang en de dingen schijnen zoo zeker en gevaarloos, dat er kalme blijheid in ons begint te gloeien en de lust om op te staan en te zien hoe de zee er uitziet in dit vroege ochtenduur.

Onze hoofden voelen echter nog altijd zwak van lichtheid, als wij moeizaam uit de star schommelende laden, die de kooien zijn, omlaag op het hutvloertje zijn gestegen, waar de kleeren her en der geworpen liggen. Wij zijn wat afgemat en loom-gloeierig, als wij eindelijk, de hutdeur terzij schuivend, in de kajuit treden.

Daar is blijkbaar nog niet gelucht.

De langwerpige-lage ruimte ligt nog slaperig in doffe schemering. Het is er walmig bedompt, als in een kamer waar tot ver in den nacht met bier en tabak is feest gevierd. Wij haasten ons, langs de suffende banken schuivend, naar het koper-beslagen trapje om gauw in de frissche lucht te zijn, zien terloops op het ronde scherptikkende klokje in den valen hoek, dat het vijf uur is. Het nauwe hokje van den hofmeester staat open. Wij merken het rechtbankje, de dikke witte koppen en schotels en bakjes vast aan den wand, een kraantje, een goren handdoek, wat flesschen achter in een hoek, een rekje met glaasjes, het meest levend van al die dofdruilige dingen.

Maar er is niemand, noch hier, noch op het dek, dat wij nu in de hartige windfrischte betreden. Het blaast lustig aan onze ooren, komend van ver uit de ruimte over de wijde baan der grijze zee.

Wij, uit de bedomptheid opgestegen, ademen krachtig in, stilstaand hoorende naar het wijde geraas, dat het water maakt rondom. De schroef pompt achter ons, eentonig en geduldig; uit de machinekamer, waar wij ons een oogenblik overbuigen, dreunt het regelmatig, hongurig-knerpend, met een zwaar kauwend geluid en wij zien hoe de bonkige cylinders, staalglanzig, zich om de as slingeren in de logge olie-gladde bewegingen. Dieper omlaag is droge stoomwarmte; een kleine cylinder poeft er voortdurend witte stoomflokjes in rustige tusschenpoozen en alle stangen, assen en krukken zijn druipend-glimmend van olie, waarvan de zwoele walming tot ons opstijgt.

Maar ook daarbeneden te midden der zware druisching is geen gerucht van mensen, en een kille vreemdheid om die uitgestor-

venheid van alle menselijke beweging besluipt ons, tot wij, rondspeurend wie dan toch den gang van het schip leidt in dat grijze, stille uur, twee eenzame gestalten ver boven ons op de brug gewaar worden, de een onbeweeglijk tegen de grijze lucht, op en neer deinend met de rustige beweging van het schip, de andere rusteloos schrijdend van boord tot boord.

Maar overigens ligt het dek verlaten. De zee in lange golven rustig-ruischende gaat en vergaat rondom. Aan de bleeke kim staan twee of drie zeiltjes stil. Verder is alles wijde eenzaamheid, naar alle zijden, en het kleine stille schip, op de leege zeeën, rijst en daalt aandachtiglijk: zijn rusteloos hart klopt holeentonig voort en de ruime wind raastforsch aan onze ooren. Het lijkt wel of wij zijn in ruimte en tijd verloren, als duurde deze vaart, wenschloos, al tijden zoo voort op de grijze zee bij het droomerig gebruik der golven.

Oceaan en schip zijn nu verzoend. Het schip wordt zoo licht gedragen op de vredige deining, op de golfjes die, als arm in arm, in

lange rijen lustig zwemmende gaan. En ook het vaartuig heeft zijn harde vastberadenheid van gang verloren. Het ploegt nu niet meer met de scherpte van zijn boeg een wonde, schuimige vore, het glijdt als stuurloos op de oneindige baan, één met storelooze zwaarruischende rust.

III.

Het is nu middag, een stille middag op zee. Hemel en wateren zijn in volkomen gelijkmoedigheid. De dag, als een bloemkelk, is wijd open gegaan sedert dat geheimvol dekkende morgenuur en staat nu stil te prijken, kwijnend, maar onmerkbaar, den avond toe. Onophoudelijk weven fijngouden draden in welige bundels tusschen het ronde zonnespoel omhoog en het smaragdgroen kleed der zee, dat in lange, gelijke plooien vervalt. Maar niet ver van het schip strekt een breede, duidelijk afstekende vlek, waar het groen tot violet is verdonkerd, als ware het kleed daar met inkt bemorst. Er is een groote

zandbank onder dat water, wordt ons gezegd, en het geeft ons een zonderling beklemmend gevoel, dat deze ruime wateren, waar de weg schijnbaar wijd rondom vrij ligt voor de grilligste zwerflusten, in waarheid de bedriegende dekking zijn boven eng kronkelende paden tusschen scherpe rots en hoge weeke zandbergen.

Sinds een uur echter is de leegte van het wijde vlak niet meer volkomen. Aan het vage einder is een kust opgedoomd, die gestadig naderend en duidelijker, tot een starre strekking van roodbruin en rossig gesteente werd, en waarheen wij turen met een bevredigd gevoel, als waren wij nu minder alleen.

En in de stille vaart van uren, staat onverbroken die rotsing voor ons gezicht, hoogop en recht als vestingmuren. Van het schip over de vlakke van vloeiend groen, doorspiedt onze blik elken plooi, elke schaduwdonkere inbuiging van dat vreemde, stille land. Er zijn daar brokken gekanteelden

muur, half verwoest, uitronkende bastions, holle poorten laag aan den voet, waar de zee op her en der verstrooide brokken bazalt schuimende breekt, en nergens, noch aan de kantige kamlijn, noch beneden, waar soms een klein strand de ruimte tusschen de rotsen vult, speuren wij eenig levend beweeg.

Het staat daar in zijn zware roerloosheid als een sterke stad, sedert eeuwen verwoest en verlaten.

Terwijl wij zitten in het kaartenhuis - een smoezelig nauw hokje met zwart leeren banken als een spoorwegcoupé - en wij soezig uitkijken met vermoeide oogen, komt de kapitein om den hoek van de deur ons groeten en blijft tegen de deurpost leunend staan, met de blijkbare bedoeling een praatje te beginnen. Hij is een ingedrongen mannetje, hoog in de vierkantige schouders, waartusschen een groot, grof schippershoofd ligt, met rossen verwarden baard slierend over de borst. Hij is gekleed in een oud buis dat hem slof om het lijf hangt, met een uitbul-

tende, rafelige broek en lompe schoenen. Op het hoofd achteloos een platte leeren zeemanspet.

Wij beginnen natuurlijk allerlei van zijn schip en beroep te vragen, en hij antwoordt goedmoedig met een diepe, schorrig keelstem, gewoon om buiten te spreken, tegen wind en zee in. Onderwijl zien we schuinachterover naar ons toegekeerd zijn breed gezicht met lange zorgenliniën over het verruwde voorhoofdvel, waaronder de helblauwe tuur-oogen trouwhartig opslaan.

Hij sprak van zijn varen op dit kleine schip, elke week een reis heen en een reis terug, het heele jaar door. Zaterdagavond vertrekken... om Zondagavond aan te komen; dan twee volle dagen stilliggen tot lossen en laden, en Woensdagmiddag weer op de terugvaart tot Donderdagavond. Zoo altijd door, met geen andere vakantie dan eens om de twee, drie jaar, als zijn schip moest dokken. Dan liep hij een maand vrij, zonder werken, en.... was blij als 't maar weer begon. Wat moest je zoo lang aan den wal

doen? Bij de vrouw over den vloer liggen?.... Je liep maar in den weg!.... Hij wist blijkbaar in 't leven niet anders te doen dan dezen beurtmansdienst op een kleine zwartberookte stoomboot en leefde er getroost bij. Maar wat in zijn harde, zeurig-zangende praten telkens terugkwam, dat was de klacht nooit Zondags thuis te kunnen zijn. Nooit een enkelen Zondag thuis, dat was hard!

Wij begrepen dit niet dadelijk, waarom hij juist dien Zondag zoozeer betreurde, maar toen hij het herhaalde, als iets spijtigs, dat hij niet kon te boven komen, voelden wij wel zijn klagen als dat van een burgerman voor wien het familieleven bijna alleen bestaat in het Zondagsmiddags in zijn beste kleeren uit-wandelen-gaan met vrouw en kinderen, stijf en langzaam twee aan twee.

En wij beseften nu beter, dat het thuis zijn op een anderen dag, als de kinderen naar school waren, hem dat gemis niet vergoeden kon.

Hij sprak ook, op ons vragen, over zijn reizen in wintertijd. Hoe moeilijk en onzeker

het varen dan was, als de verdoffende misten over schip en donker water streken en men geen twee voet voor den boeg uit kon zien en niets hooren boven het grijze gebruis der golven. Hoe dan 't varen was vaak op goed geluk, kapitein en stuurman op de brug, temidden der verstijvendkille witte waden, voorover de reeling met de handen omklemmend, rechtuit turend en adem-ingehouden luisterend, uren achtereen, terwijl het schip langzaam vorderde in 't gedempte schroefgepomp. En hun leden kleumden en stijfden, maar aan rusten viel niet te denken, eer het schip tusschen de flauwdonkerende strakke strepen van naderende kust, de vaag-grijze riviermonding genomen had.

En dan was het wel gebeurd, dat hij, bijna een dag over zijn tijd aankomende, binnen een etmaal weer had moeten vertrekken. Juist even den tijd om zijn vrouw gerust te stellen en dan weer weg. Ja, 's winters was 't varen lang geen plezier en vaak hard genoeg. Gelukkig nog, dat hij zijn tijd er voor nemen kon, dat men hem niet al te

veel haastte en hij kon blijven liggen, als de mist al te dicht werd en de zee hol stond, of heel zachtjes opstoomen.

Dat konden die groote booten, die postschepen op de druk gebruikte trajecten niet eens. Het was dadelijk, als ze een paar uur over hun tijd kwamen, de vraag: kapitein, waar ben je geweest? waar heb je zoolang gezeten? En als deze dan uit het journaal bewees zwaren mist ontmoet te hebben, werd hem tegengeworpen, dat kapitein zoo-en-zoo van de andere maatschappij dan toch wel zijn tijd had kunnen maken. Ze zouden 't een volgende reis nog eens aanzien, maar als dan weer.... enz. Nou, wat doet zoo'n kapitein dan? Dan blijft hij een volgenden keer, al ziet hij ook geen hand voor oogen, toch maar vijftien knopen doorloopen, omdat er iets meer kans bestaat, dat hij er goed afkomt en dus zijn betrekking houdt, dan dat hij stoot en verdrinkt of voor den rechter komt. Hij zit in alle geval tusschen de reederij en de justitie, en verkiest dan nog maar de eerste te believen.

Dat moest niet mogen, vond het kapiteintje. Let maar eens op 's winters, hoe in de zwaarste misten de booten op de bekende lijnen niet meer dan een uur of vier, hoogstens een etmaal te laat aankomen, dat wil zeggen, dat ze hun vaart zoo goed als behouden hebben in den dichtsten nevel en dat in wateren, waar men geen tien minuten kan varen zonder een ander schip te kruisen. Dat gaat dan maar op Gods genade om toch maar op tijd aan te komen. Schande was het, vond hij, en ze moesten voorschriften maken, waarmee je de kapiteins kon straffen, die hun vaart in mistweer hadden behouden of niet voldoende verminderd.

Maar dat het alles niet helpen zou, al vermenigvuldigde men ook tot het oneindige de wijze voorzieningen, dat het de scherpe concurrentie was, die de toestanden zoo maakte, die de reuzige stoomgevaarten roekeloos als sneltreinen over de druk bevolkte wateren joeg, alle gevaar ten spijt, dat scheen hij niet te begrijpen. En ook niet dat het altijd de reederij, d.w.z. zijn post, het leven van

zijn gezin, zou zijn, die het zwaarst woog op het kritieke oogenblik, als er gekozen moest worden tusschen een m o g e l i j k onheil en een z e k e r verlies van betrekking.

En dan verwonderen zich nog de menschen dat er aanvaringen gebeuren....

Nog altijd toonde die rotskust haar star gezicht, terwijl wij stil-gestadig langs voeren over het blauwe waterveld, dat somberde en leeg raakte van licht nu het avond werd. Alleen de scherpe kammen der rotsen waren ros-begloeid van langer, trager straling, die over ons schip heen aan den roode zonnebal in het westen ontschoot. De felle ongenaakbare middagzon, het sterke lichthart, was uit de hemelhoogte, krachtloos kwijnend, daar neer gezonken: een groote bol, rooddoorgloeid, als een uitdoovende vuurhaard, terwijl grauwwervagende nevelen, kil uit zee opgekomen, haar omgaven, als een bed voor haar gespreid. En allerlei klein gewolk rondom, als karmijnroode vogels roerloos op de pennen drijvend,

wachtte in zwijgen, omstond stil eerbiedig dien zwaarmoedigen pracht van den ondergang...

Toen begon ook over de rustig ademende wateren een lichtbaan rood te gloeien, die van ons schip af ver heenleidde tot waar de hemel in brand stond achter het zichtbaar slinkende zonnerond.

Maar aan de tegenovergestelde zijde ging allengs een wijde golf open in de eentonige rotskust. De laatste barre rots, die de andere vooruit stond, met het blinde voorhoofd rustig de zee tartend, week langs ons weg, minderend in den afstand, terugtrekend in de aaneengesloten rij der zware kustmuren, die reeds vernevelde in de verte. En wij, op dit kleine schip, slopen zoo klein en stil binnen in die golf, waar in de verte zware bergen, in wijden kring het watervlak omstonden.

Ginds lag de stad, laag en doezelig vaalgrijs tegen de donkerende hoogten. Het was een groote stad, een lange strekking achter het blauwe water en aan een der uiteinden fonkelden rosroode ruiten in den laatsten zonnebrand.

En dit was het eenige leven in den avond; zee en bergen en stad, het lag alles roerloos en zeer verlaten...

Maar wij naderden, en langzaam verdeelden en vermenigvuldigden de strakke stilstanden. Spoedig konden wij ook niet meer alles te zamen overzien, werden opgenomen in het geheel van vele huizen met blinde vensterooogen, van langstreckende kaden, warrige masten, 't al verdonkerd van den rook der schemering.

De schroefslag had opgehouden en in een rustverademing dreven wij op het stille water heen tusschen de starre strekking der zwaarsteenen muren, die waren omlaag, aan de waterlijn, met glibberig groen bemost.

Over de steenen borstwering vele kijkende hoofden en schouders, bijna zwart nu tegen den diep-klaren avondhemel. Het schip gleed immer voort in de gevoelige stilte, waarin soms zwakke kabbeling van water hoorbaar werd, koele klotsing tegen den scheepswand of vochtdonkere ducdalven, somber krachtig oprijzend achter het vaal-poeierig schemer.

Maar harde schreeuw-klanken doorscheuren de avondrust, in wisselroep van de commandobrug naar den wal.

Grove, heesche stemmen antwoordden in radden woordval elkander eenige minuten lang. Toen zweeg alles en was de welvende stilte weer volkomen boven de fluisterpraat van het water in het ruime bassin, dat wij waren ingevaren.

Wij lagen beweegloos voor de sluizen, met andere schepen rondom, kleinere zeilschepen met want warrig als kaal winterhout en bleekwitte rompen.

Niet eerder dan in den vroegen morgen zou onze boot dóór kunnen en daar het zeer moeielijk was aan land te komen, besloten wij dien nacht nog aan boord te blijven.

En lang bleven wij, over de verschansing leunend, naar de lichte, geruchtende stad turen, trachtend de geluiden te begrijpen.

Het schip lag nu donker en roerloos, als een zwaar dood beest en zoo schenen ook die andere vaartuigen rondom. Het scheen als had het alle persoonlijkheid verloren,

en was niets meer als een waardeloos ding tusschen vele andere, passief en onverschillig.

Doch de stad leefde boven het vredig schommelend watervlak. Kaden en straten fonkelden ver heen langs het donkere staan der huizen en op het koeltje gedragen, kwam allerlei vaag gedruisch tot ons over, dat zwol en viel en nooit geheel verdween.

IV.

Op dien eersten, grijzen ochtend aan wal gaande in de vreemde stad, opmerkzaam slenterend langs de woelig-bevolkte kaden, door de donkere straten, waar verzakte oude huizen zwarte holen geleken, te midden der ons vreemde drukte van blauwgekielde mannen en zwaarschokkende, hoogradige wagens, getrokken door forsche paarden, die bedachtzaam kopknikkend, de steenen sloegen met breede hoeven, hadden wij toch, over al het prikkelend-nieuwe heen, het saaie gevoel van deze beginweeksche werkdrukte, alsof wij hier jaren woonden. Vreemd-dui-

delijk, achter het aantrekkelijk curieuze van zoovele vreemde vormen, werd de leegte van leven, de wezenlooze gelijkheid van beweging ginds bij-ons-thuis en hier ons openbaar.

Wat kwamen wij hier doen? Waarom reisden wij eigenlijk? Om hier met onbeduidende verschillen, het zelfde gedoe weer te vinden, dat wij ons gehaast hadden te verlaten?

En wij liepen voorbij, keken het aan alsof we het niet kenden. Die stoombooten maakten zich klaar heen te gaan naar de haven die wij pas verlaten hadden. En dààr bereidden zich waarschijnlijk op dit uur weer andere voor tot vertrek naar hier.

Wat kwamen die h i e r zoeken, wat verwachtten deze g i n d s , of van eenige plek op aarde, die toch van deze nauwelijks uiterlijk verschilde?

In de harde grauw-grijsheid van den dag was iets, dat alle verwachting te niet deed als leege illusie.

Van hier waar wij waren, verlangden wij

wel heen te gaan, maar het was de benauwing van dit oogenblik, niet te weten waar wij dán begeerden te zijn. Tegelijk met deze plek zagen wij nu alle andere in verbeelding ook leeg-onverschillig en wezenloos, en dat in het uiterlijk zich verplaatsen toch geen levensvervulling kon zijn, zelfs niet voor een korten tijd.

Maar wij trachtten onze stemming ons zelf te ontveinzen, maakten gedwongen opmerkingen en belandden natuurlijk tenslotte in een café, bij een hoektafeltje van een lange leege rij, waarboven een onnoodig zonnezeil in den kouden wind flapperde.

Daar zaten wij lang de trage beweging van dit punt toe te zien, en allengs, door het drinken en de rust, keerde iets van die warmte van verwachting'in ons terug, waarbuiten het reizen wel onmogelijk is.

Maar nog dien ganschen morgen kwam de beklemming van dat leege bij vlagen terug, terwijl wij ietwat doelloos door stillere straten omzwierven. Wij aten buiten voor een groot restaurant, op een verlaten plein, waar,

zoover van de haven, de ijlheid van leven in deze provinciestad meer dan elders voelbaar was, de schaarsche beweging die toch geen rust, het flauw gerucht, dat toch geen stilte was.

En eerst toen, in den laten middag, de zon was doorgekomen en wij moede neerzaten op het terras voor een Casino aan zee, ver heenblikkend over het wijde blauw van de golf verzachtte die kille benauwenis in weemoedig verlangen, dat uit de ruimte tot ons kwam.

In blauwe effenheid met zilvertintelende vlekken lag de zee. De bergen, zwaar gestrekt als goedge beesten, legerden rondom. Maar in de verte, naar het opene, leidde de waterbaan tot waar licht-nevelig, in wazige vaagheid, het hemelblauw welfde naar den oceaan.

En in die wijdheid tusschen lucht en wateren stonden als kleine donkere vlekjes, een paar stoombooten, die, onmerkbaar verschuivend, koers zetten naar zee, lange, trage rookslierten achter zich latend, die nog aan

de lucht draalden, als reeds de schepen verdwenen waren achter den horizont.

En dit was de berustende kalmte, de rust der oneindigheid. De gladde zee met den ring van stille bergen en de fijn-blauw-nevelende hemel zagen elkaar aan en, wachtend, droomden den lichtdroom van den langen zomerdag. Geen verlangen, geen hartstocht, niets dan stil-wachtend-wijde berusting...

V.

En later wisselden onder onze blikken velerlei groene landen. Voor de raampjes van den waggon draaiden traag de horizonnen, rezen langzaam de ruigbewassen hoogten aan, openden plotselinge valleien. En de avondlijke stralen der zon vergulden ver-opglooiende vlakten van flauwwuivend koren; vlamden vuurrood in vensters van alleenliggende villa's en boerenhuizen, terwijl de frissche nachtwind hondgeblaf of teer-ver kinderschreeuwen overdroeg, waar maar de trein even poosde voor een klein stations-

gebouwtje, nietig en stil-verlaten tegen het groot omgevende heuvelland.

Dan begon het rythmisch dreunen weer door het landschap dat al verflauwde onder de zwaar-opkomende damp der duisternis, die eindelijk aan beide zijden de geelende lichtkooi van den wagen eng omsloot.

Toen rolde de trein voort door den hollen nacht, waarin de koelheid der velden opademde en die gevoelig was voor alle geluid. Het lang uitgehouden fluiten klonk vreemd-schriil door het sonore donker over onze hoofden weg; met een razenden snauw schoot rakelings de trein langs muren en huisjes en boomen, donker dreunende over korte bruggen en verviel weer in die eindeloozen rythmus, die al sinds uren ons denken verzelde en bezighield.

Warme dag.

Wij gaan op weg in den nog jongen morgen.

Tegen de zilverige zon is het landschap dampig blauw-grijs van dauw. Ter weerszijden van den bleeken weg ligt de eindeloosheid der wijde velden, donkerder moesgrond, lichter weiden, waarin ver de stille koeien staan. Maar vóór ons, waar een dampigblauwe boomenlaan, een verre strekking van welvend groen, tegen de lucht staat, hervinden wij telkens dien grijzen vierkanten toren, hoog-rijzend boven het geboomte, den eeuwigen wachter boven dit lage land, roerloos baken in die zee van windewaaiig groen. En daarheen leidt de bleekslingerende weg tusschen de rustende landen.

Zwaar-omlommerde hofsteden gaan wij

voorbij, nog ochtend-nuchter in de verlatenheid van hun erven. De voorramen zijn wit-blind gesloten, het bloemtuintje staat leeg te prijken met oranje en hooggeel en brutaalrood en nauwelijks is er wat scharrelige beweging van kippen naast het huis, waar de deel is en de blauwe melkvaten staan uit te druipen.

Maar wij zijn al voorbij en de eentonigheid der velden herneemt haar rustige glijding. Soms staan de koeien zeer nabij, over de bruinige kroosloot hun droomerige koppen. Zij staan daar of zij er iets kwamen doen, maar dat vergaten en nu gedachteloos bleven. Een bruin paard graast hoorbaar dichtbij, den kop omlaag in langzame schrijding.

En verder-weg overal dezelfde groepen van rustige beesten, àl verkleinend onder de grauwblauwe lucht.

Rechts, ver in 't land, zijn tusschen de gele schelven nog hooiers bezig met opladen. Hun stemmen klinken broos in de morgenlucht, wij volgen de gestâge beweging van

het kleine figuurtje op den hoogen wagen, hoe zijn vork met de dotten hooi krachtig rijst en daalt, terwijl de pluizen verwaaien om zijn hoofd.

In de onbewogenheid van het landschap trekken wij langzaam verder met den gelijkmoedigen draf van het stevige boerepaard en het aanhoudend grintknarpen onder de wielen. Het groene stadsverschiet voor ons begint uit te zetten en hooger op te staan. Er komt wijking en diepte in. De verschillende plannen nemen hun plaats voor en boven elkaar, tot wij duidelijk de frisch-groene vreedzame strekking van wallen onderscheiden, waarachter donker boomeloof en rood en grauw van daken. En de toren rijst daarover nu in zijn oud-verweerde steengrijsheid, met den leienrug van het kerkdak blakend grauwzilverig onder het zongestraal.

Weldra klinken de paardehoeven dof op de planken van een lange houten brug. De breede stadsgracht ligt er dommelend bijzijden, waar zich hooge boomen roerloos spiegelen en aan den kant wijdopen lelies drijven op

hun bladerbed. Een troep bonte eendjes stevent met rappe zwempootjes naar de brug heen.

Onder door een holklinkende poort geraken wij in de stad. Morgenlijk leeg met de geloken stille huisjes strekt de lange straat in dit vroege uur. Een hooiwagen waggelt schokkend, hoog opgeladen, voor ons uit. Langs beide zijden dwarrelen zoetrokige hooisprieten omlaag, liggen op stoepjes, langs raamkozijnen en op de nette klinkerstraat. Wij rijden ingehouden-langzaam achter, tot de wagen traagdraaiend in een zijstraat verdwijnt.

Verder- op boenen meiden de straat uit koperen emmers en houden melkwagentjes met vaatgeklank stand voor dichte deuren. Een winkelier neemt zijn luiken af en kinderen komen op uit zijwegjes, staren het rijtuig bot aan of hollen op kleppende klompjes verschrikt heen.

Langs het groene haventje, waar schaarsche beurtschepen hun bruinbuikige boegen rijen, komen wij weer uit het stadje aan het havenhoofd.

Daar staan langs het wijde glinsterveld van schomlend, spoelend water veel hoge palen witgekopt en ook, op hoog ijzeren geraamte, een groote holle lantaren, naar de waterverte gericht. Een frischheid luwt ons tegen over de zilverblikkerende waterbaan in de verte door laaggroenende oevers begrensd. Wij stijgen tusschen de slijmig vochtdonkere palen af in een groote roeiboot en schikken ons zwijgend op de groene banken, terwijl twee stoere kerels met bruingeblakerde zweetgezichten afduwen met hun lange spanen. Dan vallen zij aan het roeien in gelijken slag. De golfjes klotsen tegen den boeg en verstuiven tot schuim. Het water is wijd heen naar alle zijden, zonder een schip, en wij geven ons week over aan de zachtschokkende beweging, terwijl de wind koelt om onze hoofden.

Zoo roeien zij lang zwijgend in het regelmatig geplas hunner riemen. Het groene stadje met den zwaren toren boven donker geboomte gaat nu langzaam zinken en over het grijsintelig vlak rijst de licht-groene

over-oever, een boomloos land onder de blaking van den zomerhemel. Nog altijd is het water onbevolkt, maar links in de verte, stompt op het zwart silhouet van een moddermolen en naar dien kant is er ook rookdwarreling onder de lucht als van een naderende stoomboot.

In het gelijkmatig kort riemgestoot en eenzaam geplas voelen wij de waterenzaamheid met het oneindige van brandend blauw daarboven. Er is een drukkende verlatenheid over deze vlakten, door de zielloos lage kust maar flauw begrensd, en de gedachte komt ons kwellen dat deze mannen den dag lang, en dag aan dag niet anders doen dan hier heen en terug varen, van het leege stille stadje naar dien wezenloozen, onbegeerden anderen oever, waar ook wij nu eenigszins bezwaard heen trekken.

Nog een kleinen tijd roeien zij voort, dan is de lang-strekkende dijk ons nabij, waarvóór een glooiing van zand en biezen in stilstaand water. De boot schuurt door de biezen, die wijken met week-ruischend gerucht, tot zij

een vlondertje bereikt waar wij landen.

Wij zien hoe de mannen dadelijk weer afstooten en hun terugtocht beginnen, wij zien de boot langzaam kleinen in 't eentonig riemgeplons en dan blijven wij alleen onder den grijsblauw zengenden hemel, bij water en dijk, en kunnen zien wat wij hier beginnen.

In Parijs.

I.

Al dadelijk bij de aankomst is dat een wonderlijke gewaarwording. Met het onophoudelijk treingedaver nog in de ooren, zatgezeten en met een gloeiig stofgevoel over het gansche lijf na zooveel uur sporens, verlaat men stijf en suffig de knusse beslotenheid van het coupé-binnen, om dan ineens, klein en verloren, te staan onder de wijde galming van het reuzig station, tusschen voorthaastende menschen, een geschuivel en gestap als van een angstige kudde, dringend en ijlend naar een ver einde onder het fel lichtstralend grijze rondom.

En dat is een oogenblik overweldigend, dat gevoel van te worden meegevoerd in

een stroom, een leven-stroom, met dat zwaarheerlijk besef in ons: nu waarlijk in Parijs te zijn. Dat geeft een hartkloppende opjubeling, waaruit telkens gansche stoeten van vage beelden, gedachten, heugenissen schijnen op te schieten in bedwelmende, eindelooze menigte en dat maakt dan ook weer beklemd om het overstelpende, onze angstig gevoelde nietigheid midden in dit gigantisch-druischende. Wij voelen tegelijk een jagend ongeduld, een hijgende begeerte om mee te gaan doen, om het op te nemen tegen dat groot-woelende waarvan wij weten dat het ons buiten wacht, waarvan dit òpgalmende stationsgedruisch nog maar een begin is, het groote kanaal dat van moment op moment altijdvoort levensstromen uitstort en afvoert.

In de kille, holle visitatiezaal hebben wij, voor de lange toonbank, waarop de koffers dof bonzend worden neergesmaakt, nog even een klein gevoel van verwantschap met onze medereizigers, alsof wij, zoo lang dit oogenblik nog duurt, tot één generatie behooren.

Maar dan verspreiden zich de groepen en gaan in het groote op.

Wijzelf, wij hebben nu zelfs geen reis-verwanten meer, wij staan alleen en klein tegen het gewoel aan te zien, maar wij ondervinden dat volstrekt niet als iets pijnlijks.

Integendeel gloeit al feller in ons die hooge durf om mee op te gaan in dat razenddruk, wijdgespreid stadsbewegen dat opkomt en aandringt van alom.

Wij worden heerlijk bedwelmd van al dat bewegen en de kleine angstbeklemming verscherpt nog die genotssensatie.

Onze dronken oogen drinken dat perspectief der wijd-rechte straten, de majestueus-strekkende hooving der gelijke huizenrijen, in trotsche rijke eenvormigheid zich heffend tot eindeloos ver, de roerlooze statigheid dier gelijkkleurige hoog-bouwsels, waartusschen de breede stroom van verkeer, die stage krioeling van honderden telkens anderen, dat mysterie van het immer gelijke bestand dier immer wisselende deelen, den dag over tot laat in den nacht vergaat.

Het is een aandoening van al onze zinnen tegelijk, die wij genietend ondergaan. De c a m e l o t s en krantenjongens schreeuwen: een verwarde stijging van ongelijke kreten; de omnibussen rollen dof bonzend voorbij; er is van ver een aanzwellend en afzwakkend zwaar gedruisch, waarboven gillen en fluiten en bellen uitklinken en het honderdvoudig vlugge getrappel van paardenhoeven op een asfaltvloer... Maar het zien is nog verwarrender dan het hooren. Dit is verglijding van alle kleuren in elkaar, een wisseling van elk oogenblik met eindeloos beweeg van donkere beenen beneden en lichte gelaten boven, zwaar doorbroken telkens door hoog-langs-schuivende gele of blauwe of groene rijtuigrompen. En star daarboven staan de brutale kleuren der affiches en reclameborden uit; een menigte van felle uitschreeuwende kleuren en glinstergoud, strakstaand boven het veelvoudig klein bewegen...

Dan als wij eindelijk loopen, voelen wij de gemakkelijke gladheid, de uitnoodigende gelijkheid zonder hindernis, breed en wijd,

van de Parijsche straatbevloering en wij stappen met gretigheid, met zelfbewuste passen, ons hoofd fier rechtop gedragen in de glijdende lucht, de ooren gespitst op de geluidenvolte, de oogen droomkijkend ver en rondom. Wij voelen ons opgaan in dit snelstroomend-levende en wij zijn in 't moment gelukkig...

Dat zijn de eerste indrukken van Parijs.

II.

En den volgenden morgen, al vroeg, bij het ontwaken in de stille beslotenheid van de hôtelkamer, doorgloeit ons weer dat zalig gevoel van verhoogd-leven. Het is als luidzangende vogels in onze harten, als wij gretig hooren op het aanhoudend, veelstemmig straatleven, op die groote stem van Parijs, die ons weer roept, tot wij het hier binnen niet meer uithouden en niet rusten, eer ons de straat weer opneemt.

Zoo staan wij dan buiten in den jongen morgen, zelf nu een deel van de groot

beweging, die in dit vroege uur zelfs in deze stad nog wat aarzelig en nuchter zich voordoet. Er worden etalages geschikt, voor sommige groote winkelramen zijn de gordijnen neergelaten; mannen in blouses draaien piep-knarsende zonneschermen omlaag en allerlei wagentjes stationeeren voor de trottoirs, terwijl de magere paarden koprekken en suffen.

Maar de stroom der lichte fiacres en der zwaardreunende omnibussen schijnt nooit gestremd te zijn geweest. Bij hen is dezelfde drukte, dezelfde aarzelosheid in het snelle bewegen als den vorigen avond en het is, dit aanziende, voor 't eerst, dat wij een even-schrijving van doelloosheid gevoelen, een pijnlijke bevreemding om dit rusteloos jagen, dat nimmer zijn bevredigend einde vindt en toch op zich zelf geen doel kan zijn.

Doch dit is een voorbijgaande indruk, die tegen het kleurig-zonnige, het prikkelende, toch zoo zeker bewuste van dit straatleven geen stand houdt. Maar wel hebben wij een

gevoel, of wij er nog niet genoeg *in* zijn, of wij er niet genoeg van weten, om mee in geluksbedwelming op te gaan in de hooge zekerheid van al dit doen. Wij zijn nog maar nieuwelingen, als kleine kindertjes verwonderd oogend naar de zelfbewuste kracht en de prachtige, rotsige vastheid van dit Grootleven en wij haasten ons te leeren en op te merken, of wij uit de bijzonderheden tot het besef van dit alomvattend geheel kunnen geraken.

Zoo loopen wij gulzig kijkend, met geen andere begeerte dan om de dingen op ons te laten inwerken.

Daar zijn de drukke, niet breede straten, met de eindelooze opeenvolging van winkelpracht. Des avonds zijn zij nòg schitterender, doch ook in den koelen klaren dag toonen zich de winkels breed en weidsch en verfijnd luxueus. Zij stallen hun waren van uiterste kostbaarheid en zeldzaamheid met een trotschen, als achteloozen smaak uit.

Het zijn juwelierswinkels met een volhield van minutieuzen schitterarbeid in diamanten

fonkeling en het stiller gloeien van robijn en bleek opaal en smaragdgroen. In glanzende rijen boven rijen, goud op fijngrijs pluche, is het daar een wonderwereld van de hoogste, verst-denkbare weelde en het zien wekt vage visioenen van enkele bleek-fijne existentiën als overteere kasbloemen, voor wie deze onbereikbare schatten gewone en onmisbare dagelijksche dingen zouden zijn.

En deze tooverwereld wordt nauwelijks opgemerkt tusschen al zooveel andere daarnaast en daarover. De meesten loopen voorbij en zien er niet naar, anderen kijken even en gaan verder: het is iets gewoons deze duizelende weelde, die toch hier wel zijn koopers vinden moet.

Dan is er een meubelwinkel in zijn zwaarder, stiller pracht. Dit zijn al de mindere behoeften en de meer dringende, die hier met dienzelfden onverschilligen smaakvollen zwier zijn tentoongesteld: rijkplooiende, kleurglanzende meubelstoffen, stijve gedamasceerde zijde, geborduurde, als met levende boeketjes overstrooide, zwaarslepend fluweel

en de wolkige lichtheid van fijne gordijn-weefsels tusschen de donkere tonen van het meubelhout, lichter en zwaarder meubelen, resultaat van langen, moeizamen en talentvollen arbeid, in wijze, grillige verstrooidheid geschikt.

Maar wij zijn al voorbij en staan voor een kantwinkel. Op donkeren ondergrond schemeren bleek en delicaat de ragfijne kantstukken. Het zijn tallooze lovertjes en arabesken, bloemen en guirlandes en gansche figuren in stil-eentonige blankheid, waar men heen ziet en het besef van de enorme som geduldige toewijding van den vermoeienden langen, langen arbeid, van het pijnlijk peuterige, rusteloos zich-aftobben in dit kleine bestek vereenigd, achteloos uitgespreid, dringt zwaar in ons.

En zoo is het winkel op winkel tot opnieuw wij de stekende bevreemding om het leven hier, om zijn doel en einde gevoelen die ons zoo straks be kroop. Wie zijn zij toch voor wie dit alles, dit duizelend-kostbare, bestemd is? En schijnt het niet of het eenig doel

van deze stad ware om hiertoe te komen met spanning harer opperste krachten, om dit te kunnen aanbieden, als het zwaar verkregen product van miljoenen afgezwogde krachten, tot een zeer futiel en voorbijgaand genot van de enkelen, die toch immers hierin de vervulling hunner levens niet vinden kunnen?

Wij zouden willen weten, wat dit alles beteekent....

Reisstemmingen.**Boschleven.**

Allengs, met telkens schielijk opdroogende lichtplasjes op vloer en kamerwand, kwam de zon dóórschijnen, de zwaarmoedigheid van het buitene helderend, en in telkens langer poozen goudgroenden nu de blaren en lichtten de stammen binnen in 't blijde bosch. Wij gingen uit, bij 't langs gaan even kijkend in de keuken waar een rommelig halfdonker hing, dof en zwaar, met fluweelige diepten in de hoeken, die altijd ongestoord bleven van licht. Maar bij het kelderachtig, groen-omrankte venster, was in de schuinte een plas licht over den roodsteenen vloer, waarin bladen en raamsparren zachtschuivend schaduwden.

Het was er heel stil in 't vertrek. De zoons en dochters blijkbaar op het land, het oude moedertje aan 't werk in den kleinen moestuin aan den overkant.

Terwijl wij nog bleven, borrelde het vochtig in den schemerhoek van het fornuis, alsof daar iets begon te koken, zweeg toen weer stil. Om den hoek van de deur, op een stuk vaalgroen van kleeren, achteloos over den matten stoel gesmeten, zat, knus ingedoken, een fluweelzwarte poes te slapen, met ernstig dichtknepen oogen. De kleine schouderbladen staken op onder het zwarte pels, de voorpooten lagen warm onder haar gevouwen. Zoo scheen zij in diep-ernstige meditatie verloren in de ongestoorde stilte van het vertrek.

Juist wilden wij terugtreden, toen onverwacht bij onze voeten een zondering schor keelgeluidje de innige binnenhuis-kalmte verbrak.

Het waren drie eenden, die, opgeschrikt door onze plotselinge beweging, uit hun neergedoken rust opschokten, en gelijk-op waggelend de keuken inschommelden. Ze waren

mooi: donkergroen glanzende kopjes, en gladde, zwart-en-donkerblauwe vleugels, met witte randen als met bont omzet. Op hun breede zwempooten, als op uitgeloopen sloffen, scharrelden ze aarzelig voort, wantrouwig terugloerend of wij ook nàkwamen en telkens binnenmonds snaterend met een verkouen, stootend geluidje. Even deed de poes de rond diepgroene oogen op, om ze dadelijk weer kalm te sluiten, toen ze gezien had wat 't was.

Maar het buiten lokte ons, en wij lieten de eenden maar begaan, die op hun treuzelig manier reeds genaderd waren tot een vertrek naast de keuken, dat de slaapkamer scheen. De oude vrouw zou zoo dadelijk wel terugkomen, en bovendien leken de dieren gewend hier binnenshuis rond te loopen.

Buiten had intusschen de zonnedag zich in al zijn strakheid uitgespreid.

Een zwoelheid van lauwe lucht omwoei ons, kippen kakelden en sprinkhanen sjirpten schel in het warm droog gras, terwijl wij den weg afliepen, die over de beek naar het

bosch voerde. En het beekwater babbelde hier alleen in de jonge morgenrust: wij hoorden nog lang het frissche kabbelen.

En toen waren we onder de boomen, tusschen de struiken en hadden 't kleinwerkzame, het ijverende uit den omtrek der menschenwoningen achter ons. Hier woei de hooge, kathedraalige koelte van het *Hochwald*. Wij wandelen langzaam voort, onderwijl veel roode frambozen etend aan den voet van een hooge helling, waar een bosch van rijzigrechte boomen tegen opgestormd en verstarde scheen te zijn. Als zuilengangen steeg 't omhoog, een groene zoelenden verte, de eene kruin telkens hooger dan de andere, tot in de verte gezien een dichte volle pluiming van groen in den wind roezig golfde. En dat stille bosch keek ons uit al zijn diepten na, terwijl wij voorbij en verder wandelden, zoodat ons tegen die opene stilte een huivering bekreep....

Na een paar uur waren we wederom afgedaald tot waar de voorloopers van het boschvolk aan de weidegroenheid opstonden.

En hier, tusschen de struiken, scharrelden we langen tijd rond, onze voeten slepend door dikke bruine lagen van dorre blaren. Wijd heen door 't bosch klonk het gekraak en geknister. En dezelfde geheimende stilte, die, men wist niet van waar, soms een straf kraken kwam verstoren, of 't hoogluid klapwieken van een eenzamen vogel, of een slag van een vallenden tak uit vage koele diepte, omgaf ons ook hier. Het was het *Hochwald*, steeds in verschillende gedaante, maar met denzelfden onzichtbaren maar voelbaren geest bezielde van hooge rust en geheim-broedende stilte, die tegelijk angstigde en zoet-bevredigde onze harten.

En 't was om hier altijd te blijven, in de zoele luwte, onder 't hooge, lichtwemelende bladerdak; het was een illusie van tijdloosheid en oneindige rust, waar maar flauw van verre gevoeld werd de hartklop van den tijd, die in zijn nooit ophoudend jagen de wereld zoo oud maakt en alle leven zoo moe.

Regen.

De meeste dagen in dat boschland doorgebracht waren regenig-grijs en gedrukt. Veel kleine wandelingen deden wij in vochtig-kil dennebosch, de voeten zacht dempend in parelend-nat mos.

Dan weer 't langzaam aan-droppelen, gestadig, van den regen, tot een lichte roffel sloeg op de gespannen parapluies, star en eentonig om wanhopig te worden.

En op den verlaten weg met snelle schreden bergaf stappende, zagen wij de gansche wijdte der ruime vallei stil en geluideloos weggegrijsd achter een nat-kil mistgordijn, waaruit de flauwe omtrekken der kerktorens en huizendaken even zichtbaar waren, grauw op grijs.

Uit het druipende regen-bosch gingen wij over op aardappelvelden en korenland, als groote vierkante lappen gespreid tegen de berhelling.

De aardappelblaren, waarlangs onze kleeren schuurden, glommen nat en grootedroppels

parelden aan de hel paarsche bloemen, terwijl bruine grondstrooken tusschen de planten allengs donkerden van vocht. Dan traden wij op een nauw paadje tusschen hoog koren in, dat traag wuivend deinde in een zwakken wind. En de nabijzijnde aren lispelden voor zich heen een klein geluidje, terwijl wij langs kwamen, als nauw hoorbaar bidgeprevel in de eindelooswijde, trieste ruimte. Stil en droevig.... En als wij in 't stadje teruggekomen waren, waar de menschen hun gewone bezigheid deden, dagelijksch-gewoon, lieten wij de stille bergen rondom, met 't zwaarmoedig groen bedekt, in grijze peinzing achter: een lijkenrust, een doodstille verlatenheid met het smartgedroppel van den regen als eenig geluid in de lange uren.

Woudbegin.

Op een koesterend warmen zomermiddag, toen 't luchtblauw de vallei wijd overspande en tusschen takken en struiken het zongoud brokkelde en spon, raderde ons rijtuig, in

scherpen draf, op den kiezelknarsenden weg, de stille glooiingen omlaag. Bergop ging het langzaam, het paard ijverig stappend, met gestadig knikkenden kop, de wielen traag draaiend door het grint, dat ver hoorbaar kraakte.

Eerst dennenbosch en paars-bloeiende droge heide. Toen, in de laagte, zagen wij in groepen de eerste groote boomen rijzen van het bosch, dat in de Ardennen eigenlijk alle reizigers zoeken maar weinige vinden.

Uit de laagte stonden zij, amphitheatrersgewijs, op de helling van een nieuwen berg, veel hooger dan die, waarop wij nu waren, een breed verschiet van bewegingloos, zwaar groen tot den bergrug toe, imposant in zijn zwijgende groenheid en licht angstwekkend.

Een late zon guldde de eerste oprijzende stammen, waartusschen de witte weg verdween. Hierboven, over de ruime heide, over de frissche eiken-struiken lag een warme goudening, een innige vrede van den laten namiddag, maar beneden scheen 't al koeler tusschen de verspreide boomgroepen, die waren als het voorportaal van het *Woud*.

Vogels vlogen klapwiekend uit de kruinen op in 't verre blauw en 't klonk vér-hallend, als in hooge gewelven, terwijl enkele toppen zachtwiegend bewogen.

En steeds peilden onze blikken die verte, alsof wij eenig leven uit dat zwijgend, roerloos opstaan wachten of duchtten.

En de sterke stammen werden hooger en duidelijker bij het naderkomen.... Tot wij de eerste bereikt hadden, er nu tusschen reden, met klein-raderend gerucht, dat in de groote stilte storend opknerste en in oneindige verte als tegen wanden scheen te kaatsen. Een kelder-koelte woei om onze hoofden, terwijl wij stilziggend staarden, uit het rijtuig neer, over den rand van warrig struikgewas, waarachter de eerste rechte boomzuilen opstonden. De wouddiepten openden zich, diepten achter diepten, nu al in schemering, terwijl omhoog de donkergroene kruinen zacht goudgloeiden. En een huiverend schromen beving ons in deze groote stilte van geheimzinnig roerloos leven, dat als onder een ban van zwijgen lag.

Berg-op.

Wij waren zoo maar ergens den berg opgezwoegd, langs ongelijke kleiweggetjes, al stiller, tusschen morgenfrisch-bladige beukenhagen, vochtig van dauw en met stekelige braamranken doorstrengeld.

Al verder omlaag achter onze klimmende schreden zonk het klaterend verwarde stadsgeruchten, tot op een plateau, langs de breede verlaten wegen van een nog weinig bebouwd villapark, niets meer hoorbaar was, dan dat rusteloos metalen kloppen en klinken, dat voor deze stad de idee '*nijverheid*' schijnt te verzinnelijken en - eindeloos, hard-onpersoonlijk en onvermoeibaar - met menschen in geen betrekking te staan.

Maar hierboven was 't frisch en kalm en stil onder de teer gesluierde blauwe luchten, langs de met warrig kreupelhout bestruikte terreinen, die van de knarsende kiezelwegen gescheiden werden door drassige greppels, lang heenlijnend tot waar de helling zonk

naar andere stil-groenende hoogten in de verte. Hier en daar lag een landhuis rustig temidden van nog jong plantsoen.

Heel fijn op een afstand klonken nu en dan stemmen of 't kiezelkraken van weggaande stappen, en altijd dat verre hameren.

Wij hadden 't gevoel van innig alleen-zijn nu. Er was daar iets later een ronde open plek, een soort van rotonde, waarop verschillende wegen uitkwamen, met een ronde plas stilstaand water in 't midden. Beuken- en meidoornhagen en ook weer wildbegroeide terreinen begremsden deze plek, waar, over elkander, twee banken stonden.

Wij zetten ons neder.

Men zag van hier de stad niet, alleen de groene hagen met, verder af, boomen er bovenuit, en hier en daar, bij den afgang der wegen, stuitte de blik op verwijderde bergen, in rust groenend uitgelegen onder 't gedempte morgenlicht.

En altijd dat metalen kloppen, maar nu verzacht door den afstand en niet meer zoo vermoeiend van onrust: een vaag geluid in

't wijde landschap, overklaterd door de vochtige babbelstem van het water, dat zich ergens door een overlaat uit het vijvertje ontlastte.

Lang zaten wij hier in de land-stilte, terwijl de zachte wind der bergen ons verfrischte, en 't was als de ingang van wat wij nu voortaan altijd om ons zouden voelen: 't wijde land van groene bergen glooiend in stilte rondom.

Vertrek.

In den trein, ouder nu in 't reisgevoel. Het heengaan van onze stad uit het gewone leven weg is een verre, vage diepte van herinnering.

De dag grijs beloken, stil en moe. Wij kijken uit het coupé-raampje, terwijl de trein nog roerloos staat. Over ons is de ruime welving, de zwarte holte van den zwaren stationsbouw, waarnaast de vaalgroene berghelling zeer dichtbij steil opstaat. De struikblaren zijn droog-grijs bestoven, de donker

ijzeren boging der kap er boven strekt koud en hard. 't Is wel alles een beetje zielloos nu, en in ons wankelt die lichte stemming van verwachten en maakt onrustig.

In het koel lichtdonker binnen de coupé, het grijs trijp bedekkend, is het nu drukkend vol geworden, tot vóór en naast ons. De donkere rompen rusten zwaar-onbewegelijk of bewegen traag, de bleeke hoofden keeren en wenden op de jaskragen. Twee tot elkaar overbuigend fluisteren dof bij 't andere portier, anders spreekt niemand in de afwachende kleine stilte hierbinnen.

Buiten galmen de geluiden.

Driftiger geloop en stemgerucht de portieren langs, die worden gesloten met fellen slag op slag...

Dan begint de reis....

Spoorreis.

En de trein snelt met matige vaart heen langs de hooge groene hellingen. Soms zijn ze zóó nabij, dat 't is of de wagen langs

de uiterste twijgen strijkt, die trillen en ritselen. En men ruikt de frissche lucht van vochtige blaren en jong hout, en de oogen knippen van het verbijsterend groen waaruit somtijds een sombere pijnboom oprijst.

Maar dan wijkt plotseling de helling terug en een vallei opent zich. Van een snelstroomend riviertje, parallel met de spoorbaan, tusschen twee groene weiden, wordt het ruischen gehoord. En aan gene zijde, op niet verren afstand, liggen nu in stille wijdheid de hellingen, alsof ze tot rust gekomen waren na dien snellen loop van daareven.

De trein fluit en vertraagt, schokkende, zijn vaart: wij zijn weer aan een klein, laag station, te midden van roerlooze hoogten in landelijke kalmte, verweg van alle wereldgedruisch.

Zoo, terwijl het ons voorkomt als waren we reeds uren vertrokken, komen wij aan en laten weer achter ons al die halten met iets van boschfrischheid in hun namen: Rivage, Comblain, Bomal, Barvaux....

Hetzelfde herhaalt zich altijd weer en maakt de zachte eentonigheid en het langgeleden zijn in ons gevoel. In het nauwelijks onderscheiden berglandschap verschijnen de kleine lage stationsgebouwen.... schuift het kiezelbedekt perron al langzamer onzen trein voorbij, tot het onbeweeglijk staat.

Er is dan een oogenblik ijle beweging van mensen uit de stationsdeuren langs de portieren, terwijl boven het gebouwtje uit en links en rechts de oude bergen zwijgend toezien....

Dan een gilfluit onzer locomotief, klein-eenzaam verklinkend in het wijde, stille land.

En dan schuift weer langzaam, met de enkele stilstaande gestalten, het nederig bouwsel achter ons voorbij, uit het gezicht.

De wisseling van groene opdringende wanden en rustige vergezichten vangt opnieuw aan, de ritseling der opwaaiende bladeren, het plotseling fluister-ruischen van een snel stroompje, even gehoord en weer weg.

Soms opeens, na een plotsrijzende hooving der groen-wanden aan weerszijden van den

trein, gesmoord razende fluitstoot, die vlak tegen de wanden kaatst, en plotseling sluiten zich de uitzichten en is het dicht-duister in de coupé, terwijl de trein jaagt door een hallenden tunnel, met koele, vochtigdruipe wanden.

Een aanhoudend razen snerpt in 't holle duister aan onze ooren en maakt lichtelijk beklemd, tot allengs een grijze schemering buiten de raampjes opklaart tot daghelderheid, en de trein, met een laatste grauw, breekt uit de tunnelholte in de opene wijdheid van groen en licht.

Lang gaat 't zoo voort.

Het personeel van medereizigers in onze coupé heeft zich al geheel gewisseld. Er is nu niemand meer, die van 't begin af mèt ons zat. In Melreux, het station vóór Laroche, zijn de laatsten uitgestapt, en wij, altijd in dezen zelfden wagen, hebben nu een gevoel van oud-bereisd te zijn en van zeer ver te komen. En ook voelen onze leden stijf van zitten en is onze geest vermoeid, met een vage teleurstelling en spijt, nu de

bergen zoo ver van ons weggetrokken zijn en de trein in een eentonig, wijdvluchtend heuvelland voortholt.

Dan komt een lange wijl, dat wij achterover in de stoffige, droge kussens liggen en zonder uitzien, onvoorschillig ons laten meevoeren, halfsoezend, opgaand in de luistering naar 't eentonig rythmisch gedender, een beetje verveeld en lusteloos, wachtend op het einde van den tocht.

Maar als *ons* station gaat naderen, komt de opgewektheid weer. De bergen zijn nabij gekomen in de nauwer wordende vallei en wij zien naar hun hellingen met de duizenden boomstammen, en naar de kale rotsplekken, met een ijverige belangstelling omdat wij zoo straks daar wonen zullen misschien en al die punten van nabij kennen.

Wandeling.

Wij wandelden zoo, stil vergenoegd, langs de helling boven de kleine weide, waarvan

het lichte groen schemerde door loof en stammen.

Ver in 't woud, de helling op, klonken met wondere plechtigheid de opene bijlslagen der houthakkers en soms een ver kraken van takken en luide aandrijven der paarden: hoo-ó, huu-ú!

En als wij scherp toezagen in de groen schemerige verte tusschen de stammen-warreling, vonden wij iets sterk bewegends in de starre onbewogenheid: paardekoppen boven struiken en soms ook groote raderen van karren, waarmee de gevelde boomen uit het bosch worden gesleept.

Wij hoorden langen tijd die geluiden.

Eindelijk verflauwden ze achter ons en waren we eerst recht alleen met het bosch, te midden van al dat geruischlooze en toch zoo sterke leven van opgaande stammen en frisch overvloedig gebladerte, dat groeide beneden, langs en boven ons. Er ging in die brooze, sonore stilte iets als een levende adem, die ons omsuisde en waarvan wij de oorzaak onwillekeu-

rig zochten, hier, daar... vóór, achter ons...

Maar waar wij juist heenzagen, stond alles strakstil: één grijs-groen-bruin schemerend verschiet, koel voor de oogen; en tòch, in 't argeloos gewoon-zijn scheen soms een opzettelijkheid, alsof daar iets heel fijn-vluchtigs juist verschoot, zooals men op het al te strak gelaat nog de zoeven achter ons getrokken grimas te speuren meent.

Dat is de geheimvoeling van 't bosch, die er de wijdheid en bekoring aan geeft, Het stompt wel af, dit gevoel, als men er meer dagelijks in omgaat. Dan slaapt 't vaak geheel in en beweegt men zich gemakkelijk-gewoon, tot op een oogenblik het huiverend besef weer opschiet van 't machtige, geheim-stil levende rondom, en ons nieuwe ooren open gaan voor het fijne alomme groei-geruchten van ver en dichtbij.

Stroomwateren.

Op enkele stil-heldere dagen gingen wij

wel naar een gedeelte der vallei, dat was als een ander afgescheiden dal en volstrekt eenzaam.

Het water schuimde er hoorbaar ruischend over een ondiepe zand- en kiezelbedding, tusschen de zeer dichtbije hellingen door, en wie op de kleine weidestrook zijn schoenen en kousen uittrok, kon daar op die plek genoeglijk tusschen de driftige golfjes plassen, terwijl het water nog niet tot de knieën kwam.

Dat was een aardig werk om te doen. Het nauw hoorbaar fluisterend ruischen werd tot vervaarlijk geraas, als men er middenin stond, dat alles overstemde. En in dat tumult, rondom de witte stille voeten, wielden en borrelden en schoten voorbij de haastige wateren en snelden nieuwe scharen aan, waar men het oog òpsloeg.

Dat gaf al heel gauw een sensatie van duizeligheid en vreemd eigen leven, als in een hevige kleine wereld, waarin elk met woest willen zijn eigen doel toestreefde.

Men had al zijn oplettendheid nodig,

om niet te ploffen in het driftwater en de beenen tegen te houden, die een sterke stuwung gevoelden, zoodra ze werden opgelicht om langzaam de groene hoogte toe te schrijden.

Juist echter dat duizelingsgevoel en die vreemdheid van het hevig bewegende deed ons het spelletje telkens weer beginnen, tot het licht zwakker werd in den komenden avond en het tijd was terug te gaan.

Dalformatie.

.... Wat wij het dal noemden was niets dan een diepe spleet in een hoogvlakte.

Dat had de verrassing gemaakt bij onze aankomst en dat was het, wat wij altijd terugvonden, waar wij maar de hellingen beklommen. Het scheen echter vaak - en dit was een andere merkwaardigheid van die streek, - alsof er meer dalen dan één waren en het karakter van het land niet anders was dan van een gewoon bergland.

Dikwijls, na lang en verward loopen, zagen wij door het ijler wordende stammenbosch dat eigenaardig blauw-groen waas, dat een daldiepte beduidt en het gezicht op de tegenover liggende helling. Het maakt in zijn onbestemdheid even-duizelig, of men zoo dadelijk voor een groote diepte staan zal. Wij meenden dan dat het een zijdal was, wat voor ons lag. Maar toen wij beter thuis werden in de streek, bleek ons, dat het altijd weer dezelfde diepte was, waardoor het riviertje in groote kronkels ging, telkens terugkeerend op zijn weg,

En het was iets om lang over te denken, wanneer wij zaten aan den rand van de hoogte.

Achter ons de stilte vredigheid van geel glooiende bouwlanden en weiden tegen heuvelen op, door donker boschgroen ernstig omgeven, en vóór ons de geduchter kracht van steile hellingen, bruin-rossig en groen, het lichtblikkerend riviertje in de diepte en verderop, de als gestolde warreling der daken van het stadje met de witte huizen opkru-

pend tegen de hellingen door de lange bruine massa der vesting overheerscht. Die was er boven uit, als een lang roerloos liggend dier.

Het had wel iets van een plaatje op het deksel van een speldendoosje. Het deed al te 'schilderachtig' en popperig aan, als men er lang naar keek, hoewel de eerste indruk toch verrassend was.

Maar wij dachten aan de geweldige werking, die in primitieve tijden deze wijde spleet zoo woest gegraven had in het vredig glooiende, rustige land. Hoe enorme watermassa's zich hier baan braken en ingroeven op hun weg naar lager land....

Nu vloeide het daaronder bedrijvig-rustig en vriendelijk en bescheiden. Het had nu niets meer te wenschen, nu zijn bedding was veroverd en de bergen geweken waren. En onverpoosd vlood het snelle water tusschen de groene kanten, in den hellen dag en onder den nachthemel, van dagen tot weken.... tot jaren.... tot eeuwen, onverpoosd, sedert dien eersten donderenden inval.

Dat was de geschiedenis en het eigen leven dezer natuurdingen, die niets van doen hadden met de lotgevallen der mensch-figuurtjes, die hier huisden.

Zomer enz.**Voorrede.**

Nu trekt weer het licht-zomerer over de stad.

Over het plein is de vochtige frischheid van den opengaanden ochtend.
Schuimig-wit spritsen de fonteinstralen op van het koelsteenen bekken, rijzend en vallend elastisch, met aanhoudend, droomig-bruisend geplas.

Onder de wijd-breedende looftakken, koelhoog boven de hoofden, is een warme lucht als weke kussens; onder de voeten wemelen zacht de warrige looverschaduwen, die zijn als een zwart netwerk over den lichten grond.

Het is Zondag. En waarom niet...?

De stad ligt rustig in tevreden kalmte.

Vele mensen gaan, mensen volgend, mensen kruisend.

Men hoort hun stemmen geruchten, fijn-duidelijk, stemmen opbrommend en heenroezend door den jongen ochtend, nu niet verdoofd door onverschillig wagengeraas.

De mannen en vrouwen stappen deftig. Stemmige Zondagsernst op de kalme gelaten, de tevreden lichamen in de voorzichtiggedragen Zondags-kleeren, die in hun verzorgdheid het zelfgevoel der mensen verhoogen.

En dat tot schade van hun genietbaarheid, zeer zeker.

In de straten is het nu veel anders dan op weekdays. Zij zijn als gangen met dichte wanden, waardoor onophoudelijk mensscharen trekken. De huizen nu alle strak-gesloten, stemmig-stil; de winkelramen dicht als gesloten oogen. Zoo droomen ze tegen elkaar aan, dof en nu zonder persoonlijkheid.

Enkele winkeldeuren openen en uit het hol-schemerig binnen treden, aarzelig, de

gedaanten, twee, drie, vier achter elkaar. Zij staan een oogenblik wachtend op het trottoir, terwijl de deur achter hen zich sluit, dan tezamen in gelijken stap trekken zij mede in de rijen, langzaam de straat uit.

Zij gaan naar de kerk, denk ik, maar dat komt er niet op aan. Alleen *hoe* zij doen, niet *wat* zij doen interesseert er de Kruideniers en op een Zondagmorgen zijn zij enkel decoratief, tot vulling van het landschap.... in de stad.

Maar laat ons over de grachten spreken.

De grachten op een Zondagmorgen. Nooit zijn zij van een meer strakke rust als dan. In klare kalmte liggen zij, heen naar een stille verte, waar verlaten bruggen bogen over een roerloos donkerend watervlak. De lichtgroen-pluimende boomen, met flauw bewegen van hun takken en nauw hoorbaar bladergeritsel, roerloos-stemmig, hebben postgevat op gelijke afstanden, de aaneengesloten huizenrijen stom daartegenover.

En aan den zonnkant de week-ruischende boomekruinen, waar de gebladerten duizend-

mondig lispelen, besprenkelen de stille gevels, de zedigheid der vensters, de rustige geslotenheid der deuren met lichtvoetig geschaduw, dat gebroken, wiemelende beelden maakt op rosbezonden steen. Tusschen walkanten beneden dommelt het grachtwater, olieachtig en donkergroen, als diep in 't bosch verborgen vijvers. De boomen breiden hun takkenarmen er boven uit, en luidloos, in lauwe windkoelten, wervelen de ronde zaadjes omlaag, die blijven drijven op het roerloos vlak. Van waar in de verte de huizenrij òm-bocht en het gezicht afsluit, klinkt wagenratelen en de stille wanden kaatsen het als een echo weer. Nog enkele zwarte figuurtjes verwijderen zich, langzaam schuivend tusschen de boomen, overigens ligt leeg de straat, de keisteenen glimmen in geschrobte blankheid.

Zoo ligt de stad uren lang, in tevreden rust, alle leven aandachtig naar binnen gekeerd, de grachten leeg, de huizen dicht toegedaan.

De Zondagmorgen is sober, rustig en zin-

delijk. De zomerkoelten streelen het blankkalme, stemmige stads-gelaat.

Narede.

Het bovenstaande is echter sinds jaren ontbloot van elke actualiteit. Het heeft iets van een vieille blague in sommige zomerdagen (ik rijm niet expres) die als grauwe gaten zijn, als onverschillige, waardeloze vodden in een rommelkamer. De dingen om ons heen zijn als lijken, de boomen als leeg-klapperende skeletten en zelfs de kamermeubelen - die er toch anders meer van weten - kijken verwezen. Het is een wereld zonder ziel... hoe zouden wij het daarin kunnen harden!

Maar ziet nu hoe de beteekenis des Kruideniers groot wordt in de bedrukte uren. Hij is niet enkel meer decoratief, doch een zelfwerkend toestel vol onwankelbaar geloof. Wij putten kracht uit zijn witgejast nijver bewegen. Hij schijnt vast te houden aan een zon na deze grauwheid en zeker te weten

dat het iets beteekent zich te roeren in de dagen...

Hij is misschien arg-loos, maar hij is sterk. 'Durch Mitleid wissend, der reine Thor..' Weinig hiervan is op Hem toepasselijk, ofschoon men niet kan zeggen dat Hij onzindelijk is. Hij is vrij zeker een 'Thor,' van meelij weet hij niet, maar hij is sterk, o! sterk door onwetendheid.

Helaas! het aantal diergenen neemt bij den dag af. Wij worden àl bewuster en dat is een maatschappelijk euvel. Vanwaar het komt weet men niet. Het kan wel zijn dat vroeger het onderwijs meer heilzaam-abrutisant werkte.

En nu wil men nog bovendien de klassieke talen gaan afschaffen...!

Zomerbui.

Tegen den avond. Over het zomersche weideland hing de bui, zwoelzwaar, met gezwollen grijze wolklagen omhoog schuivend uit het zuidwesten. En het werd stiller en alle boomen en alle struiken stonden roerloos in het valende schemerlicht.

Wij kwamen tot een laaggroenen wal. Een stil water spiegelde er vóór, rimpelloos, een bleek wipbrugje hing schichtig opgeklept, om een schuit door te laten. Die schoof traag voorbij; water drong in schuimbellen om den stompen boeg. De schipper rustend op het roer en de man over de brugleuning, wisselden woorden, maar die mat klonken in de dompe atmosfeer.

Toen zakte met loomen bons en ijzergerammel het brugje omlaag, en wij konden

verder gaan, over het grachtje door de bres in den groenen zandwal, waar onze stappen holler geruchtten.

Maar achter de wal, schrijdend over den knarsigen grintweg, als een vaalwit lint lijnend naar rechts en naar links, waren wij als voor een verlaten vesting.

Zware walstrekingen van glooiend dofgroen tegen het geweldig-grauw der wolkelagen, stonden op achter een breed, loodspiegelend water. Zij hoekten vooruit en weken terug en lijnden terzijde af, tot waar de ingaande hoek van den lageren buitenwal hen onzichtbaar maakte. En overal stond beneden die looden spiegel van het watervlak een gelijke vestingwal, omgekeerd, zuivergetrokken en gekleurd, met de grijs-steenen onaantastbare basis, de vierkant gapende schietgaten, en dieper de groene glooiing en ook wat boomeloof dat wollig pluimde er boven uit.

Een lang houten bruggetje op palen als op pooten, voerde over het water de vesting in en de palen verlengden zich nog in het tegenbeeld.

Verder op, naar links, waren kleine roode daakjes zichtbaar boven het walgroen en naar rechts zwaar-statig de bruine spitse toren, rustig de vesting domineerend, het zwarte torenhaantje fijntjes in de woeste samendreiging der zwartgrauwe en vaalwitte wolkenklompingen.

En alles in het rond was verlaten van mensen. Leeg strekten de wallen, leeg de smalle loopplank van het bruggetje, dit stofgrijze weg-lint zonder een mensch of een wagen, het somber-wijde water dat was als een tweede hemel van regengrauw, waartusschen de smalle vestingbouw, de daakjes, de hoge toren werden saamgedrukt.

Langzaam voortgaande over het stoffige gras aan den wegekant, waar vele gele bloempjes schel in den avond kleurden, voelden wij van alom het wachten opzwijgen. De wilgetakken dicht bij het water neigden zwaar hun bladertakken en geen ritselde, het watergelaat stond strak en de vrediggroene wallen dommelden in de lange vervagende lijnen, door den toren rustig overwaakt.

En alleen omhoog, in de storelooze stilte, kruide het grauw wolkenijs, bolden de zwammige wolken in schier barstende zwellingen met schuimig kwaadaardig wit aan de randen... Een zware grijze dreiging was het al en de aarde van alle leven verlaten....

Tot het onhoorbaar in het water te kringelen aanving, al dichter te zamen en droppen op blaren fijn te tikkelen begonnen en het droge stof op den weg donkerde.

En koel ademend streek een wind door het matte loof en ruischende was daar de bui....

Herfst.

Toen was het herfst geworden.

Vele dagen lang blies een vlagende wind onder de koudgrijze lucht over bleeke, groene landen en telken avond gloeide, kopergeel tusschen grauw, een breede luchtstrook in 't westen. Dan leefden de slooten op tot heenlijnende lichtstraten; maar de stille weiden rondom donkerden saam tot onaardsche schemermaterie en verre torenspitsen en boomlanen hieven zich waas-droevig in de kille bleekheid der langzaam verschijnende lichtlucht.

Op eenzame wijde waterplassen, waar overdag de wind lange fluisteringen aangaat met het riet en het beeld der witte wolken, zeilend over het blauw, in breede rimpelingen vervloeit, welke nog een laatste bleeke

gloor tusschen hooge halmen, die neigden en zwaarmoedig ritselden.

Uit de verten van verlaten landwegen, tusschen de weiden, waar koeien - kleine lichtvlekken - rustig herkauwden, bolderde een boerewagen. In dorpen basten starrig de wachthonden een lange poos en boven de fluweelsaamdonkerende vlakke stapten zwaar de zwarte mannengestalten naar huis.

Het herfstig avondland verzonk, in eindeloozen weemoed verloren.

En als dan ook die dag weer van het uitpansel was uitgewischt, lag de wijde aarde lijdzaam-stil in 't donker, luisterend in hooge lucht de fijnklagende vogelstemmen, die den winter konden.

En de vale, schuwe ochtend rees in dezelfde desolatie van grauwe lucht en droeve landen....

Toen eindelijk, na dagen, die koorts der natuur over was, de zon weer doorlichtte tusschen de als drijfjys gebroken wolken, toen was er iets heen uit den zonedag dat vroeger geweest was.

Het zomerblauw aan den hoogen hemel was verbleekt tot blauwgrijs, de zonnestralen schenen witter en mat op een verkilde aarde. Er donkerden rottige plekken in groote blaren, die slap bewogen en in dorritselend loof, bruin en verschrompeld, voeren plotseling koortsige rillingen. Dan warrelden van den drogen grond verdorde blaren op en kringden dooreen in een woesten rondedans.

Diep-bruine en roode dalia's gloeiden in rij op grijsgroen grasveld, zilverig van herfstdraden, drassig van overvloedigen nachtdauw en de verlatenheid waarde in de stille tuinen, waar de villaramen al dichtgeloken stonden.

Wie nu ging onder hooge lanen en over het open land, waar de ploegvoeren paars donkerden, voelde zijn hart bezwaard van vagen weemoed, die de gedachten moe maakte.

Het was dat boomen en struiken en bloemen nu afsterven gingen, dat weer een zomer en een generatie voorbij was, waarvan opbloei en rijping de zomerweelde gemaakt

hadden, het weten van het volle leven rondom, het troostvolle gevoel van bevredigdheid en geluk en kracht overal.

Wat komen zou thans was kou en donkerheid en de gure vlagen, de ballingschap der mensen in steenen huizen teruggetrokken maanden lang, het verkild en verschrompeld leven in ephemere bezigheid door de lichtlooze dagen gevoerd... tot de lente weer verschijnt over hetzelfde décor dat prijkt gelijk-korten tijd en weer vergaat.

En zoo eindeloos...

Losse beschouwingen.

Circus-verschijningen.

Er zijn drie manieren om van een paardenspel te genieten. Men moet er heen gaan met een kinderlijk, een zondig of een sporthart. Sommigen bezitten alle drie tegelijk, anderen geen van drieën, de meesten echter hebben zoo van alles een beetje, en daarom is het ook meestal vol in een circus.

Wat het kinderlijk hart behaagt is de feestelijke lichtheid, het warm-rood en lichtend geel, de bewegende, levende menschevolte, ademend en roezend rond de veelbelovende, leege zandvlek in het midden.

Dan komt er de muziek met lustig kopergeschetter en krachtig tromgebons en er is een verwachtende aandacht uit de dichte kringen van menschen, die al steiler zich zetten, al strakker turen naar de panne-

koekachtige plek van net geharkt zand, rood-omhoog, die nog altijd zich leeg-wachtend spreidt onder den val van het schelle licht.

Maar er gaat lichte onrust onder de groep bij den stalingang. Vele fijn uitgedoste meneeren, met onberispelijk geplakte haren, stijf-beenend stappen naar voor. Met hun laaguitgesneden witte vesten en stijflakensche rokken vertonen zij allen - min of meer, zeer zeker! maar toch meer dan min - het beeld eener welverzorgde ploertigheid die echter bij het feestelijk geheel niet misstaat.

Dan..., met een forschen ruk wijken de roode gordijnen terzij, en òp komt, krachtig dravend, de passieve godheid dezes tempels, het Paard, en wel een zeer doorvoed, schommelbuikig paard, dat, eenmaal in 't renperk, zwaar rond stapt als een dikke heer.

En aan den anderen stalingang, zie daar! in een woelige uitstrooming van mannen, die de zandvlakte ineens levendig en vol maken, een vederlicht blank figuurtje in wippende sprongetjes aanhuppelen.

Het is een sylphide - rose trippelbeenen en luchtveugelende waairokjes, wijd gespreid - een treffende tegenstelling van aetherische lichtheid tot de massieve kracht en zwaarte van haar paard.

Eén luchtige opzet en zij is verheven op den breeden zadelrug, die met rose of lichtblauw of hardgroen omhangen is.

De witgazen rok-vliezen vleugelen in den tocht en de beenen schommelen zacht, terwijl het paard, ineens opschietend, te galoppeeren begint. Die dociele, korte, schokkende galop van zoo'n circusbeest! De kop altijd onbewegelijk recht getrokken in de gespannen teugels, hobbelt het loomig langs den ronden circusboord, de pooten nonchalant slingerend door elkaar, het achterlijf opwerpend in korte stooten, terwijl in het midden van het perk, gelijk een draaiende as, de drie, vier gegalonneerde mannen en de clown, traag heenend, mee rondgaan onder het rythmisch geknal van de chambrière.

Ja, dit is het aanbegin dezer dingen en

datgene wat in zijn verloop de vreugd der kinderlijke harten maakt. Maar het zondige zit 'm in die rose beenen der sylphide (en ook een weinig in haar magere bloote armen) en de sport komt eerst later. Eerst dan, als een zeer correct heer, die zoo juist van een galadiner schijnt opgestaan, in dandyachtige passen, uit de schaduw der stallen opkomt, om in 't perk een koel-correcte buiging te maken. Hoe meer het schijnt, alsof hij daar zoo toevallig even kwam, midden uit het hoog-mondaine feestgedruisch uit luisterrijke zalen met spiegelgladde parketvloeren weg, hoe aardiger het is. Hij is de dandy-mensch, de in zwijmelende weelden verslapte noceur, die zich even derangeert om een paar natuurkrachten in den vorm van woeste paarden te temmen.

Midden in de arena wacht hij, twee zweepen druilig in de hand, het hoofd suffig-zwak gebogen, en de val van zijn pantalon heeft boven de wreef een moeden knik.

Maar daar worden, in de volheid van bruischende krachten, stampend, dravend,

brieschend, de groote paarden binnengeleid, de nietige mannetjes hangend aan de toomen, en in een oogwenk is nu het kleine renperk benauwend druk van de ademende, levende beweging der groote lichamen. Krachtig gesnuif, gekraak van versch leer, doffe stampen worden hoorbaar, zoodra maar de muziek even zwijgt en een reuk van stof en stal vult de ruimte, mitsgaders de neuzen.

De slappe man in 't midden heeft zich opgericht, en regelt, langzaam keerend, en nog altijd koel-correct, den gang der zware dieren, dravend om hem rond.

Veerkrachtig licht dragen de rappe pooten de glanzende lijven, sierlijk en hoog slaan de hoeven uit onder de deinende ruggen en strak gebogen koppen in den rustig-snellen gang, tot, op een bevel, al die bewegende pooten zich strekken, de lichamen binnenwaarts hellen en de galop begint, met opwarrelend stof, waartusschen snuivende, gestrekte koppen schemeren, terwijl de grond dreunt. Zij zwenken en voltigeeren, werpen zich over baricaden, de een na de ander,

met een forschen òp-ruk van 't lichaam en de hoeven klotsen dof tegen houten wanden, 't snuiven wordt hijgend....

Ik zou nog lang zoo door kunnen gaan, wil alleen maar zeggen dat in deze manoeuvres het sport-hart geniet, en nòg meer in die andere, als een nieuwe modeplaatachtige heer met hoogen cylinder en uiterst grijze rijbroek, op een glanzenden bruine, de voor een paard ongelooflijkste passen doet uitvoeren, niet zonder ijverige medewerking van nijpend bit en scherpe sporen. Maar daar het paard niet luide protesteert, en de heer zich houdt alsof zijn hoofd niet wist wat zijn hielen deden, hoeft niemand dat te merken.

Over de geneuchten van het zondig hart moeten wij uit den aard der zaak en uit zedigheid kort zijn.

Wij hebben reeds de rose beenen van den aanvang genoemd als zijnde in deze niet zonder beteekenis, doch voor ons, eindeeuwers, zijn zulke tricot-versierselen, als ik

't zeggen mag, tamelijk *vieux jeu*. Er worden thans geheel andere middelen gebruikt om de dartelijkheid, die ik altijd heb gemeend, dat zich vooral om de stallen concentreerde, en de voorste banken bezette, op te wekken en het is ongelooflijk hoeveel onvoegzaamheid wij allen daar glimlachend en argeloos aanzien.

En eigenlijk, waarom zouden we ook niet?

Het is veel erger vaak de clowns te verdragen, die telkens blijk geven hun roeping niet te verstaan. Een instituut voor Vocale-, Dramatische- en Clownsche Kunsten wordt meer en meer een gevoelde behoefte des tijds. Een clown mag niet zijn een geverfde iemand die grove aardigheden verkoopt, want dezulke hooren wij genoeg in de koffiehuzen en, zoo opgevat, zou men wel iederen man van zaken een clown kunnen noemen. Maar ik zie hem graag als een primitief soort van wezen voor wien de meest alledaagsche dingen geweldige problemen van logica worden. Een doekje aan een bandje, dat hij van den grond oprapen wil en naderend, zelf wegtrekt, moet hem een gruwbaar

raadsel blijven, en hoe het komt dat een hoge hoed inzakt, als men er op gaat zitten, een diepe put vol twijfelende verbazing. Daarentegen moet hij de ongemeenste en onwaarschijnlijkste dingen uitvoeren, leukjes weg en zonder te merken, dat ze ongewoon zijn....

Enfin, zoodra de clownskunst als leervak is opgenomen bij onze kunstinstellingen, zal het tijd zijn daarvoor een handboek te schrijven, eerder niet....

Liever wil ik nog iets zeggen over circus-balletten, die een miserabele aardigheid zijn en parterre-acrobaten die ik integendeel als zeer verheven menschen beschouw.

Als tegenstelling tot een tooneel, waar de dingen meestal meer schijnen dan ze zijn, heeft een circus dit eigenaardige dat met veel moeite en kosten maar een schamel effect verkregen wordt. Men zit er veel te dicht op en ziet altijd de menschen in hun rug. Het is alles veel te duidelijk in zijn klatergoud-achtige weelde en afzichtelijke

geverfdheid, die door het harde kalklicht nog duidelijker zichtbaar wordt.

En de hulpeloze schuwheid der onnoozele figuranten werkt samen met het excessieve, aanstellerige gedoe der hoofdpersonen tot een jammerlijke vertoening van wezenloosheid en kinderachtigheid, die niet nalaat iemand wee om 't hart te maken.

Neen, spreek mij dan van de parterre-acrobaten! Dat zijn andere mensen, die weten wat zij willen en dat bijna altijd ook doen. Bij hen kan 'ons verzwakt geslacht' energie leeren, meneer! en doodsverwachting en levensphilosophie, meneer!

Zij zijn b.v. met hun zessen: twee mannen en vier jongens, altemaal goede Deutsche gezichten. Die der mannen zijn breed en blond, die der jongens ook blond, maar smal en mager. Ik geloof niet dat het vak erg gezond is, want ofschoon zij zich allen een kleurtje gemaakt hebben, schijnen zij holoogig en holwangig, als waren zij teringachtig. Liggend op de ruggen, balanceeren de grooten de lichte veerkrachtige lijfjes der kleinen op

hun voetzolen, werpen hen in de lucht en elkander toe als elastieke ballen, vangen hen weer op, tollen hen rond en doen er in 't algemeen alles mee, waartoe een menschenlijf niet bestemd schijnt. En dat met een nooit missende zekerheid, zoodat 't waarlijk heel verkwikkelijk is om te zien.

Maar vreemder is de uitdrukking der gelaten en de beteekenis, die deze waaghalzerij verkrijgt, als men 't een beetje heeft aangezien. De kleinen staan en wachten hun beurt, hun oogen branden en hun borsten hijgen onder den gemaakten glimlach. Dan, ineens snellen zij toe en begint een nieuwe toer, waarbij de minste afwijking verminking en dood kan beduiden. De oogen kijken ernstig-oplettend, de monden zijn rustig gesloten, maar nergens is de minste aarzeling, weerstreving of onrust. Alleen is er vermoeidheid en uitputting, doch die schijnen zij niet te achten.

Avond aan avond, midden in licht en menschevolte, doen ze die zelfde kunsten, bedreigen hen dezelfde gevaren, trotseeren

zij een gelijk noodlot en er is zeker iets hoogs in de kalme lijdzaamheid, den rustigen, maar niet geestdriftigen, moed, waarmede zij doen, wat toch volbracht moet worden, dat spelen met het gevaar, dat zij tot hun beroep gekozen hebben en dat hun levens ondermijnt.

Zoo verteren ze hun levensvlam tot vermaak van hun medemenschen, in de bedwelming van het applaus, kalm afwachtend tot ziekte en ongeluk een einde maakt aan de vertooning, en boven een laag slijmig bestaan van nietige dagelijksche bezigheid dit leven verkiezend van bedwelvende vermetelheid en koortsige zelfvoldoening.

* * *

Ik weet wel dat deze dingen in de werkelijkheid zoo niet zijn, maar ik blief ze zoo te zien, en.... de werkelijkheid is ten slotte toch nog zoo zeker niet.

Honden en mensen. (Op een hondententoonstelling.)

Zij waren voor het meerendeel zeer mistroostig en zenuwachtig. Enkele sliepen wel is waar - of *schenen* te slapen - den slaap der Onschuldigen, die vaak dieper is dan dien der Rechtvaardigen (of omgekeerd), doch de meesten schreeuwden luidkeels. En van die er zwegen was het nog al te vaak de resignatie der wanhoop, maar zelden de wel geëquilibreerde kalmte van het wijsgeerig hart. Ik heb 't over *honden* namelijk. Velen hadden ook het air van zondaars en ik ben wel overtuigd dat Dante op deze wijze - naar analogie van zijn vorig werk - de Hondenhel zou beschreven hebben, als hij er tijd voor had gehad. Sommigen meenen echter dat hij met deze beschrijving had moeten beginnen, overwegende dat hon-

den belangwekkender zijn dan menschen, omdat ze mooier, spontaner, echter, karaktervoller zijn. Wie daaraan twijfelt heeft nooit - gelijk dat op hondententoonstellingen mogelijk is - de honden met derzelver beschermgeesten, de spotsmen, vergeleken. Hoe gunstig komt het hondenfiguur in zijn meenende openheid, zijn argelooze oprechtheid tegen zoo'n liefhebber uit, die van zijn teenen tot zijn haren niets waarachtigs of echts aan zich heeft, dan juist hetgeen beteekent 't gemis dezer laatste, nl. zijn kalen kruin.

Waar is toch de ondernemende man, die al deze kaalheden afhuurt om ze met reclames te bedekken? Hoe smaakvol en decoratief tevens ware op deze wijze b.v. een volle parterre in een theater te rangschikken!

Nu de dameshoeden daar meer en meer uit geweerd worden, dreigt de algemeene kleur wat in 't vale te geraken, reden te meer er op de aangegeven wijze weer wat levendigheid in terug te brengen.

Doch dit alles maar terloops. Ik geef het idee gaarne voor wat het is, zonder zelfs een uitvindersrecht te eischen. Want het idee is ook vanzelf gekomen en moet wel bij ieder komen, die dikwijls het theater bezoekt. Ik vernam dat een lijvig geleerde aan een onzer hoogeschole bezig is aan een lijvig werk, getiteld: 'Over den teruggang van den haargroei gedurende de laatste helft dezer eeuw, in verband met kunst en zedelijkheid'. In het tweede deel, eerste helft, moet hij bedektelijk te verstaan geven, dat de pruiken hier een groote rol spelen, in zoover zij de strekking hebben - zoover als 't gaat - het gemis aan natuurlijke haargroei te bedekken. Nu brachten - schijnt het - vroeger de zeden de pruiken mee en was de kale waarheid onzedelijk en een gruwel in weldenkende oogen, terwijl men thans het tegenovergestelde principe ziet huldigen en een naakte schedel bijna een bewijs is van onschuld, dewijl men heeft opgemerkt dat ook de zuigelingen meestal kaal zijn. Ik laat echter deze en soortgelijke beweringen geheel

voor rekening van den sympathieken geleerde. Hoe het zij, bij de honden is men in zooverre nog zijn tijd ten achter dat honden met pruiken en kale honden niet op de tentoonstelling worden toegelaten en in 't algemeen min geacht zijn.

Het scheen integendeel of zij die het dikst in hun haar zaten ook de grootste prijzen hadden behaald en 'eervol vermeld' waren allen die den haargroei in zooverre overdreven - m.i. altijd - dat zij er ook hun oogen mee bedekten. Het waren deze, die den aanstootelijken naam van *Smouzen* droegen. Men ziet hoe ondelicaat deze hondenliefhebbers zijn. Zij hadden immers *Israëlieten* kunnen schrijven.

* * *

Overigens - behalve wat het lawaai betreft, dat iemand op den duur dol zou maken - beken ik dat het mij wèl was te midden der honden te zijn, ofschoon het mij niet minder wèl was, dat zij niet alle tot mij konden komen.

Er waren daar vele groote of beter: zware Bernards, die ik al sinds eeuwen uitgestorven waande. Zij bleken echter zoo weinig uitgestorven, dat sommige in waarheid springlevend waren. Zij hebben iets kwabbigs en afzakkerigs aan zich met groote pooten onder dikke vachtruigheid, en zware doedelkoppen, waarin kleine, troebele, bloedbeloopen oogen dof voor zich staren. Het zijn echte buitenhonden, geschikt voor hokken en rinkelende kettingen op villa's en boerenhoeven, om uit te schieten met woedend gebas in den stikduisteren nacht. En kleine kinderen grijpen met volle handjes in de ruige vachten waar die goedige monsters languit en hijgend liggen in de zon en worden meegetrokken, als zij zich oprichten om langzaam weg te schommelen.

Maar hoe sympathiek ook, die ruige kolossen hebben toch altijd iets lomps, niet-te-hanteerens en zijn niet geschikt voor huiselijk gebruik.

Zij geven den indruk van Germaansche oorlogshelden, die ruimte noodig hadden om

te leven en die men niet in een boudoir kon binnenleiden zonder gevaar voor de meubelen.

Rustiger, eleganter, kneed- en bruikbaar zijn de *Barzois*. Die hebben zoo niet dat *air rogue* van een *vieux de la vieille*, als de vorige, maar zijn week en fijn als echte luxe- en dameshonden. Zij lijken wel op groote langharige hazewinden, schijnen echter veel solieder in elkaar gezet. Hun lange fijne kop heeft iets precieus en gedistingueerds in zijn uitdrukking, dat vele menschen missen, en er was over het algemeen een hautaine doch zwijgende verwondering onder deze heeren, dat men hen hier had saamgebracht en vastgelegd. Zij achten dat geen goede manieren, wachten echter af wat er verder volgen zou.

Wie niet rustig wachtten waren meest alle de kleinere soorten. Die schenen, al huilend, een zenuwtoeval nabij en hadden matelooze behoefte aan vertroosting. Hen ziende begreep men eerst recht dat een hondentoonstelling een grievend onrecht is,

omdat honden veel te individueel zijn om zoo en bloc vertoond te worden.

Een hond, immers, is altijd veel meer dan enkel een exemplaar van zijn soort. Hij is die-en-die hond, met een naam en een huis en een meester, met zeer bepaalde affecties en antipathieën. Hij kan zich ergeren of schamen of vervelen, hij kan blij en boos, onrustig en gemoedelijk en treurig zijn. Al wat menschen ook kunnen.

Er waren daar ebbenhout-glimmende hagedisachtige dassen. Zij zijn zeer gewild en evenwel hebben ze kromme beenen, terwijl ook de adel hunner gezichten te wenschen overlaat. De uitdrukking daarvan is goedig zeer zeker, maar onbetwistbaar burgerlijk, met een kommer- en zorgenvolle expressie gelijk van winkeliers, die op zware lasten zitten (of eigenlijk daaronder). Daar waren barsche pucken, van alle aanwezige honden het meest gelijkende op hun meesters, de liefhebbers. Zij (nl. de moppen) zijn beige en zwart gekleurd. Hun gelaat heeft een Engelsche uitdrukking van aanmatigende trots

en domheid, gemengd met zekere oud-Japansch-barbaarsche ontevredenheid in het leven, alsof alle andere creaturen (behalve mode-moppen) eigenlijk te min waren om mee om te gaan. Zeer geschikt voor namaak in kurk, hout en steen. Article de luxe voor oude dames (hoewel dit onbewezen is) en, in steen, voor kleine renteniers, die hengelen en leutereren. Lang heeft men zich afgevraagd wat die lap tong beduiden mocht, die zij - ik bedoel nu weer de moppen - perpetueel tegen de wereld uitsteken.

Het is later gebleken - uit de memoires van zekeren moppigen Engelschen staatsman - dat het daarvan komt dat eens een ur-mop zijn tong tegen den Duivel uitstak, die, gelijk bekend, immer een groot sportsman was. Daarna heeft hij hem nooit weer binnen kunnen halen, tot straf voor zijn arrogance en worden alle echte moppen nog zoo geboren. Het is een familie-vloek geworden.

Anderen echter beweren, dat die uitgestoken tong alleen gevolg is van de inspan-

ning van het denken, dat zij doen, ofschoon zonder resultaat. Zij zouden zich nl. willen bezinnen of ze niet een klein zwijn in de familie gehad hebben, een gedachte door het gezicht van hun krulstaart voortdurend bij hen opgewekt.

Overigens dragen ze achttiend' eeuwse *mouches* op 't gelaat en een *aalstreep* over den rug, een eigenaardig merkteeken, dat ook bij de sportmensen voorkomen moet, schoon men het niet zien kan, omdat zij jassen dragen.

Maar reeds te lang verwijlden wij bij individuen, die toch maar de typen van mopperaars zijn.

Al de liefde van ons gevoelig hart gaat echter naar die kleine, kleine hondjes, dames-bijouterieën, die zacht gebed nederliggen op zijden kussens. 'Wat slaapt ge zacht op 't blauwsatijnen kussen'. Het kussen is echter ook mauve of rose of saumon, en de hondjes hebben precieus bibberlijfjes, ook van saumon of beige, met poëtig-fijne leedjes en fretachtige kopjes, waarin effectieve gazellen-

oogen schuchterlijk blikken als vreesachtige kleine meisjes. Zij zijn geboren voor zijden schooten, welke schooten op hunne beurt weer geboren moeten zijn voor weekgepolsterde lichtblauwe coupétjes. Zij kunnen niets dan likken en slapen en bibberen, doch zij hebben dit boven babies voor - wier plaats ze vaak met succes vervullen - dat zij niet schreeuwen en veel zindelijker zijn. Hun lotgenooten in dit soort van verwijfd rijkeluis-bestaan zijn die andere beestjes met veel wit of lichtbruin haar over de oogen, waardoor een zwart-vochtig hanglipje komt heenblinken. Zoo zij *griffons* heeten, moet dit zijn omdat zij heelemaal geen *griffes* hebben.

Ik wil evenwel op deze taal-kwestie niet verder ingaan, die eerder op een Philologen-tentoonstelling thuis behoort.

Ik wil nergens meer op ingaan en liever eindigen.

Van verkooping en kiesche erfgenamen.

De verkooping van een inboedel in het huis van den overledene, is, behalve gewisselijk een zaak van negotie, er ook eene van hoog-moreele, ja wijsgeerige beduidenis en dat moet wel de reden zijn, waarom de bedroefde erfgenamen de onkieschheid begaan van toe te laten dat een weinig achtbare stoet van groezele winstbejagers dagenlang, met gretige oogen en graaivingers, in de intimiteit van den diepbetreurden doode rondgrabbelt.

Inderdaad, sinds het Doodshoofd-voor-Tafelgebruik, het bekende Egyptische feest-memento-mori, in onbruik geraakte en vervangen werd door de minder aanstellerig-macabere pièce de milieu van gemeen Duitsch glas op voetstuk van welig verzilverd me-

taal, ontbreekt het der menschheid wel een beetje aan discrete stervens-symbolen, die tevens geneigd zijn de vergankelijke wisselvalligheid van al het aardsche te prediken. Want het is voor een waarlijk verlicht en fijngevoelig man sinds lang niet meer mogelijk een lijkstatie als zoodanig te beschouwen, aangezien eerstens de toespeling al te plomp schijnt aangebracht en men vervolgens van deze soort symboliek ook waarlijk oververzadigd wordt, als men week op week, ja dag op dag, dezelfde rond-blozende of miezigbleeke gezichten van koetsiers en voorloopers, dezelfde paarden met stijve beenen plechtstatig langs dezelfde wegen, ziet wankelen... Onweerstandbaar dringt zich dan de gedachte op, dat ook het l i j k altijd hetzelfde moet zijn en de geheele vertoening een ietwat gerekte aardigheid, die niemand meer treft en enkel het verkeer belemmert.

Maar ook het menschelijk skelet en het doodshoofd zelf hebben veel van hunne beteekenis verloren sinds alom Hamlets pero-

ratie boven den schedel van Yorick ter sprake gebracht wordt en men overigens deze voorwerpen van steen of gekauwd papier zoo treflijk namaakt dat zij zelfs - plus royaliste que le roi - de heusche overtreffen in grijnzende akeligheid.

En wat de skeletten aanbelangt, de schrikbarende toeneming van het getal medische studenten en dezelve bekende oneerbiedigheid op het stuk van menschenbeenderen, heeft allengskens onzen eerbied voor dit duurzaamste in den mensch gedood, totdat wij het weinig meer achten dan een kapstok of paraplu-standaard. Zoodat wij dus zeggen willen: men kon wel een symbool gebruiken en dit is nu waarlijk 'tout trouvé' in een verkooping van den inboedel ten huize van den overledene.

Want kijk eens aan! Hij is er zelf wel niet meer, doch hoezeer weet alles van hem en is van hem vol. Daar is de standaard waar hij zijn overjas, zijn wereldsche-huid, ophing en zijn natte parapluie deponeerde. Misschien staat die er nog en vinden wij 't afgedropen gele plasje

van zijn laatste regenbui. En zouden we hem niet tegenkomen in het salon waar (op de tapijten na, die een zorgzaam erfgenaam op zolder ophangt) alles precies zoo staat toen h i j nog leefde. Het kleine tafeltje voor de kanapee, het porseleinkasje dat h i j zich het laatste jaar nog nieuw heeft aangeschaft, ofschoon men dit een dwaze uitgaaf achtte; de zware diepe leunstoel voor 't vuur, waarin in hij zoo graag zat na het diner... Het is of hij er zoo uit opgestaan is om de zware gordijnen wat open te trekken. Hij kon zoo schuivend-langzaam daarheen gaan over het dikke kleed, weet u nog wel? op zijn groote grijsvilten pantoffels en het mager lijf geheel onthuld van de lange donkerfluweelen kamerjapon met het zijden koord. Waarschijnlijk zijn die twee artikelen boven ook te koop, tenzij een liefhebbend naneef gevonden heeft dat hij zelf er wel in kon. Zoo gekleed placht hij zwijgendzacht door het huis te gaan, eenigszins plotseling en geruischloos door de deur der eetkamer te verschijnen, waar men nu zijn

porselein en zilver en glas te koop heeft uitgestald.

Daar rechts onder den grooten lichter zat hij altijd, met den rug naar het raam en dit was zijn gewone vork en lepel. Misschien is er nog een restje groente in de schaal en vleesch op den schotel, ofschoon de bekende spaarzame zindelijkheid der achtbare erven misschien geen recht geeft dat te veronderstellen. Doch de resten van zijn wijnkelder kan men hier vinden. De heeren hebben er wat van afgehouden, doch deze overige waren geen merken, die 't tegenwoordig geslacht bevallen. Dat gaat zoo: de smaken wisselen en 't is jammer dat hij ze zelf maar niet opgedronken heeft. Nu gaan ze voor een appel en een ei weg.

En op de kamer, de eigen kamer der of des overledenen, wordt 't nog veel intiemer, eigenlijk naarmate men hooger stijgt en het linnen- en lijfgoed nadert. Men vindt den kandelaar die hij opstak om naar bed te gaan en het sponzenetje en zeepbakje (het tandenschuiertje is weg) en de spreij

van het bed en h a a r toilet met haarspeldenbakje en poederdoosjes en de...

Enfin a l l e s . Laat ons den duivel van den B e s c h r i j v i n g s l u s t , weerstaan en dien anderen van den I n v e n t a r i s a t i e l u s t , een duivel van langer adem. Laat ons liever weemoedig worden, weemoedig èn wijsgeerig en laat ons zien wat dit alles leert.

De allereerste leering is w è l , dat waar er blijkbaar zooveel achterbleef, de doode maar weinig mee nam. Neen, men neemt niets mee als men dood is en al wat wij zoo zeer ons eigen achtten, laat ons alleen trekken op dien laatsten gang, waarbij wij getrokken w o r d e n .

Onze schrijftafel en innig-eigen stoel, ons bed, onze wandelstok, zij nemen niet eens afscheid, maar blijven bot staan, een nieuwen meester ten dienste. Hun vertrouwelijk aanzien was maar schijn en niets is onverschilliger, neutraler, meer ten gedweeën dienste van elkeen dan meubelen en al wat wij bij en aan ons hebben. Dàt is wat zoo een verlaten boedel predikt met al de spij-

keroogen zijner stoelen, met de hulplooze opsteking zijner omgekeerde tafelpooten, met het wezenloos geglim der eetserviezen en het kralend-helder glanzen der wijnglazen.

En de wijze erven weten het wel, en naast hun innige bedoeling om deze les niet nutteloos aan de menschen voorbij te laten gaan (ofschoon het eigenlijk de menschen zijn die a a n de les v o o r b i j gaan) die ons de innerlijke en volstrekte verlatenheid van den mensch in het dichtst gedrang der dingen voorhoudt, is daar bij hen de ernstige behoefte des harten om tegen alle piëteit te ageeren en dezen ouden rommel zoo gauw mogelijk aan kant te doen.

Want piëteit voor hetgeen een doode heeft omgeven en waarin de illusie nog een afglans zijner persoonlijkheid meent bewaard te zien, schijnt een bittere dwaasheid, waarboven een gezonde 'erf' verheven is en het eenig wezenlijke hier beneden is het g e l d , dat niet persoonlijk is, dat nooit eigen heette, en waarvoor men enkele dingen kan verkrijgen die veel meer vatbaar zijn voor assi-

milatie dan men van het meest eigen meubel ooit zal kunnen zeggen.

Salomo, die wijze koning, zeide terecht: gaat naar de verkoop en wordt wereldwijs, zoo wijs als de erfgenamen al zijn.

Carnaval.

Februari, tijd van den Carnaval, tijd van levens-vergeten, dolle dwaasheid, bezeten uitgelatenheid. En dan, met Asch-Woensdag te beginnen, de Boete, het Berouw, de Zerknirschung. Wij strooien vieze asch op onze hoofden - bij uitzondering dan waardeerende dat ze kaal zijn, vanwege de zindelijkheid - en bezoeken alle kerken, deemoediglijk, met neergeslagen oogen en de handekens stil gevouwen.

Het schijnt wel aardig, zoo'n tegenstelling, het brengt ongetwijfeld kleur in de egale strekking der dagen, maar méér dan tot het Berouw en de Boete zou ik mij aangetrokken voelen tot de zelfvergeten Dwaasheid, tot de principieele streng-doorgevoerde Zotternij, als die hier nog eens zede kon worden.

Maar het lijkt er niet naar, helaas! Wij zijn allen deftig en fatsoenlijk en laten de Dwaasheid b e w u s t enkel toe binnenshuis, op een Bal Masqué. Dat is alles, zoo'n bal masqué, hier en daar, een dansje in costuum, gedurende luttele karig toegemeten uren.... dat is al wat over is van een stemming, die eigenlijk dagen lang behoorde te duren, een pret waarvan men nauw bekomen kon, één malligheidsbad, uit welks weldadige golven men eerst opkwam nadat alle vuil van naargeestig fatsoen en benepen deftigheid was weggespoeld.

De Dwaasheid enkel op bal masqué's, en dan welke Dwaasheid, o goden! Juist de Onbedoelde, de onbewuste, sinistere, grimmig-spottende Dwaasheid, die de menschen ongewild meebrengen als een atmosfeer om hen heen, en die hen pijnlijk-zot, armoedig-mal maakt in aller oogen, behalve hun eigene.

Als er ooit een groote Idee bestond, dan was het wel dèze om de menschen toe te staan uit zich zelven los te komen eenige

dagen tenminste ééns per jaar. Maar, zooals ook de Christelijke leer voor betere, hooggere wezens dan wij bestemd schijnt, zoo ook deze carnavals-gedachte. Zouden wij eens meer kunnen, al wilden we ook, los-komen uit onszelf, ons hartelijk en zonder bitterheid belachen, dwaze levensnarren, die wij zijn; eens, voor één enkelen keer maar, alle opgelegde, aangenomen houdingen afleggen, om ons vrijelijk-mal, naakt-mal, zoo natuurlijkmal als wij ijdele, viezelijke mensdieren precies zijn, onder elkaar te bewegen?... Daar zijn houdingen van maatschappelijk-doen: betrekking-baantjes-waardigheidshouding, van huiselijk-doen: vaderlijk-zonelijkkinderlijk-doen...

Waarachtig als men 't bedenkt, is dát juist de levenscarnaval en die andere, zoogenoemde, is waarheid en eerlijkheid.

En een regeering, die haar roeping begreep, - maar een regeering is wel het uiterste Carnavalsgedoe, - zou het haar dierste plicht achten den Carnaval te bevorderen, ieder te *f o r c e e r e n*, eenige dagen

lang ten minste, mal, d.i. n a t u r l i j k te zijn. Waarheid en Gerechtigheid zouden er bij winnen en misschien konden wij, op den duur, er wel aan wennen weer eens onszelf te zijn en het nietige van levensposes te begrijpen.

Maar daartoe is noodig en heeft de groote Schepper des Carnavals dan ook het *Vreemde Costuum* verordineerd. Een advocaat moet als schoorsteenveger en een rechter als een flesschentrekker rondwandelen.

Dat is de eisch. En elk denke zich in het voor te stellen karakter, spele de rol naar de mate zijner geringe krachten en wie dat het best doet, die krijgt een speenvarken cadeau als symbool van leuke levens- en wereldopvatting. Doch elke rol hebbe ook zijn bepaald conventioneel karakter, waaraan het plicht zal zijn vast te houden. Slechts mag men een weinig overdrijven. Zoo zij de Magistraat deftig, deftig en waardig, waar hij staat of gaat, en de Winkelier zij voorkomend en ijverig. De Schoolmeester pedant, de Militair hoekig en kortaf, de Koning im-

posant en minzaam, de Journalist indringerig en neuswijs, de Dokter zwijgend en orakel-achtig, de Notaris bezadigd-ernstig en de Maandaghouder jolig-dronken.

Maar allen te zamen hebben zij tot plicht zich met een zekeren sfeer van decorum te omhullen, om zoo verschillend te zijn als de rol vereischt, maar mèt iets vormelijkkoels, op een afstandhoudends, iets van manieren en reserve... En gelachen worde er niet. Dat doen wij in de wereld ook niet, ten minste niet voor elkaars aangezicht.

Aldus heeft in zijn oneindige wijsheid de Schepper van deze Goede Dwaasheid het besteld, doch, niet vergetend, dat er ook schuchtere zielen zijn en dezulken, die misschien zich schamen zouden in den aanvang, dewijl zij zich te diep in één rol hebben ingedacht, heeft hij genadiglijk goedgevonden dat een zijden masker zou worden gedragen door wie aan hun gewone gezicht niet genoeg hadden. Zoo konden ze incognito meedoen. Maar hoe vol genade ook, deze concessie wàs een zwakheid, bezoede-

deling van het Rein Princiëp, dat ieder eens in het jaar zou trachten een Ander te zijn, om daardoor te meer Zichzelf te worden, dat ééns in 't jaar, als een grooten Purimdag der Zuivering, elk zou pogen te begrijpen, dat zijn lichaam toch naakt in zijn kleêren steekt, gelijk zijn ziel in zijn manieren en woorden, dat wij allen maar mannen en vrouwen te zamen op een klein stuk aarde zijn en dat 't er waarlijk niet op aankomt noch zooveel verschilt wèlk masker men draagt op 't daaglijksch dansfeest, waar de Dood, als de kindermeid, aan de Deur komt, om ons af te halen.

Maar zie nu, o algoede God (wiens naam ik niet noemen zal uit decentie), zie nu wat de menschen uit uw werk hebben gemaakt in deze noorderlanden!

Zij hebben er het b a l m a s q u é van gefatsoeneerd, omdat ze op fatsoen gesteld zijn, en wat bedoeld was als een korte Wandeling uit het Gevang der IJdelheid, is er een aanbouw van geworden, een dépendance met

gecomprimeerde lucht, zwaar om in te ademen. Wij zouden naakt gaan wandelen, of in ons on-eigene kleedij en met het recht alles te zeggen wat we denken en alles te doen wat ons lust. En later zou het nòg maller worden, als wij juist elk gewaad au sérieux gingen nemen, zonder te zien wie er in zit... en elk die er in zit serieus zou trachten met Eere zijn Kleêren op te houden. Dan werd 't pas heel goed en uiterst vermakelijk; al zouden er ook zeker, als overal, n a r e kinderen zijn, spelbrekers, die niet mee wilde doen en buiten de deur bleven kniezen.

Dezen echter waren dan later als aangewezen voor minister... van den ex-koning Béhanzin, naar diens eigen beroemde uitspraak:

Des plus sinistres
Cretins je fais des ministres...

Het was immers dezelfde die van de woestijn zoo treffend juist zeide: c'est du sable, du sable, du sable....

Ach... ach... er zijn van die bal masqué's

waar alles ‘sable’ schijnt en waar men alle invités wel waardig zoude keuren ministre te worden, als men niet bedacht dat hun nooit beter voorbeeld gegeven was. Zij begrijpen niet wat hun costuum beteekent, zij nemen 't als een accessoir van het balgenoegen, gaan prat op gevulde kuiten en een lange stootdegen, die hun tusschen de beenen zwiebelt. Ze doen in een clownspak zoo hartverscheurend, zoo griezellig mal dat een mensch zijn hart in zijn lijf voelt omdraaien en 't is alles ijdelheid... gelijk koning Salomo reeds voorspelde dat het zijn zou.

En waaròm zijn ze gemaskerd, zou ik willen vragen. Niemand s p e e l t immers, iedereen heeft immers nood zich in zijn pakje zoo gauw mogelijk als meneer Z. commissionnair in effecten, en Y. ‘in comestibles’ te doen kennen... Men zou ze eens voor h e u s c h e ridders kunnen houden! En de vrouwen. Het ware inderdaad te bejammeren als men een oogenblik zoude vergeten dat zij dood-fatsoenlijke burgermeisjes zijn. Fatsoenlijk-dood waren ze gewis interessanter.

Wie Nordau's 'Ontaarding' aan 't werk wil zien, de toenemende verploering van onze klasse in deze door Stervende Bourgeoisie Bezwangerde Tijden, hij ga naar het Bal Masqué.